Begrotingen Binnenlandse Zaken, gemeentefonds en provinciefonds 2027

Begrotingen Binnenlandse Zaken, gemeentefonds en provinciefonds 2027

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2027 (37020-VII);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2027 (37020-B);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het provinciefonds voor het jaar 2027 (37020-C).**

(Zie vergadering van 3 november 2026.)

De **voorzitter**:
Omdat er geen berichten van verhindering zijn, kunnen wij voortvarend aan de slag met de behandeling van de begroting Binnenlandse Zaken. Ik heet de leden van de Kamer van harte welkom. Ik heet beide bewindspersonen in vak K van harte welkom.

Door mij zijn schriftelijke antwoorden ontvangen van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Slagvaardige Overheid op vragen, gesteld in eerste termijn.

Deze antwoorden zullen worden opgenomen in een bijvoegsel bij de Handelingen van deze vergadering.

(Het bijvoegsel is opgenomen aan het eind van deze editie.)

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**:
Ik ga de minister het woord geven om vragen te beantwoorden en de amendementen die zijn ingediend van een appreciatie te voorzien. Ik geef u daartoe graag het woord. Gaat uw gang.

Minister **Heerma**:
Dank u, voorzitter. Ik wil de Kamerleden bedanken voor hun bijdrage in eerste termijn. Wat ik eigenlijk altijd in debatten met uw commissie zie, is de bevlogenheid die er in de Kamer bij alle deelnemers is als het gaat over onze democratie en het weerbaar houden van onze democratische rechtsstaat. Dat heb ik dinsdag in het debat ook gezien.

Voorzitter. In de Troonrede stond dit jaar een boodschap centraal die direct raakt aan mijn verantwoordelijkheid als minister van Binnenlandse Zaken en ook aan onze verantwoordelijkheid binnen deze commissie voor Binnenlandse Zaken. Dat is namelijk dat onze democratie voortdurend vraagt om onderhoud. De noodzaak van dat onderhoud ervaren we niet altijd, want we hebben vrije verkiezingen, onze grondrechten

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

worden beschermd en het parlement en vrije media controleren de regering. Ik denk dat dat decennialang vaak als vanzelfsprekend is ervaren, maar dat is het niet. Wereldwijd is het zelfs steeds vaker uitzonderlijk. Volgens het meest recente Democracy Report van V-Dem leeft slechts 7% van de wereldbevolking in een vrije democratie, en dat percentage neemt af. Autocratieën hebben de wind in de rug. We moeten onze democratische rechtsstaat dus koesteren en beschermen, want ook bij ons staat de democratie onder druk. Dat is een onderwerp waar wij al heel vaak over gesproken hebben. Het politieke debat verhardt en ook in onze samenleving zien we tegenstellingen verscherpen. Raadsleden, burgemeesters en andere politieke ambtsdragers krijgen steeds vaker te maken met agressie, intimidatie en bedreiging.

Ook hebben we te maken met buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging. Daarmee wordt geprobeerd het vertrouwen in onze rechtsstaat te ondermijnen. Toch kijk ik met vertrouwen naar onze democratie, want ik zie tegelijkertijd een andere trend. Ik zie hoeveel kracht er in de samenleving zit. Onze democratie rust niet alleen op sterke instituties, maar wordt ook gedragen door mensen. Dat blijkt iedere dag overal in Nederland, in dorpen, in steden, in buurten en wijken, in verenigingen en in buurthuizen. Daar komen mensen elkaar tegen, werken ze samen en bedenken ze oplossingen. En daar ervaren ze dat je het niet over alles eens hoeft te zijn om samen toch iets voor elkaar te krijgen. Ik denk aan buurtbewoners die samen hun straat vergroenen of aan jongeren die ik onlangs in Schiedam zag oefenen met het socratisch gesprek om beter te begrijpen hoe de ander denkt en om goed naar elkaar te luisteren. Juist in dat soort initiatieven zit een belangrijk deel van de weerbaarheid van onze democratie. Sterke gemeenschappen helpen voorkomen dat tegenstellingen mensen uit elkaar drijven. Onderhoud aan de democratie vindt dus niet alleen in Den Haag plaats, maar overal in het land. Het gebeurt iedere dag in de samenleving zelf, door middel van democratisch burgerschap.

Vanuit die gedachte richt ik mij als minister van Binnenlandse Zaken op drie prioriteiten, die ik ook in het voorjaar al in een brief aan uw Kamer stuurde. Ten eerste een weerbare democratische rechtsstaat. We moeten onze samenleving beschermen tegen beïnvloeding van buitenaf. Daar werken we aan op verschillende manieren. Zo komt er een Wet op de politieke partijen. We nemen maatregelen om het demonstratierecht te moderniseren en we werken aan een Wet bescherming nationale veiligheid. Daarnaast investeren we vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken in de aanpak van buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging, ook wel FIMI genoemd. We werken aan een organisatie die zulke campagnes online kan detecteren. Hier komt 10 miljoen per jaar voor beschikbaar. Ook investeren we in de betrokkenheid van jongeren bij onze democratie. We trekken jaarlijks 5 miljoen euro uit voor burgerschapsonderwijs. Daardoor krijgen meer jongeren de kans om zich te verdiepen in onze democratie en de rol die zijzelf hierin kunnen spelen. Ik zal straks na deze inleiding even mijn blokjes toelichten. Die zullen deze drie prioriteiten volgen.

Dan kom ik bij het tweede: sterke regio's. Om als land sterk en weerbaar te zijn, moeten we de kracht van al onze regio's benutten, van Zeeland tot Groningen en van Limburg tot de kop van Noord-Holland. Rijke regio's werken daarom samen aan strategische agenda's. Daarin kijken we hoe kansen op het gebied van wonen, bereikbaarheid en economische ontwikkeling beter kunnen worden benut.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Sterke regio's beginnen ook met sterke gemeenschappen. Dit kabinet investeert daarom 200 miljoen in het Gemeenschapsfonds. Diverse deelnemers aan dit debat hebben daar afgelopen dinsdag ook over gesproken. We ondersteunen ontmoetingsplekken en activiteiten die mensen bij elkaar brengen. Dat doen we in samenspraak met bewoners en door aan te sluiten bij initiatieven die lokaal zijn ontstaan.

Tot slot in deze inleiding mijn derde prioriteit: interbestuurlijke samenwerking. De grote opgaven waar Nederland voor staat, kunnen we alleen samen oplossen. Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen hebben elkaar nodig. Daarbij is het belangrijk dat gemeenten financieel weten waar ze aan toe zijn. We werken daarom aan de herijking van het gemeentefonds. Samenwerken betekent ook dat we voor elkaar opkomen, zeker als lokale bestuurders en volksvertegenwoordigers worden bedreigd. Ik heb in veel persoonlijke gesprekken met hen gemerkt hoe ingrijpend zulke bedreigingen zijn. Als Rijk moeten we hierin ook onze verantwoordelijkheid nemen, want wie een raadslid bedreigt, bedreigt onze democratie en daarmee ons allemaal. Via het Ondersteuningsteam Weerbaar Bestuur blijven we lokale vertegenwoordigers en bestuurders ondersteunen.

Voorzitter. Zoals ik aan het begin al zei, vraagt onze democratie voortdurend om onderhoud. Met deze begroting maken we daar werk van. Samen met onze medeoverheden en alle mensen in de regio's van Nederland werken we aan een sterke, weerbare samenleving.

Conform het verzoek aan het einde van het debat van dinsdag hebben we gisteren veel vragen schriftelijk beantwoord. Ik zal nu in drie blokjes overeenkomstig de prioriteiten vragen beantwoorden. Er zijn ook heel veel vragen gesteld over een slagvaardige overheid. Die zal de staatssecretaris beantwoorden. Ik sluit me aan bij iedereen die gezegd heeft dat het fijn is dat hij hier weer is. We zullen de amendementen in tweede termijn van een appreciatie voorzien.

De heer **Sneller** (D66):
Dat was een mooie inleiding met mooie prioriteiten. De enige vraag die ik in eerste termijn heb gesteld, was: kan dat ook worden gebundeld in een mooie, concrete, afrekenbare doelstelling? In de schriftelijke beantwoording wijst de minister mijn index af. In zijn eigen inleiding gebruikt hij de V-Dem-index. Kan hij daar een concrete doelstelling op plakken?

Minister **Heerma**:
Ik heb in mijn beantwoording volgens mij op een nette manier gezegd dat ik niet één doelstelling kan formuleren. Ik heb daarnaast aangegeven waarom ik denk dat die V-Dem beter werkt dan het voorstel dat de heer Sneller heeft gedaan. Zonder in een uitgebreide exercitie te belanden, krijg je bij dit soort indexen vaak een discussie over wat de waarde van de index is. Volgens mij ligt er een heel programma. Ik kan niet ontkennen dat van een deel van dat programma de heer Sneller, die nu bij de interruptiemicrofoon staat, de auctor intellectualis is geweest. Maar we gaan heel veel doen aan die weerbare democratische rechtsstaat. Al die acties zijn niet samen te vatten in één concrete doelstelling. Dat heb ik geantwoord in de schriftelijke beantwoording waar de heer Sneller naar verwijst.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Sneller** (D66):
Er is al zo ongeveer zestien jaar of langer een dialoog tussen het kabinet en de Kamer. De Kamer wil wél doelstellingen en het kabinet wil niet dat soort concrete doelstellingen. Juist die V-Dem-index heeft allerlei verschillende dimensies en omvat die complexiteit. Ik ben het helemaal met de minister eens dat het kabinet op dat punt hele goede dingen van plan is. Sinds 1980 hebben we op die V-Dem-index boven de 0,8 gescoord. Het lijkt me mooi als we kunnen afspreken dat de langjarige inspanning erop gericht is om weer boven die 0,8 uit te komen. Dat moet toch iets zijn waar dit kabinet zich op kan vastleggen?

Minister **Heerma**:
Ik zal niet een deel van het debat met de staatssecretaris overnemen. Als het gaat om een concrete, afrekenbare doelstelling op het terrein van regeldruk was nu juist dinsdag in de Kamer te horen dat fracties dat eigenlijk anders willen. Ik wil de heer Sneller een tweeledige toezegging doen. Ten eerste wil ik in de brieven waarin we hier periodiek op ingaan, ook richting de begrotingsbehandeling volgend jaar, ingaan op de verschillende aspecten van die V-Dem-index. Vanzelfsprekend streven we ernaar om daar zo hoog mogelijk op te scoren.

De **voorzitter**:
De minister is toegekomen aan het duiden van zijn blokjes. Ik wil de Kamer voorstellen dat we de vragen die dan nog overblijven na elk blokje stellen.

Minister **Heerma**:
Ik zal het nog één keer expliciet maken. Ik ga eerst in op de vragen in het kader van weerbare democratie en rechtsstaat, daarna sterke regio's en daarna interbestuurlijke samenwerking. Het vierde blokje zal voor rekening van de staatssecretaris komen. Dat is de slagvaardige overheid, waar volgens mij verhoudingsgewijs ook veel vragen over zijn gesteld.

De **voorzitter**:
Gaat uw gang.

Minister **Heerma**:
Ik begin dus met het blok weerbare democratie en rechtsstaat. Voor mij betekent democratie dat er ruimte is voor verschillende opvattingen, ook als die lijnrecht tegenover elkaar staan. Daarbij hoort dat we de rechten en vrijheden van iedereen beschermen, juist ook van mensen die anders denken dan de meerderheid. Dit huis is bij uitstek het huis waarin we op een vreedzame manier met woorden verschillen van belangen en verschillen van inzicht met elkaar kunnen bespreken. Dat is een van de grote verworvenheden van onze democratie en rechtsstaat. Dat geldt ook op lokaal en regionaal niveau. Daarom moeten we daarvoor staan, ook als dat onder druk staat van mensen die bedreigen of intimideren. Dat zijn dus de democratie en rechtsstaat waarvoor ik sta en waarvoor wij hier volgens mij gezamenlijk staan en die ik als minister wil versterken. Ik wil ingaan op een aantal concrete stappen die we als kabinet zelf zetten om dit te bereiken. Net als de leden Sneller en Van der Brink, die daar expliciet op ingingen, vind ik het belangrijk om het democratisch ethos in onze samenleving te versterken. Democratisch burgerschap verdient invulling, omdat de democratie uiteindelijk gedragen wordt door mensen zelf en niet alleen van de politiek is, want wetten en instituties zoals dit parlement zijn niet genoeg om de democratie alleen te

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

dragen. Uiteindelijk draait het ook om mensen die verantwoordelijkheid nemen en zich inzetten voor de samenleving. Dat stimuleren we onder meer door jongeren kennis bij te brengen over onze democratie, bijvoorbeeld via burgerschapsonderwijs, via ProDemos en ook via Tienskip, zoals afgelopen dinsdag in het debat aangehaald. Daarnaast zetten we in 2027 in op de verdere behandeling van de Wet op de politieke partijen. Daar beginnen we overigens eind van dit jaar al mee, begin december.

Het lid Clemminck vroeg mij of op de huidige begroting van het ministerie van BZK in het kader van het wetsvoorstel Wet op de politieke partijen wederom 8,15 miljoen euro beschikbaar is voor de subsidiëring van decentrale politieke partijen; dat is een continue inzet zijnerzijds, ook vorig jaar. Net zoals in de discussie eerder dit voorjaar ontbreekt momenteel, omdat die wet nog niet in werking is getreden, de vereiste wettelijke grondslag om deze middelen direct aan politieke partijen uit te keren. Hierdoor zijn er in 2027 incidenteel middelen beschikbaar. In 2026 was dit ook het geval. Uw Kamer heeft toen met het amendement van de heer Clemminck, volgens mij samen met de heer Van den Brink, incidenteel middelen overgeboekt van de begroting van BZK naar het gemeentefonds, zodat deze middelen alsnog bij decentrale politieke partijen terecht zouden kunnen komen. Uw Kamer heeft met het breed aannemen van dit amendement een duidelijk signaal gegeven. Naar aanleiding hiervan heb ik dit jaar een verkenning laten uitvoeren naar de mogelijkheid om incidentele middelen beschikbaar te stellen aan decentrale politieke partijen, dit keer niet alleen voor partijen op gemeentelijk niveau, maar ook voor partijen met zetels in Provinciale Staten of algemene besturen van waterschappen. Uit de uitgevoerde verkenning blijkt dat, in afwachting van de wet in 2027, de middelen middels een decentralisatie-uitkering beschikbaar kunnen worden gesteld voor decentrale politieke partijen, indien uw Kamer dat wenst. Wel acht ik het van belang om er hier, net als eerder, op te wijzen dat, omdat de wettelijke grondslag mist, niet afdwingbaar is dat het hier ook voor gebruikt wordt, omdat er geen voorwaarden aan gesteld kunnen worden. Maar we hebben ook afgelopen jaar duidelijk meegegeven dat het wel hiervoor bedoeld is.

De heer Clemminck en mevrouw Keizer, gingen in hun termijn in op het vraagstuk rondom het politieke primaat en de ruimte voor politieke besluitvorming; de heer Clemminck heeft dat in een eerder debat ook gedaan. Ik heb daar eerder tegen de heer Clemminck over gezegd dat het politieke primaat naar mijn mening nog steeds geldt en dat ik het er dus niet mee eens ben dat het niet meer bij de politiek, maar bij de rechter zou liggen. Ik herken mij niet in dat beeld. Besluiten over wetgeving worden altijd genomen door regering en parlement, zoals de Grondwet voorschrijft. Wel is het zo dat de ruimte voor nationale politieke besluitvorming in de afgelopen decennia kleiner is geworden. Dat is het gevolg van het feit dat Nederland steeds meer deel is gaan uitmaken van de internationale en Europese rechtsorde. Daar hebben opeenvolgende meerderheden in beide Kamers bewust mee ingestemd, wat mij betreft met goede redenen. Nederland heeft daar als relatief kleine handelsnatie namelijk heel veel baat bij. Niet voor niets draagt onze Grondwet in artikel 90 de regering op om de internationale rechtsorde te bevorderen.

De rechter ziet erop toe dat de overheid zich houdt aan internationale en Europese verdragen waarmee de politiek zelf heeft ingestemd. Ook die rol van de rechter is in onze Grondwet vastgesteld. Natuurlijk doen rechters soms uitspraken die ingaan tegen wat de politiek voor ogen heeft. Daar kan de politiek op reageren, maar dan wel weer

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

binnen de grenzen van onze democratische rechtsstaat. Dat kan bijvoorbeeld door nieuwe wetgeving aan te dragen, een behandelvoorbehoud te maken of via de gelekaartprocedure in Europees verband. Het politieke primaat betekent niet dat politici altijd het laatste woord hebben. In onze democratische rechtsstaat houden de verschillende machten elkaar in evenwicht. Daar is de democratie ook bij gebaat.

Dan zou ik willen gaan naar de discussie over de invloed van maatschappelijke organisaties op onze democratie. Die is tijdens het debat van afgelopen dinsdag door verschillende partijen veelvuldig gevoerd. Nederland kent een rijk maatschappelijk middenveld. Burgers en organisaties zetten zich in voor allerlei belangen. Dat versterkt onze samenleving en biedt een vorm van tegenmacht. Tegelijkertijd zie ik dat er discussie is in de Kamer, ook de afgelopen jaren, over de invloed die organisaties en bedrijven bijvoorbeeld hebben op het democratische proces. Vandaar ook de discussie over het lobbyregister, die al langer speelt. Zoals ik vorige week in het commissiedebat heb toegelicht, gelden voor maatschappelijke organisaties andere regels dan voor politieke partijen. Daar heb ik afgelopen vrijdag ook een brief over gestuurd. Onder anderen de heer Vermeer verwees daar volgens mij ook naar.

Politieke partijen vormen de directe schakel tussen de samenleving en politieke besluitvorming. Daarom gelden voor hun financiering aparte regels. Maatschappelijke organisaties hebben een andere rol. Zij vallen bijvoorbeeld wel onder de Europese regels voor politieke reclame. Zo moeten zij duidelijk maken wie de opdrachtgever is en wat de reclame waard is. Maar toezicht op maatschappelijke organisaties vereist zorgvuldigheid. In een vrije samenleving mag de overheid niet zomaar bepalen wat allerlei individuele organisaties wel en niet mogen. Daarbij komt de discussie over zowel proportionaliteit als administratieve lasten ook naar boven.

Ik wil niet op basis van een discussie over één organisatie allerlei regels gaan maken om maatschappelijke organisaties verder aan banden te leggen. In het kader van het wetsvoorstel Transparantie en tegengaan ondermijning door maatschappelijke organisaties werd dit wel gedaan als het gaat over buitenlandse inmenging. Daar is eerder naar verwezen, ook in het debat van afgelopen dinsdag. Dat wetsvoorstel is afgelopen voorjaar door een meerderheid in de Eerste Kamer verworpen vanwege overwegingen die te maken hebben met vrijheid van vereniging, proportionaliteit, administratieve lasten et cetera. Ik snap de discussie in de Kamer, maar ik zou ook willen zeggen: als fracties in dit huis hier iets mee willen, let dan op dat ook wordt nagedacht over het brede maatschappelijke middenveld. Er zijn heel veel organisaties die zichzelf in het politieke debat een rol geven. Er zijn ook kapitaalkrachtige maatschappelijke organisaties die al sinds jaar en dag ten tijde van verkiezingen debatten organiseren, campagnes organiseren en op die manier naar de politiek gaan om te proberen hun stem te laten horen. Voor wetgeving om die maatschappelijke organisaties sterk in te perken geldt dat de politiek daar zorgvuldig mee moet omgaan, nog meer dan in het wetsvoorstel dat afgelopen voorjaar is verworpen in de Eerste Kamer. Dit soort maatschappelijke organisaties zijn namelijk ook een tegenmacht en zorgen voor debat in de democratie, waarbij we ons moeten realiseren dat kabinet en Kamer de macht vertegenwoordigen.

Dat brengt me bij het concrete voorstel dat de heer Mohandis namens de fractie van PRO aankondigde. Ik meen dat hij het afgelopen dinsdag over een initiatiefwetsvoorstel

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

had waarin hij aanvullende regels wil stellen die maken dat het voor Kamerleden onmogelijk wordt om tegelijkertijd andere politieke functies te bekleden. Hij noemde volgens mij ook de combinatie van Statenlid en wethouder zijn in dezelfde provincie. Ik denk dat de heer Mohandis hiermee een belangrijk onderwerp aansnijdt. Ik herken het belang van zuivere verhoudingen binnen ons democratische bestuur. Daarbij hoort een evenwichtige verdeling van macht, zeker tussen de verschillende overheidslagen. Inhoudelijk wil ik nu nog niet vooruitlopen op de appreciatie van het kabinet van een dergelijk initiatiefwetsvoorstel. Ik denk wel dat het goed is om het fenomeen van dubbelmandaten nog eens kritisch tegen het licht te houden. Ik wacht het voorstel dan ook met belangstelling af.

Dit brengt mij tot het einde van de beantwoording in mijn eerste blokje.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik zie dat dit aanleiding tot vragen geeft.

Minister **Heerma**:
Dat is niet geheel onverwacht.

De **voorzitter**:
De heer Flach geeft het woord aan de heer Van den Brink. Zij kwamen tegelijk aan bij de interruptiemicrofoon. U mag kiezen, minister. Meneer Flach, gaat uw gang.

De heer **Flach** (SGP):
Laten we maar beginnen, want anders staan we hier vanmiddag nog. Even over het politieke primaat. We zien eigenlijk een soort middelpuntvliedende kracht. Aan de ene kant zie je steeds meer taken en bevoegdheden aan de Europese kant en we hebben een decentralisatie naar gemeenten toe gezien. Daardoor wordt het politieke primaat van bijvoorbeeld het nationale parlement ontegenzeggelijk uitgehold. Hoe kijkt de minister daarnaar? Hoe weegt hij dat?

Minister **Heerma**:
Ik werd op dat punt net uitgedaagd door de heer Clemminck, die vond dat ik me daar in het commissiedebat iets te makkelijk van afmaakte. Ik heb daar net een uitgebreider antwoord op gegeven. In de Grondwet is ook geregeld dat het politieke primaat bij het kabinet en de Kamer ligt. Over de internationale en Europese rechtsorde zeg ik het volgende. Verschillende Kamermeerderheden hebben decennialang weloverwogen keuzes gemaakt, ook in het belang van Nederland als kleine handelsnatie, wat betreft het sluiten van verdragen en Europese besluitvorming. Dat heeft effect op de besluiten die je binnen een democratische rechtsstaat kunt nemen. Dat is ontegenzeggelijk het geval. Tegelijkertijd blijft mijn stelling dat het politieke primaat nog steeds in dit huis ligt. Daarom heb ik aangegeven dat de Kamer het initiatief kan nemen als er discussies spelen. De heer Clemminck had het in dat verband ook over uitspraken van rechters. Ik heb zelf heel lang aan de andere kant van de microfoon gestaan. Ik heb veelvuldig meegemaakt dat er op allerlei manieren geacteerd kan worden wanneer er zaken plaatsvinden waar de wetgever het niet mee eens is.

Wat betreft de decentralisaties geldt dat er allerlei zaken gedecentraliseerd zijn. Er is altijd de balans met wat er lokaal gebeurt. Je moet als politiek terughoudend zijn met hier een raad van toezicht worden van elke gemeente in Nederland, want dan is er geen

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

beleidsvrijheid meer. Tegelijkertijd geldt dat hier in dit huis de kaders worden gemaakt en soms worden herijkt.

De heer **Flach** (SGP):
In de afgelopen drie jaar waarin ik hier rondliep, waren de meeste zinnen die ik heb gehoord "dat kan niet in het kader van de Europese regels" en "daar gaan gemeenten of provincies over". Daartussen ligt de speelruimte van de Tweede Kamer en het kabinet. Mijn zorg zit er een beetje in dat het eenrichtingsverkeer is. We zien dat Europese richtlijnen en afspraken in internationaal verband vrij sluipenderwijs worden genomen. Op het moment dat je een stap terug wil zetten, wordt al heel snel de kaart van de internationale rechtsorde getrokken. Is de balans er nog wel om zuiver te kunnen spreken over het punt dat je soms een afspraak kunt aangaan, maar die ook weer kunt intrekken? Die balans mis ik soms een beetje.

Minister **Heerma**:
Uiteindelijk ... Ik ga toch andersom beginnen. Wat betreft de decentralisaties blijf ik van mening dat we hier in dit huis moeten oppassen dat we niet te veel de besluiten in individuele gemeenten gaan evalueren. Als daar een verantwoordelijkheid ligt, dan moeten we ook respecteren dat de lokale democratie die besluiten controleert. Tegelijkertijd is het aan de wetgever om besluiten aan te passen, nieuwe wetten aan te nemen en nieuwe besluiten te nemen. Als de wetgever dat bij meerderheid wil, dan kan dat. Dat leidt soms tot discussie in de Kamer. Dat gaat soms ook over het aanpassen van verdragen et cetera.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Flach** (SGP):
Het is zeker niet de bedoeling om te evalueren hoe gemeenten daarmee omgaan. Is de minister het met mij eens dat het discours het nauwelijks toelaat om de gemaakte afspraken, in internationaal of Europees verband of met gemeenten, ooit ter discussie te stellen op het moment dat je ziet dat er ongewenste effecten zijn? Met andere woorden, in een gezonde verdeling van machten zou je ook die kant op moeten kunnen redeneren, zonder dat je het verwijt over de internationale rechtsorde voor de voeten geworpen krijgt.

Minister **Heerma**:
Ik heb geprobeerd te schetsen waarom het ook voor Nederland van belang is dat die internationale rechtsorde er is. Maar dan nog blijft staan dat de wetgever daar in ultimo bij meerderheid de ruimte voor heeft, ook bij verdragen. Ik heb, daartoe uitgedaagd door de heer Clemminck, proberen te schetsen dat dit in de afgelopen decennia met de democratische rechtsorde, waarin meerdere Kamers met een weloverwogen meerderheid besluiten, wel effect heeft gehad. In ultimo geldt dat de meerderheid in dit huis heel veel ruimte heeft om voorstellen te doen en om dingen ter discussie te stellen. Dat gebeurt ook in de verhoudingen met medeoverheden. Er wordt wetgeving aangepast en er worden andere keuzes gemaakt. We komen straks nog op het punt waar de heer Vermeer steeds nadrukkelijk aandacht voor vraagt. Bij decentralisatie is sprake van een balans tussen wat wordt neergelegd en wat men aankan. Dat is de beroemde vierslag, die ook in het rapport-Polman staat. Dat is ook onderdeel van de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

discussie in dit huis, waar nu wellicht anders naar gekeken wordt dan vijftien jaar geleden.

De heer **Tijs van den Brink** (CDA):
Ik wil graag een vervolgvraag stellen over het democratisch ethos. Ik hoorde de minister daar mooie woorden aan wijden. Die deden me denken aan mijn eigen bijdrage. Maar toen ik die bijdrage schreef, vroeg ik me wel af: doen we genoeg met elkaar? Dat vraag ik sowieso vanwege de gebeurtenissen in andere landen om ons heen, waar we autocratische regimes zien opkomen. Maar ook in ons eigen land zijn er rapporten waaruit blijkt dat een deel van de bevolking bereid is om geweld te gebruiken. Ik heb zelf eerder het Nationaal Kiezersonderzoek genoemd. Meneer Bosma citeerde van de week het Sociaal en Cultureel Planbureau. Hij is helaas vandaag niet bij ons. Dat was wel degelijk zeer zorgwekkend. Kunnen we meer doen om juist de groepen te bereiken die zich vervreemd voelen van de democratie?

Minister **Heerma**:
Volgens mij doen we veel, maar er is ook een maatschappelijke trend. Die moeten we toejuichen. Ik kan niet anders dan nu naar de heer Flach kijken. Bij de opening van zijn eerste termijn citeerde hij een pagina uit een nogal lijvig boek, dat volgens mij in 1835 en 1840 is geschreven door De Tocqueville. Een deel van dat 1.100 pagina's tellende boekwerk gaat over de kracht van de samenleving en over mensen die zelf initiatief tonen, als onderdeel van een levende democratie. Sinds de val van de Muur waren er in de jaren negentig allerlei aannames, waaronder de aanname dat democratie iets is wat vanzelf gaat. Maar nu zie ik overal in de samenleving een groei van de gemeenschapszin, samenlevingskracht en mensen die de democratie zelf vorm willen geven. Die trend zie ik ook. Daarom gaf ik in mijn inleiding aan dat ik hoopvol ben. Ik vind dat we dat moeten stimuleren en daar nemen we ook initiatieven toe. Daarnaast moeten we waakzaam zijn wanneer lokale bestuurders, in de spanning die er is, onder druk komen te staan en bedreigd en geïntimideerd worden. Daar raakte de heer Van den Brink ook aan. We moeten achter hen gaan staan omdat dat een bedreiging vormt voor de democratie. Het SCP-onderzoek, hoe zorgwekkend ook, geeft volgens mij ook aan dat de cijfers niet veranderd zijn ten opzichte van drie jaar geleden. Het is niet zo dat deze cijfers er nu ineens zijn of flink omhoog zijn gegaan. Dit is een bestendiging van de eerdere cijfers, maar ze blijven zorgwekkend.

De heer **Tijs van den Brink** (CDA):
Ik stel toch nog een keer mijn vraag, omdat ze zo zorgwekkend zijn en omdat ik ook niet zo goed weet wat we daaraan kunnen doen. Zijn er volgens de minister nog dingen die we kunnen bedenken met elkaar of moeten we hier maar gewoon ons best doen en het goede voorbeeld geven, en dan maar hopen dat dat sentiment wegtrekt?

Minister **Heerma**:
Het is de vraag of dat sentiment er niet eerder ook al was. Daarom benoemde ik dat ook. Het SCP concludeert zelf in de kop dat een hele grote meerderheid dit sentiment niet heeft. Ik denk dat de heer Van den Brink moet zien wat het belang is van de trend die er in de samenleving is. Doordat we dat zien en dat willen stimuleren — dan ga ik weer naar de heer Flach verwijzen — moeten we ook weer oppassen dat we die niet gaan overnemen, want de kracht vanuit de samenleving is nou net de kracht vanuit de samenleving, die niet door de overheid overgenomen moet gaan worden, want dan ga je het institutionaliseren.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Mevrouw Bikker, wat fijn dat u vandaag in ons midden bent.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Dank u wel. Ik zal aan collega Ceder doorgeven dat u hem mist. Ik ben ook blij dat de staatssecretaris weer in ons midden is, want daar heb ik me natuurlijk afgelopen dinsdag een beetje zorgen om gemaakt. Maar het is goed hem weer in ons midden te hebben.

Na het debat van gisteren ben ik blij dat het hier weer gewoon gaat over de basics, over de democratische rechtsstaat, over de Grondwet en over waar we samen voor staan en waar zo veel mensen dag in, dag uit aan werken. Juist in vervolg op de opmerking van collega Van den Brink zie ik heel veel raadsleden die niets anders willen dan zo opstaan voor hun samenleving vanuit hun diepste overtuiging. Ik heb de minister van Binnenlandse Zaken, nou ja, bij monde van collega Ceder, de vraag gesteld: hoe gaat het ministerie juist deze raadsleden, die steeds vaker bedreigingen meemaken, beter ondersteunen? Onze indruk is dat wij hier in Den Haag toch sneller hulp hebben als er aangifte moet worden gedaan dan deze raadsleden. Hoe ziet de minister van Binnenlandse Zaken dat?

Minister **Heerma**:
Ik heb daar aan het begin ook al iets over gezegd. Ik ben heel blij dat breed in dit parlement het belang hiervan gezien wordt en dat het ook in elk debat terugkomt, want dit is een groot vraagstuk. Wij doen vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken ook al een aantal jaar echt wel veel aan die ondersteuning. Er is het Ondersteuningsteam Weerbare Democratie. In de schriftelijke beantwoording heb ik gezegd dat er landelijk meer rechercheurs zijn; dat is gekoppeld aan de inzet vanuit Den Haag. Volgens mij was dat ook de vraag van de heer Ceder. Ik heb in de schriftelijke beantwoording volgens mij twee dingen aangehaald. Het ene is — dat is overigens ook de grote wens van lokaal — dat we samen met de minister van Justitie en Veiligheid in blijven zetten op de eenduidige landelijke afspraken dat er aangifte van wordt gedaan en dat er dan ook opvolging aan wordt gegeven. Dat is een van de zorgen die ik het meeste hoor vanuit lokaal. Ik heb ook aangegeven: dat ga ik dus ook doen, door het gesprek aan te gaan met de lokale driehoek, zodat hier voldoende aandacht voor en inzet op is.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Ik zou nog een klein stapje verder willen gaan. Ik ben in de afgelopen jaren namelijk te veel raadsleden tegengekomen die moedig in de wind hebben gestaan, maar die na een periode wel zeggen: nou is het genoeg, want bij de voetbalvereniging blijf ik maar uitleggen hoe ik erin zit en tegelijkertijd ben ik ook nog bang dat ik die ene boze buurman telkens tegenkom. Er zit dus ook wel een vraagstuk achter, niet alleen over de meest uiterste gevallen, waarbij aangifte nodig is, maar over het normerende als samenleving. Hoe versterken we dat? We zijn hier ook al aan veel te veel gekkigheid gewend geraakt. We zijn er een soort van gewend aan geraakt dat onder iedere socialmediapost allerlei ellende en bagger komt. Dat is natuurlijk idioot. Je wil eigenlijk helemaal niet hebben dat je gezin het leest. Dus hoe ziet de minister van Binnenlandse Zaken dat?

Minister **Heerma**:
Dank voor deze toevoeging, want ik denk dat die terecht is. Binnen de aanpak Weerbaar Bestuur en met dat ondersteuningsteam zijn we juist meer aandacht gaan besteden aan

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

lokale volksvertegenwoordigers. Dat zetten we ook voort. Dit is een onderwerp waar ik met enige regelmaat ook lokaal het gesprek over voer, of het nou is met de landelijke Vereniging van Griffiers of met de Vereniging voor Raadsleden. Ik zie lokaal dat dit het onderwerp is dat het meest losmaakt en waar het langst over gesproken wordt, maar daarmee is ook het lokale bewustzijn enorm toegenomen. Je ziet namelijk in gemeenteraden, waar soms ook van links tot rechts de inhoudelijke tegenstellingen best scherp zijn, het besef dat collega's om deze reden afhaken, ook vanwege de eenzaamheid die het gevolg kan zijn van dit soort intimidatie. Daar is een enorme slag in bewustwording in. Na de laatste gemeenteraadsverkiezingen worden er ook raadssessies georganiseerd, met de burgemeester en de griffier erbij, om te bespreken dat dit niet kan en dat men met z'n allen staat voor die lokale democratie. Je ziet dus ook dat gemeentes meer aangifte doen, dat er soms raadsbreed aangifte wordt gedaan en dat er gezamenlijk opgestaan wordt om voor dat ene raadslid te staan dat met intimidatie, online dan wel niet-online, te maken heeft, zodat niet iemand eenzaam en moedeloos afhaakt. Ik heb gelukkig ook de voorbeelden gezien en raadsleden gesproken die nu vertellen dat ze in de vorige periode weleens eenzaam waren en soms zelfs onveiligheid intern in de raad ervaarden, maar dat dat helemaal veranderd is doordat er zo bewust wordt opgetreden. Met BZK voelen we landelijk de verantwoordelijkheid om die trend te stimuleren. Dat lokale bewustzijn en samen staan voor de lokale democratie is namelijk juist in die eerdere fase waar mevrouw Bikker naar vraagt, zo cruciaal.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Dat is precies waar we vooral te stimuleren en te bevorderen hebben. We moeten ook kijken wat er méér nodig is. We zien immers de dreiging en de gevolgen voor de bereidwilligheid om raadslid te zijn. Daarin is de laatste stap voor mij als volgt. Er was een prachtige campagne, ik geloof dit voorjaar. Daarin werd duidelijk gemaakt: "Stel dat je een kind van een politicus aanspreekt. Het is een kind. Het is zijn kind. Het doet pijn. Het is onmogelijk dat je dat doet." De mens achter de politicus werd getoond. Ik denk dat we het samenlevingsbewustzijn dat iemand daar avond aan avond en op allerlei plekken namens jou zijn stinkende best zit te doen, ook moeten aanwakkeren. Weten mensen nog voldoende hoeveel er wordt geofferd door zovelen? Dat geldt of het nou een waterschapper is, bij wie de bedreigingen wat minder zijn, maar door wie er wél veel tijd in wordt gestoken, een Statenlid — we hebben de vreselijke voorbeelden de afgelopen jaren gezien — of een gemeenteraadslid. Ik denk dat het onze klus is, niet alleen in normerende zin maar ook in waarderende zin, om te laten zien dat deze mensen de gemeenschap dienen. Deelt de minister van Binnenlandse Zaken dat met mij? Hoe zouden we dat kunnen doen? Ik heb er een paar ideeën over, maar ik moedig ook graag gewoon goeie ideeën aan die er al zijn.

De **voorzitter**:
U was er afgelopen dinsdag niet, mevrouw Bikker, maar we hadden met elkaar de afspraak om de interrupties 30 seconden te laten duren. Dat vergt nog wat oefening, merk ik.

Minister **Heerma**:
Nou gaat de voorzitter over de orde en ben ik veel te gezagsgetrouw om daartegen in te

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

gaan, maar als er een onderwerp is waarvoor je de tijd mag uittrekken, zou het wat mij betreft dit onderwerp zijn. Ik ben het er namelijk helemaal mee eens. Ik probeer te schetsen dat we dus heel veel doen vanuit dit bewustzijn, zowel wat betreft opvolging geven wanneer er aangifte wordt gedaan als in preventieve zin als met het ondersteuningsteam. Zo zorgen we dat mensen niet alleen staan en dat het bewustzijn groeit. We hebben rond de beëdiging van raadsleden met de VNG, de Vereniging voor Raadsleden, de waterschappen en de provincies een statement uitgedaan dat we waardering mogen hebben voor deze mensen, die zich in de haarvaten van onze democratie voor ons algemeen belang vaak het snot voor de ogen werken, en dat ze daarvoor terug dus geen intimidatie of bedreiging verdienen. Ook bij waterschappen speelt het steeds meer. Dat geeft de Unie mij helaas terug. Ik ben dus voornemens om hier richting de verkiezingen van dit voorjaar wederom expliciet gezamenlijk aandacht aan te blijven besteden. Het bewustzijn dat deze mensen waardering verdienen in plaats van iets anders, moet centraal staan.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Voorzitter, ik wilde niet per se over dit stukje interrumperen, dus als een collega daarover een vraag heeft ...

De **voorzitter**:
Dat is niet het geval. Gaat uw gang.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Oké. Fijn dat de staatssecretaris terug is. Hij is twee dagen weggeweest. Het resultaat gister was: alleen maar meer ambtenaren! Wie weet wat we vandaag nog gaan zien. Mijn vraag is echter voor de minister. Een van de belangrijkste dingen aan de democratie is dat "één persoon, één stem" zwaarder weegt dan "één euro, één stem". Mijn vraag gaat heel specifiek over de antwoorden op de vragen van de heer Vermeer. Ziet de minister ook daarin een verschuiving ontstaan?

Minister **Heerma**:
Dit zijn altijd hele moeilijke vragen om te beantwoorden. Ik zie op dit moment namelijk geen verschuiving, maar ik vind wel dat we daar met elkaar alert op moeten zijn. Daarom ben ik serieus ingegaan op de vragen zoals die gesteld zijn, maar schets ik ook dat we sinds jaar en dag een heel sterk maatschappelijk middenveld hebben. Een deel van het maatschappelijk middenveld is om allerlei redenen kapitaalkrachtig en roert zich in de verkiezingscampagnes. Dan gaat het om verkiezingsprogramma's, het voeren van campagnes en het organiseren van debatten of verkiezingsbijeenkomsten. Ik vind dat we als politiek terughoudend moeten zijn om daar te veel regels voor te stellen. We moeten er ook alert op zijn, denk ik. Uiteindelijk is namelijk de stem bepalend en niet het geld.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ik kon de nuance in dat antwoord vrij ver volgen. Je wil dat maatschappelijke organisaties, bewegingen en protestgroepen invloed kunnen hebben zonder dat er een hoge bureaucratische drempel wordt opgeworpen. Die is helder. Ik snap dat je bij de maatregelen die je neemt, moet zoeken naar het best passende middel. Tegelijkertijd zien we ook — daar heeft de heer Vermeer op gewezen — de grotere invloed van kapitaalkrachtige partijen die niet meer direct politieke partijen sponsoren, maar wel campagnes sponsoren, misschien ook wel omdat ze dan aan minder strenge eisen

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

moeten voldoen. Ook dat is een beweging die we zien ontstaan. Juist op dat stuk zitten ook wel onze zorgen, omdat je daarmee een sterkere beweging kunt krijgen waarmee kapitaal zwaarder telt dan: één persoon, één stem. Herkent de minister wel dat dat ook een gevolg kan zijn van strenge regelgeving voor giften aan partijen en dat we dit de komende verkiezingen meer gaan zien?

Minister **Heerma**:
We gaan de Wet op de politieke partijen sowieso nog met elkaar behandelen. Dat begint in december. Maar er is wel een verschil tussen politieke partijen en maatschappelijke organisaties. Politieke partijen zijn de directe toegang tot besluitvorming. Met de Wet op de politieke partijen stellen we daar voor het eerst regels aan. Volgens mij is daar vrij breed draagvlak voor in dit huis. Nogmaals, ik vind dat we er echt alert op moeten zijn dat geld niet bepalend gaat worden, maar ik vind ook — daarom verwees ik ook naar het wetsvoorstel dat in de Eerste Kamer verworpen is — dat we echt moeten letten op het doel dat we voor ogen hebben, want je gaat uiteindelijk, als je daar regels voor stelt, alle maatschappelijke organisaties … Er zijn best veel maatschappelijke organisaties, ook kapitaalkrachtige maatschappelijke organisaties, die zich inzetten voor het politieke debat en ten tijde van verkiezingen campagnes voeren om te proberen de politiek te beïnvloeden naar aanleiding van hun standpunten, om hun stem te laten horen. Ik vind dat we echt moeten opletten dat we het doel, namelijk dat dit geluid gehoord wordt, niet inperken.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ja. De discussie gaat heel erg over het middel. Dat is denk ik een terechte waarschuwing van de minister: welk middel kies je om het doel te bereiken? Toch nog even terug naar het doel. Ik denk dat er wel degelijk een groot verschil is. De minister zegt dat de toegang tot de macht loopt via politieke partijen. Ik denk dat ik het daar niet mee eens ben. Ik denk dat we echt een onevenredige toegang tot de macht zien in dit land. Ik kan daar voorbeelden van noemen, maar daar zal de voorzitter niet heel blij mee zijn. Maar het is moeilijker om als toeslagenouder of als Groninger binnen te komen dan bijvoorbeeld als kapitaalkrachtig bedrijf. Daar zit een machtsverschil. Daar zit een drukfactor. We hebben bij de vorige verkiezingen gezien dat die drukfactor groter wordt. Moeten we niet toch nog echt gaan zoeken naar middelen die daarbij passen om te voorkomen dat het machtsverschil nog schever wordt?

Minister **Heerma**:
Wat mevrouw Beckerman nu schetst, is natuurlijk een discussie die al langer loopt. Overigens, we hebben in het laatste debat hierover gezien dat de meningen over een lobbyregister nogal verschillen. Maar dit is natuurlijk een van de redenen waarom in ieder geval in de vorige periode een vrij ruime Kamermeerderheid heeft gezegd dat er een lobbyregister moet komen. Op Europees niveau vallen ook maatschappelijke organisaties onder de Europese regels voor politieke reclame. Van die uitvoeringswet hebben we net de nota naar aanleiding van het verslag naar de Kamer gestuurd. Dus ja, er wordt gewerkt aan regels om wat te doen aan die, in de woorden van mevrouw Beckerman, ongelijke toegang. De discussie in het debat afgelopen dinsdag ging breed, zag ik, over de vraag of we nog meer regels moeten maken specifiek voor maatschappelijke organisaties. Ik probeer uit te leggen waarom ik daar terughoudend in ben. Ik denk dat het heel moeilijk is om onderscheid te maken tussen maatschappelijke organisaties: welke wel en welke niet? Je loopt het risico dat je maatschappelijke organisaties juist minder toegang geeft tot het publieke debat en dat je een tweedeling

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

krijgt die ook niet per se goed is voor het politieke debat. Ik snap ook waar het dilemma dat mevrouw Beckerman nu heeft en waar de heer Vermeer het al langer over heeft, vandaan komt. Ik denk dat de Kamer, als zij hier echt iets mee wil, het debat hierover breed met elkaar moet voeren: wat verwachten we van maatschappelijke organisaties, wat doen maatschappelijke organisaties al decennialang in ons politieke debat en wat is het voordeel van het stellen van meer regels daaraan versus het risico ervan? Daarom verwees ik naar dat wetsvoorstel dat afgelopen voorjaar is verworpen in de Eerste Kamer. Daarbij is vanuit de vrijheid van vereniging, de vrijheid van meningsuiting, proportionaliteit en administratieve lasten door een Kamermeerderheid gezegd: dat doen we niet. Dat ging over ondermijning en buitenlandse beïnvloeding.

De heer **Clemminck** (JA21):
Op hetzelfde punt: is het advies van de minister aan politieke partijen dan om een stichting op te richten en daar je politieke vrienden in te zetten, zodat je niet dezelfde verantwoordelijkheid en transparantie hoeft te hebben als politieke partijen? Dat is feitelijk wat er bij een aantal gebeurt, bijvoorbeeld bij Voor Ons Nederland. Is dat voor de minister het enige verschil? Zegt hij: dat is geen enkel probleem, want je doet formeel niet mee aan de verkiezingen? Dat is namelijk de theoretische discussie die we dan gaan krijgen bij de volgende verkiezingen.

Minister **Heerma**:
Ik doe zeker geen oproep; ik probeer hier naar eer en geweten te schetsen waarom ik zie dat er een verschil is tussen politieke partijen en maatschappelijke organisaties. Ik constateer ook dat er vanuit de Kamer een zorg is. Mijn punt is dat maatschappelijke organisaties heel breed zijn. Er wordt al decennialang op allerlei manieren invloed uitgeoefend. Daar worden dus ook meer regels aan gesteld. We hebben het over het lobbyregister en over de Europese verordening voor politieke reclames; dat komt niet nergens vandaan. Alleen, als je regels gaat stellen aan maatschappelijke organisaties, gaat dat ook iets kosten. Dat gaat extra administratieve lasten opleveren. Dat gaat een barrière vormen voor maatschappelijke organisaties om zich te laten horen in het debat. Die kans zie ik ook, en daarom ben ik terughoudend.

De heer **Clemminck** (JA21):
Het probleem is dat Voor Ons Nederland maatschappelijk gezien helemaal niet breed is. Die organisatie komt bijna een-op-een overeen met één politieke partij in dit huis. Dat heeft helemaal niets te maken met een brede opvatting over de maatschappij. Die organisatie beïnvloedt de verkiezingen met tonnen aan geld; dat is meer geld dan mijn partij en de meeste andere partijen hebben. De enige reden dat zij niet aan die transparantie hoeven te voldoen, is omdat zij formeel geen politieke partij zijn die meedoet aan verkiezingen. Dan zie ik het scenario voor me dat verschillende partijen zeggen: ik richt wel een stichting op en zet daar mijn campagnebudget in, want daarmee ontwijk ik de transparantieverplichting die politieke partijen wel moeten hebben.

Minister **Heerma**:
Ik zeg nogmaals dat er echt een verschil is tussen politieke partijen en maatschappelijke organisaties. De heer Clemminck stelt nu zaken die ik niet kan staven. Er zijn meer regels. Er zijn ook transparantieregels voor anbi's. Ik weet dat de heer Clemminck ideeën heeft om die aan te passen; dat heeft hij in een ander debat gezegd. Dat zou dan via de commissie Financiën gaan. De heer Clemminck wijst op een risico. Ik wijs op het risico dat kan ontstaat als je vanuit dat risico regels gaat stellen voor maatschappelijke

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

organisaties die heel breed zijn en die de toegang tot het politieke debat juist moeilijker gaan maken. Dat kost ook wat. Dat is de overweging waarom een meerderheid in de Eerste Kamer bij wetgeving die specifieker ging over inmenging, heeft gezegd: we moeten dit niet doen. Dat is het debat. Als de heer Clemminck specifieke ideeën heeft over hoe je een risico kunt indammen zonder die schade te doen, gaan we daar het debat over voeren. Ik ben het namelijk wel met hem eens — dat was zojuist ook mijn antwoord op de vraag van mevrouw Beckerman — dat we die risico's wel moeten blijven monitoren. We moeten hiernaar blijven kijken om te zien of we dit soort trends zien. Geld moet uiteindelijk niet bepalend zijn, maar ieders stem.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Het wordt even schakelen, want ik wil even terug naar het vorige onderwerp. Ik ben echt op zoek naar de rol van de minister en de staatssecretaris in dit hele bestel als het gaat om de frustratie over de uitvoeringsmacht bij ambtenaren en alle schakels daartussen. Een klein voorbeeld, heel kort: een vergunningvrije zorgwoning in de achtertuin van je zoon. Dat wordt nu uitgerold en dat levert ontzettend veel gefrustreerde e-mails van ambtenaren op, omdat die het kennisniveau niet hebben. Dat levert weer frustratie op bij mensen die zeggen: ja, maar hij heeft die zorgindicatie, enzovoort. Ik zie dat de aanjaagfunctie, de doorzettingsmacht en het faciliteren van het benodigde kennisniveau echt achterblijven. Die frustratie leidt soms tot … In dit geval gingen de ruiten bij de wethouder eruit. Het gaat mij erom: doen wij als Kamer wel voldoende en doet u voldoende als het gaat om die frustratie en dat kennisniveau? We gooien namelijk iets over de heg bij de ambtenaren, waarna die zitten te kijken als een konijn in de koplampen. Ik zeg het een beetje in een populaire vorm, maar er zit een fundamentele vraag onder. Doen we wel voldoende? Hoe ziet u uw eigen rol als staatssecretaris of als minister?

Minister **Heerma**:
Er worden wel een paar hele snelle afslagen genomen in deze vraagstelling.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Het moest in 30 seconden.

De **voorzitter**:
Nou, het waren 60 seconden.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Het waren 60 seconden, excuus.

Minister **Heerma**:
Het grootste deel van de vraag die heer Struijs stelt, ligt op het terrein van de staatssecretaris, dus die zal de beantwoording dan ook doen. Ik ga wel zeggen dat frustratie nooit een reden kan zijn om een steen door een ruit bij een wethouder te gooien. Onze lokale bestuurders, onze lokale volksvertegenwoordigers, staan met hun poten in de klei in onze democratie en verdienen waardering. Je kunt frustratie hebben, maar er zijn grenzen aan de manier waarop je daarmee om moet gaan. Maar het leeuwendeel van de vraag ligt bij de staatssecretaris. Hij zal daar uitgebreid op ingaan in het kader van alles wat er dinsdag gezegd is rondom de slagvaardige overheid — daar is van alles over gezegd — en meer horizontale werking.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Dan ga ik toch even dieper door op de rol van de minister. Natuurlijk, die steen door de ruit willen we nooit en gaan we nooit accepteren. Daar gaat het niet om. Het gaat erom dat wij vanuit de Kamer met goede intenties — ik sta er ook vaak achter — toch iets te snel dingen over de heg heen kieperen, ook op het terrein van de minister, waardoor de uitvoering bij de ambtenaren weleens stukloopt. Dan krijg je het moeilijke gesprek met de burger. Dat vindt plaats op een bepaald niveau. Dat is niet altijd even eng. Ook de minister heeft daar een rol in. Doen wij hier als controleur van u maar ook als wetgevende macht eigenlijk wel voldoende als het gaat om het kennisniveau en waar kunnen we elkaar in versterken? Want u heeft een belangrijke rol, figuurlijk maar ook letterlijk een belangrijke rol als aanjager, facilitator en zo. Hoe ziet u die rol?

De **voorzitter**:
Meneer Struijs, u spreekt via de voorzitter, dus het is "de minister".

De heer **Struijs** (50PLUS):
Nogmaals excuus, voorzitter.

Minister **Heerma**:
Ik zal proberen om zowel figuurlijk als letterlijk te antwoorden. Nogmaals, waar het echt gaat over slagvaardige overheid, zal de staatssecretaris er uitgebreid op ingaan. In ongeveer elk debat dat ik met de Kamer voer over de uitvoeringskracht van lokale overheden komt dit vraagstuk langs; ik zie de heer Vermeer hier ook al staan. Daarvoor geldt dat we deels onder druk van de Kamer en deels onder druk van de Eerste Kamer allerlei stappen hebben gezet om te zorgen dat taken, middelen, uitvoeringskracht en ambities meer met elkaar in balans komen. Daarom is die UDO er ook gekomen. Daarom hebben we het in de laatste brief ook over die balansscan gehad. Dat is dus om meer balans te krijgen in wat er wordt gevraagd van lokale overheden en wat er te leveren is, ook vanuit mijn verantwoordelijkheid, de interbestuurlijke samenwerkingsagenda op basis van het rapport-Polman waar we al maanden aan werken. Dat is onderdeel van het antwoord waar de heer Struijs volgens mij naar op zoek is. Daar zetten we vol op in.

De heer **Vermeer** (BBB):
Ik wil nog even verder op dat punt van de politieke reclame en die maatschappelijke organisaties, want het is geenszins ons doel om maatschappelijke organisaties te beperken in hun werk. De vraag ging en gaat slechts over het inzetten van politieke reclame. Door dat te verbreden wordt de hele discussie vertroebeld, maar het gaat puur om politieke reclame. Het gaat erom dat organisaties die onder de regels van politieke reclame vallen ook transparant moeten zijn over de giften, hoe ze het geld binnenkrijgen en waar ze hun geld vandaan halen. Wil de minister daar nog eens op reflecteren, op die afbakening die ik nu doe, en proberen het niet breder te maken dan het punt dat ik steeds maak?

Minister **Heerma**:
Het is niet mijn bedoeling om iets breder te maken dan de heer Vermeer. Er worden alleen breed vanuit de Kamer vragen gesteld rondom transparantie van maatschappelijke organisaties, vandaar ook die discussie in het laatste commissiedebat over dat verlengde boekjaar. Ik heb geprobeerd daar recht aan te doen. Ik zeg ook tegen de heer Vermeer dat ik ga proberen antwoord te geven, maar misschien begrijp ik

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

niet voldoende wat hij bedoelt. De heer Vermeer lijkt te suggereren dat het hem niet gaat om maatschappelijke organisaties an sich, maar dat zodra maatschappelijke organisaties binnen de Europese richtlijn een reclame-uiting doen waar een melding op komt, voor hen andere transparantieregels gaan gelden dan wanneer ze niet zo'n melding hebben gehad.

De heer **Vermeer** (BBB):
Perfect, perfect! Het gaat om organisaties zoals Stichting Weerbare Democratie, Voor Ons Nederland, Stichting Democratie Monitor en Justice for Prosperity, dat soort clubs. Zij doen gigantische media-investeringen en vallen daarmee onder de politieke reclame. In december gaan we de Wet politieke reclame behandelen en ook nog de transparantie, financiering en opzet van politieke partijen. Daar gaat dat allemaal samenkomen. Het gaat niet om politieke partijen. Het gaat om maatschappelijke organisaties die megaveel geld stoppen in politieke beïnvloeding, want als er geen politieke beïnvloeding zou zijn, viel het ook niet onder de richtlijn politieke reclame. Dus: een hele strakke afbakening.

Minister **Heerma**:
Politieke beïnvloeding gaat verder dan alleen politieke reclame. Mijn eerste reactie is dat ik denk dat dit idee van de heer Vermeer niet uitvoerbaar is. Dat is mijn eerste gedachte. Tegelijkertijd zou ik zeggen: laten we deze discussie met elkaar voeren bij die wetsbehandeling. Een lijn uit het coalitieakkoord is wel dat wij hebben gezegd dat wij bij de uitvoering van Europese richtlijnen er geen nationale koppen op willen zetten; volgens mij hebben we het afgelopen dinsdag ook heel veel gehad over administratieve lasten en de groei van het ambtenarenapparaat. Mijn eerste reactie is dus dat ik denk dat dit niet uitvoerbaar is en dat het een nationale kop is, die we niet meer doen. Maar ik ga erover nadenken, verder dan mijn eerste reactie, of ik de uitvoerbaarheid anders zie. Maar je loopt ook het risico dat kleine organisaties die invloed willen uitoefenen en een uiting willen doen die valt onder die richtlijn, die uiting niet meer gaan doen omdat er dan allerlei regels bij komen die ze niet hebben als ze andere manieren van beïnvloeding proberen dan de uitingen die onder deze richtlijn vallen. Het is niet zonder consequenties, die mogelijk juist onwenselijk zijn voor organisaties die niet kapitaalkrachtig zijn om een uiting te doen en politiek een mening naar voren te brengen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dit is precies mijn bedoeling. Ik wil dat ze het niet meer doen als ze niet transparant zijn over waar ze hun geld vandaan krijgen. Dit is dus precies wat ik wil. Beïnvloeding gaat verder dan politieke reclame. Dat klopt, maar ik wil het niet over alle dieren hebben. Ik wil het vandaag over konijnen hebben en dit konijn heet "politieke reclame". Ook hier geldt weer: maak het alstublieft niet breder. Het gaat puur om politieke reclame. Als men daarvoor kiest, wat een vrije keuze is, wil ik dat daarbij hoort dat je ook zegt waar je je geld vandaan hebt en van wie. Daar kan zelfs nog een minimumbedrag voor worden ingesteld, zodat we de kleine organisaties hier totaal niet mee belasten. We moeten dus denken in oplossingen en niet alleen in problemen, alstublieft.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Minister **Heerma**:
Als het gaat om maatschappelijke organisaties, is de discussie breder en kunnen consequenties ook breder zijn. Daarom verbreed ik deze discussie. Ik sluit ook niet uit dat we in de discussie over dat wetsvoorstel van mening blijven verschillen. De heer Vermeer verengt wat hij heeft gezegd. Ik zie wat hij steeds heeft bedoeld. Ik heb steeds breder gereageerd, omdat de discussie in de Kamer breder is. Ik wil nogmaals zeggen, zoals ik zonet ook heb gezegd, dat regelgeving die we in dit huis maken niet gericht moet zijn op één organisatie of enkele organisaties. Die gaat over alle organisaties. Dan moeten we ook, in het kader van administratieve lasten en de effecten ervan, kijken of het uitvoerbaar is en of er schadelijke effecten zijn. En van de kant van het kabinet zouden we dan toch koppen gaan zetten op wetgeving, terwijl we nu net besloten en afgesproken hebben dat niet meer te doen. Maar ik ga met de heer Vermeer het debat hierover ook aan tijdens de behandeling van het wetsvoorstel. Dat heeft hij ook al aangekondigd.

De heer **Sneller** (D66):
Ik wil de minister complimenteren met zijn afgewogen, gepassioneerde verdediging van het maatschappelijk middenveld. Ik wil ook mevrouw Beckerman complimenteren, want zij brengt het terug tot de kern waar het volgens mij om gaat. Die is juist breder dan het maatschappelijk middenveld. Dat is de vraag of je stemmen kunt kopen. Er zijn natuurlijk 80 verschillende manieren. Je kan een socialmediabedrijf kopen en het algoritme gaan veranderen. Je kan een krant kopen, je kan een tv-zender kopen en dan allerlei politieke activiteiten ontplooien via dat soort kanalen. Volgens mij zou de minister ook dat moeten bekijken, ook in aanloop naar de debatten over politieke partijen en allerlei andere debatten die we gaan hebben, als we hier een afgewogen en brede discussie gaan voeren over beïnvloeding van de politiek.

Minister **Heerma**:
Volgens mij hebben de heer Vermeer en de heer Sneller het nu over twee verschillende wetstrajecten. De heer Vermeer zegt: het gaat mij puur om de uitvoeringswet over politieke reclames; het is niet breder dan dat. De heer Sneller zegt: ik zou eigenlijk in het kader van de Wet op de politieke partijen een bredere discussie willen voeren over manieren om met geld invloed uit te oefenen. Begrijp ik hem nog goed?

De heer **Sneller** (D66):
Ik zeg dat als het daarom gaat — mevrouw Beckerman zegt dat heel mooi — je niet selectief verontwaardigd moet gaan doen over een aantal organisaties in het maatschappelijk middenveld, maar ook niet over het maatschappelijk middenveld als zodanig. Ik voorvoel dat het hierover zal gaan bij de Wet op de politieke partijen en bij de uitvoeringswet over politieke reclames, maar ook in bredere zin bij debatten over de staat van de democratie. Dan moeten we het debat ook zuiver voeren. De minister zei een aantal keren heel treffend in zijn beantwoording: dat is een brede vraag en die moeten we breed behandelen.

Minister **Heerma**:
Ik wil toezeggen dat ik mij ervoor zal inzetten dat we die brede blik bij die wetsbehandeling zullen hanteren. Het is, denk ik, correct dat de heer Sneller daarmee naar mevrouw Beckerman verwijst, want die begon hier als eerste over in het debat.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Gaat u verder met het volgende blokje: de sterke regio.

Minister **Heerma**:
Dank u, voorzitter. De heer Ceder van de ChristenUnie, vandaag waargenomen door mevrouw Bikker van de ChristenUnie, vroeg aandacht voor regio's die niet onder het Nationaal Programma Vitale Regio's vallen. De zorg is, in mijn vertaling, dat er alleen aandacht is voor de regio's die binnen dat nationale programma vallen en misschien niet voor andere regio's. Ik meen mij te herinneren dat de heer Flach hier eerder ook aandacht voor heeft gevraagd. Hij knikt vooralsnog niet. Nu wel; dan klopt deze herinnering enigszins. Voor mij staat voorop dat we oog hebben voor alle regio's. Iedere regio heeft haar eigen kansen en uitdagingen. Ik heb uw Kamer eerder, in mijn brief van 1 juli, geïnformeerd over de strategische agenda's tussen Rijk en regio. De afgelopen maanden ben ik op werkbezoek geweest in onder meer West-Brabant, Rivierenland, Flevoland en Zeeland, specifiek om het hierover te hebben. Ik heb met bestuurders gesproken over onderwerpen als regionale economie, bereikbaarheid en kansen voor de toekomst.

Het is belangrijk dat we als Rijk aansluiten bij wat er in regio's speelt, want onze regio's hebben ons veel te bieden. Door samen op te trekken kunnen we kansen benutten die nu soms nog blijven liggen, bijvoorbeeld op het gebied van innovatie, onderwijs en bereikbaarheid. We werken daarom ook aan strategische agenda's, zoals in het coalitieakkoord wordt genoemd. Die kunnen worden opgesteld in regio's die binnen het Nationaal Programma Vitale Regio's vallen, maar ook in regio's die daar niet onder vallen. Voor het einde van dit jaar zal ik uw Kamer nader informeren over deze strategische agenda's. Begin volgend jaar zal ik uw Kamer ook informeren over de voortgang van het Nationaal Programma Vitale Regio's.

Dan het Gemeenschapsfonds. Daar hebben onder anderen mevrouw Boelsma-Hoekstra, mevrouw Van Brenk en de heer Vermeer dinsdag tijdens het debat aandacht voor gevraagd. Met dit Gemeenschapsfonds willen we gemeenschappen versterken, vooral op plekken waar ontmoetingsplekken en lokale initiatieven onder druk staan. We stellen geld, kennis en netwerken beschikbaar om ontmoetingsplekken te behouden en nieuwe initiatieven te ondersteunen. Daarbij zetten we in op betere samenwerking tussen overheid, samenleving en markt, eenvoudigere regels en duurzame financiering. Ik deel het belang dat de Kamer hecht aan een goede besteding van dit geld. Het moet terechtkomen bij de mensen en initiatieven voor wie het bedoeld is. Zo krijgen inwoners zelf meer mogelijkheden om hun gemeenschap sterker te maken.

Dit was het tweede blok.

De **voorzitter**:
De voorzitter houdt van dit soort bondige blokjes. Ik kijk even om me heen en zie mevrouw Bikker knikken dat het goed is, maar het geeft toch aanleiding tot een vraag. Mevrouw Boelsma-Hoekstra, gaat uw gang.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Met betrekking tot het Gemeenschapsfonds zijn we er volgens mij bijna. Begrijp ik goed dat er een brief komt over de inrichting van dit Gemeenschapsfonds?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Minister **Heerma**:
Ja. Dit hoort altijd bij een minister die heel veel onderwerpen heeft: ik ga dan altijd in mijn hoofd zitten denken wat ik ook alweer wanneer heb toegezegd. Volgens mij is hierover net een brief gestuurd en heb ik daarin aangekondigd dat ik rond de zomer met de uitwerking van het Gemeenschapsfonds kom.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Dan mis ik nog één ding in het antwoord, zowel in het antwoord net als in het antwoord van de minister op papier. De vraag is dan: kan ik erop rekenen dat er in die brief naast de al genoemde zaken ook wordt ingezet op zo min mogelijk overhead en zo min mogelijk verantwoordingslasten?

Minister **Heerma**:
Ja, dat gaan we doen, en volgens mij … Nee, dat gaan we blijkbaar niet doen; ik zie dat de heer Clemminck het er niet mee eens is!

De **voorzitter**:
Op deze manier gaat het debat ontsporen, vermoed ik.

Minister **Heerma**:
Excuus, voorzitter. Dat was geenszins mijn bedoeling.

De **voorzitter**:
Hahaha. Gaat uw gang.

Minister **Heerma**:
Ik ga altijd heel goed op regieaanwijzingen, voorzitter, maar daar moet ik dus mee oppassen!

De **voorzitter**:
Niet als ze van mij komen.

Minister **Heerma**:
In de brief over het Gemeenschapsfonds die wij gestuurd hebben, is dit juist een onderdeel. De hoofdinsteek is dat het juist ook bij die kleinschalige initiatieven terecht moet komen. Ik heb volgens mij ook in het commissiedebat aangegeven dat als het hierbij al niet lukt om die compliancelaag, dat soort voorwaarden weg te halen … Wanneer lukt het dan wel? Dat is dus een centrale vraag bij de vormgeving van het Gemeenschapsfonds. Daar is de insteek op gericht, naast de overigens hier in de Kamer ook gevraagde focus juist op die NPVR-regio's. Ik kan dat dus bevestigen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Mevrouw Van Brenk deed een goede suggestie over burgerinitiatieven. Komen die dan ook terug in die toegezegde brief?

Minister **Heerma**:
Nu moet ik heel even het antwoord schuldig blijven op de vraag welk voorstel van

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

mevrouw Van Brenk … Mevrouw Van Brenk heeft het volgens mij in haar termijn heel expliciet gehad over het voorkomen van een "wie het eerst komt, het eerst maalt"-principe. Ik heb volgens mij in de schriftelijke beantwoording bevestigd dat we daarop inzetten, en dat kan ik hier nogmaals doen.

De **voorzitter**:
Mevrouw Keijzer. Goedemorgen!

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Goedemorgen, voorzitter. Nou ja, het is al bijna middag, maar dank u wel. De brief over de uitwerking van het Gemeenschapsfonds komt voor de zomer. Het is ook weer zo'n voorbeeld van "de weg naar de hel is geplaveid met goede bedoelingen". Het is hier volgens mij vooral ook voortgekomen uit constant taken naar de gemeente brengen zonder voldoende geld, waardoor dit soort gemeenschapsinitiatieven niet meer lukken. Zou de minister in die uitwerking aan willen geven hoeveel rijksambtenaren hiermee bezig gaan en hoeveel fte ambtenaren op gemeentelijk niveau hiermee bezig gaan?

Minister **Heerma**:
Ik moet toch zeggen dat ik het niet eens ben met de appreciatie die mevrouw Keijzer geeft van het Gemeenschapsfonds. Het idee van het Gemeenschapsfonds is juist ontstaan vanuit het belang om lokaal gemeenschappen overeind te houden omdat die onder druk staan. Dat je daar inzet op levert, is iets wat volgens mij mevrouw Keijzer ook altijd heeft aangesproken. Ik heb dus in die brief aangegeven dat we juist willen voorkomen dat hier een heleboel administratieve lasten achter wegkomen. Het gaat ook niet via gemeentes lopen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dat is interessant. Er ligt dus blijkbaar al iets van een uitwerking, maar ik weet van de gemeentelijke praktijk dat als jij een verbinding wil hebben met een rijksfonds, dat negen van de tien keer via gemeentes gaat. Gemeentes begeleiden dat ook. De vraag blijft dus staan: ik ben zeer geïnteresseerd hoeveel extra ambtenaren hier nou weer mee bezig gaan. De staatssecretaris is namelijk bezig met deregulering en schrappen in ambtenaren. Vervolgens komen er via de zijlijn altijd allerlei zaken die belangrijk gevonden worden, wat weer leidt tot meer regeldruk en meer ambtelijke capaciteit.

Minister **Heerma**:
In dit geval gaat het dus niet via gemeenten. Het is een landelijke regeling, die dus juist bedoeld is … Dat is ook het antwoord dat ik heb gegeven in het eerdere commissiedebat. In die eerdere brief — ik geloof: van eind september — heb ik ook nadrukkelijk gesteld dat het juist zo laagdrempelig mogelijk moet, met zo min mogelijk complianceregels, met zo min mogelijk voorwaarden, zodat juist ook kleine buurtinitiatieven die proberen een buurthuis overeind te houden, hier direct aanspraak op kunnen maken. Omdat de insteek is om het juist met zo min mogelijk administratieve lasten te doen wil ik mevrouw Keijzer toezeggen dat ik in de uitwerking die ik verder doe — het is een contourenbrief die we gestuurd hebben — specifiek zal ingaan op wat nou de belasting is die dit oplevert. Dat zal dus niet op lokaal niveau zijn, want het is een landelijke regeling, een regeling die dus in dit geval niet via de gemeentes loopt.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
De minister heeft gelijk: het ondersteunen van gemeenschappen is belangrijk, hoezeer ik ook denk dat het wel ver is gekomen — dat zal de minister beamen — dat gemeenschappen dit niet meer zelf kunnen, maar dat is dan blijkbaar een feit. Wordt dan bemoeienis van ambtelijke capaciteit of van tussenpersonen, intermediairs, die deze gemeenschappen gaan begeleiden om geld uit dat fonds te krijgen, een van de weigeringsgronden voor deelname aan dat fonds?

Minister **Heerma**:
Deze vraag kan ik niet bevestigend beantwoorden. Dit fonds is bedoeld voor verenigingen en stichtingen. Deze discussie volgt op het rapport "Elke regio telt!". In sommige regio's zie je dat heel veel wegtrekt en dat buurthuizen de plek zijn om sociale verbanden overeind te houden. Het besef dat hier iets te waarborgen is, is de gedachte achter dat Gemeenschapsfonds. De bedoeling is juist om het zo laagdrempelig mogelijk te houden, zodat verenigingen en buurthuizen daar aanspraak op kunnen maken. Ik kan hier niet toezeggen dat, als zij daar ondersteuning bij vragen, dat een weigeringsgrond wordt. Zo interpreteer ik de vraag van mevrouw Keijzer.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Even voor mijn begrip. Ik ben het ermee eens dat er binnen het Gemeenschapsfonds nadrukkelijk aandacht is voor de positie van het verenigingsleven in de regio. Moet ik de minister zo begrijpen dat het fonds alleen bedoeld is voor initiatieven in de regio? Zo nee, hoe is dan de verdeling?

Minister **Heerma**:
Het antwoord daarop is nee. Ik heb wel aangegeven dat er binnen het fonds nadrukkelijk juist aandacht is voor die NPVR-regio's. Waarom? Er is al een analyse gemaakt dat dit de elf regio's zijn waarin dit soort vraagstukken zich het meest stapelen. Er is niet een verdeling gemaakt hoeveel procent er naar de NPVR-regio's gaat en hoeveel procent niet. Het is echt bedoeld voor lokale initiatieven en stichtingen om aanspraak op te kunnen maken. Dat kan dus ook zijn vanuit een stad waarin het verschralen van het sociaal contact, van elkaar ontmoeten, onder druk staat. Het is dus niet zo dat het alleen maar naar de regio's gaat.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Is dat iets wat we bij de uitwerking nog verder kunnen bediscussiëren? Is deze regeling alleen bedoeld voor het ondersteunen en in leven houden van stichtingen en verenigingen? Kan deze regeling bijvoorbeeld ook bedoeld zijn voor het ondersteunen van initiatieven om mensen in de samenleving bij elkaar te brengen? Ik zie daarvoor heel veel mooie initiatieven in de samenleving, bijvoorbeeld scholen die samenwerken om verschillende leerlingenpopulaties met elkaar in contact te brengen, zodat belevingswerelden in de samenleving ook met elkaar in contact komen. Moet ik het zo zien dat dat soort initiatieven ook ondersteund kunnen worden of gaat het alleen om stichtingen en verenigingen?

Minister **Heerma**:
Het gaat echt om lokale ontmoetingsplekken. Ik heb in de brief geschreven dat het juist gaat om het financieren van een plek om die ontmoeting mogelijk te maken. De vraag van de heer Van Baarle is eigenlijk tweeledig. Kunnen we hier nog over doorpraten? Het antwoord daarop is vanzelfsprekend ja. Ik heb een contourenbrief gestuurd en kom met

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

een uitwerking van de regelingen. Vanzelfsprekend gaan we daar met de Kamer over praten. Ik ga voorzichtig ja zeggen op de vraag die hij in tweede instantie stelde, maar ik wil daarbij het voorbehoud maken dat ik wil waken voor wat in lelijk Engels "mission creep" heet. Ik heb de afgelopen maanden gemerkt dat er heel veel ideeën zijn die aan dat Gemeenschapsfonds opgehangen kunnen worden, wat ook tot verwatering kan leiden. Daardoor zou het net niet meer gebruikt worden waar het eigenlijk voor bedoeld is. De Kamer kan hier uitgebreid over spreken zodra de regeling er is. Laten we er dan verder over spreken. Ik hoop dat de heer Van Baarle snapt waarom ik wil waken voor de verwatering van de doelstelling.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Afrondend. Dat snap ik heel erg goed. Daarom is het goed om het nader over de uitwerking te hebben. Misschien heeft de minister het gezegd en heb ik het gemist: wanneer is hij voornemens om met die regeling te komen? Wat is de planning?

Minister **Heerma**:
Daar gaf ik net antwoord op. Bij dit soort dingen moet ik altijd graven, want er loopt heel veel bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Ik heb volgens mij in de brief geschreven dat we mikken op medio volgend jaar, dus rond de zomer.

De heer **Mohandis** (PRO):
De laatste woorden van de minister zojuist, over het niet vertroebelen en niet verwateren, spreken mij heel erg aan. Daar zit ook onze zorg. Als dit het zoveelste loket wordt waar iedereen een leuk plannetje kan indienen, is dat het zoveelste loketje waar je straks meer ambtenaren voor nodig hebt om te laten uitleggen wat het betekent dan dat het iets oplevert. Er zijn al best veel initiatieven en verenigingen in de regio die in de knel zitten. Ik heb daar hele uitvoerige discussies over gevoerd in het sportdebat met uw collega Sterk. Er zijn heel veel verenigingen in de regio die in de knel zitten, die niet overleven, die zeggen dat ze samen moeten gaan. Ze hebben heel concrete plannen om daarmee heel veel verenigingen te redden. Sportverenigingen noem ik dan met name, want die hebben een enorme impact op die samenleving. Mijn simpele vraag is: is het gewoon een loket dat opengaat en mag iedereen aankloppen voor verenigingen, of wordt er ook echt gekeken naar maximale impact?

Minister **Heerma**:
De debatten waar de heer Mohandis naar verwijst, gingen volgens mij met minister Sterk ook over een ander fonds, waar 43 miljoen euro voor beschikbaar is gesteld. Ik wil die twee niet vermengen. Dat gebeurde hier dinsdag in het debat. Ik denk dat er, niet door de heer Mohandis overigens, wat spraakverwarring over was. Mijn antwoord hier gaat zijn: allebei. Maar het is bedoeld voor die ontmoetingsplek. Dat gaat ook fysiek. Ik was bij het We Doen Het Samen Festival. Daar waren dit soort organisaties, buurthuizen en verenigingen heel breed vertegenwoordigd. Die willen een ontmoetingsplek overeind houden. Dat is soms ook gewoon fysiek een plek kunnen aanschaffen, verbouwen en onderhouden. Daar is het geld voor bedoeld. We gaan een regeling openstellen waarbij het zo laagdrempelig mogelijk is, juist om te voorkomen dat alleen heel grote, bijvoorbeeld landelijke organisaties die een grote complianceafdeling hebben, voldoen. Dat hebben we in het verleden te veel gezien. Ja, dat brengt met zich mee dat allerlei

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

lokale initiatieven zich daarvoor gaan aanmelden. Omdat we niet gaan werken met — ik wijs naar mevrouw Van Brenk, maar die zit er niet — een "wie het eerst komt, die het eerst maalt"-principe, zul je daar dus wel afwegingen gaan maken. Maar die afweging gaan we maken, juist gericht op die impact.

De heer **Mohandis** (PRO):
Laten we het concreter maken. Er zijn heel veel sportverenigingen bekend waarvan de kantine dient als dorpshuis. Het zijn vaak de plekken waarin mensen elkaar nog fysiek ontmoeten in een tijd waarin te veel mensen achter het scherm verdwijnen. Volgens mij ligt daar een enorme kans. In heel Nederland zien we gewoon dat die sportverenigingen zeggen dat er een gebrek aan vrijwilligers is en dat de energierekeningen stijgen. Ze kunnen zichzelf moeilijk overeind houden. Kunnen we dat soort initiatieven, die heel veel waarde toevoegen aan lokale gemeenschappen, overeind houden als maximale impact? Zijn dat soort initiatieven denkbaar? Of zegt u dat het echt gaat om het creëren van een buurthuis, terwijl er wellicht buurthuizen in de vorm van een sportkantine omvallen?

Minister **Heerma**:
Ik ga hier eigenlijk hetzelfde antwoord geven als wat ik aan de heer Van Baarle gaf. Het is juist bedoeld om die ontmoetingsplekken overeind te houden. Daarmee kan het dus ook voor dit doel gebruikt worden. Ik wil hier wederom bij de nadere uitwerking op letten dat hier niet weer mission creep gaat ontstaan. We maken het dan zo breed dat het alles is en daarom niks. Maar voor het voorbeeld zoals de heer Mohandis het schetst, geldt dat dit soort initiatieven er ook voor in aanmerking komen. Het gaat om het overeind houden van plekken voor ontmoeting en gemeenschapskracht.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Mohandis** (PRO):
Ik denk dat we echt delen, via de voorzitter, dat het geen mission creep moet zijn. Dat is precies waarom ik hier sta. Ik denk namelijk dat we met heel gerichte ingrepen heel veel verbinding en sociaal cement kunnen toevoegen aan de samenleving. Door die bril zou ik willen kijken. Ik zou de minister ook willen oproepen, via de voorzitter, om met zijn collega van Sport en al die ministers die dit vraagstuk ook op hun bord hebben, echt te kijken hoe we dit nou heel slim kunnen organiseren, zodat het echt iets oplevert, in plaats van het zoveelste potje dat over het land wordt verdeeld met weinig impact.

Minister **Heerma**:
Dat wil ik u toezeggen.

De **voorzitter**:
Ik heb op mijn lijstje mevrouw Boelsma-Hoekstra staan, maar u heeft onderling geruild. Wat collegiaal is dat. Gaat uw gang, meneer Vermeer.

De heer **Vermeer** (BBB):
Zo zijn wij, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dat weet ik.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Vermeer** (BBB):
Nog even over het Gemeenschapsfonds in relatie tot het voorgenomen weghalen van de korting op de energiebelasting voor niet-huishoudens, dus voor verenigingen, dorpshuizen, et cetera. Ik heb in een vorig debat ook al gevraagd waar de brief blijft die daarover gaat. Ik krijg als antwoord van de minister een brief over het Gemeenschapsfonds in het algemeen en de NPVR-gebieden. Ik weet dat de minister een zeer goede judoka is of een zeer goede judoka was.

Minister **Heerma**:
Was. Het is wat kilo's geleden.

De heer **Vermeer** (BBB):
Hij was heel goed in het ontsnappen aan houdgrepen, maar ik wil toch de greep iets aandraaien op dit punt. Ik wil gewoon een duidelijk antwoord op die concrete vraag. Kan de minister dat nog geven?

Minister **Heerma**:
Er was hier, denk ik, geen sprake van judoën. In het debat van afgelopen dinsdag kwam er wat reactie op de vraag van de heer Vermeer of de brief er al is. Er is een brief gestuurd over het Gemeenschapsfonds. Maar volgens mij verwijst de heer Vermeer naar een debat dat we drie weken geleden gehad hebben, op 7 oktober. Daarin legde hij een link met de vermindering van de energiebelasting. Volgens mij is dat dinsdag ook met de collega van het CDA besproken. Die vermindering geldt per 1 januari 2030. Hier ga ik niet over. Ik ga dat debat dus niet overnemen. Volgens mij heb ik in dat debat aan de heer Vermeer toegezegd dat ik hier bij de nadere uitwerking wel naar ga kijken, omdat er een samenhang is. Daar heeft de heer Vermeer van gemaakt dat ik vóór de begrotingsbehandeling nog een brief zal sturen. Dat is niet mijn bedoeling geweest. Vandaar dat daar ook geen aparte brief over gekomen is.

De verduurzamingsopgave van maatschappelijk vastgoed ligt bij de collega's van KGG. Ik snap de samenhang waar de heer Vermeer het in het debat over had. Volgend op de toezegging richting de heer Mohandis dat we met de collega van Langdurige Zorg, Jeugd en Sport gaan praten, wil ik toezeggen dat ik ook met de collega's van KGG over de mogelijke samenhang ga praten. Ik zeg ook toe dat ik hier expliciet op zal ingaan als ik terugkom op de uitwerking van het Gemeenschapsfonds.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dat is mooi. Kan de minister ook aangeven welke deadline hij voor zich ziet en wat hij aan de Kamer wil toezeggen over wanneer we hierover uiterlijk geïnformeerd worden?

Minister **Heerma**:
Het voornemen is om de regeling medio 2027 open te stellen. Ik wil u dus toezeggen dat ik in het voorjaar van volgend jaar in een brief terugkom op de voortgang in brede zin. Dan kan de Kamer daarnaar kijken.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dank u wel.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
O, zo kan het ook.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Mooi dat we dit debat over het Gemeenschapsfonds hebben. Ik ben het helemaal met de heer Mohandis eens over de ontmoetingsplekken en de kantines bij de sportclub. Dat is dus mooi. Ik wil nog even iets controleren. Volgens mij heeft de minister zonet geantwoord dat ook initiatieven van onderop die een ontmoetingsplek in stand willen houden straks onder het Gemeenschapsfonds vallen.

Minister **Heerma**:
Het antwoord is ja, maar wellicht snap ik de vraag achter de vraag niet.

De **voorzitter**:
We gaan het meemaken.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Er is geen vraag achter de vraag. Soms kan dat ook.

Minister **Heerma**:
Oké. Dan is het antwoord ja. Zij kunnen daar aanspraak op maken.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Prima. Ik heb nog even een andere vraag. Die gaat over het goed laten landen van het beleid in de regio's. De minister heeft daar schriftelijk op gereageerd, maar niet echt geantwoord op mijn vraag. Die vraag was of de minister de verantwoordelijkheid voelt om een merkbare verandering te bewerkstelligen om beleid goed in de regio's te laten landen. We hebben vaak een discussie gehad over de UDO, de eilandentoets en de plattelandstoets. De vraag is of de minister daar op een of andere manier goed werk van wil maken.

Minister **Heerma**:
Ik zou hierover willen zeggen: wij zíjn hier goed werk van aan het maken. Dat zit in de UDO's, in de balansscan en in de samenwerkingsafspraken. In het debat met de heer Flach refereerde ik eraan dat in dit huis en ook aan de kant van het kabinet over decentralisaties anders wordt nagedacht ten opzichte van discussies van pak 'm beet vijftien jaar geleden. Mijn antwoord is dus: wij zíjn hier werk van aan het maken. Tegelijkertijd wil ik terughoudend zijn, zoals ik eerder heb gezegd, met het optuigen van allerlei nieuwe, aparte toetsen. Ook dat creëert weer vooral allerlei administratieve lasten en werk, terwijl de kern zit in de UDO, de balansscan en de afspraken die we maken in de bestuurlijke samenwerkingsagenda.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Als laatste: het is van belang dat ook daar slagvaardig wordt opgetreden. Een suggestie van onze kant is nog om een telefoontje te plegen of contact op te nemen met de regio's of met de eilanden. Dat zou helpend kunnen zijn. Dat is een suggestie van onze kant richting de minister.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Minister **Heerma**:
Misschien in twee lagen. Er ís uitgebreid contact met de regio's. Volgens mij vraagt mevrouw Boelsma-Hoekstra mij om expliciet met de Waddeneilanden contact te hebben en om dat te checken. Ik weet dat er daarover contact is, maar ik wil toezeggen daar specifiek contact mee te hebben.

Mevrouw **Huizenga** (D66):
Ik heb via de voorzitter een vraag aan de minister. Er ontstaat wat onduidelijkheid over de vraag welke organisaties aanspraak kunnen maken op het Gemeenschapsfonds. Aan de ene kant zegt u: focus op de NPVR-regio's. Aan de andere kant zeggen we: ook ruimte voor initiatieven vanuit de stad. De stad is ook een regio. De vraag aan de minister is: kunnen we op dit punt meer scherpte ontvangen, eventueel met een brief? Anders ben ik bang dat heel veel initiatieven denken dat ze hier aanspraak op kunnen maken. De beantwoording van die vraag zie ik graag tegemoet.

Minister **Heerma**:
Het was geenszins mijn bedoeling om onduidelijkheid te creëren, alleen stelt de Kamer vragen naar aanleiding van mijn brief die vooruitliep op de verdere uitwerking. Daarom maak ik steeds de caveat dat we mission creep willen voorkomen. Het wordt een landelijke regeling. Daar kunnen organisaties aanspraak op maken. Verschillende fracties vragen: zou dat dit of dat kunnen betekenen? Mijn voorzichtige antwoord daarop is: ja. Daarbij is het niet zo dat deze regeling er alleen is voor de NPVR-gebieden. Dat staat ook in de brief. Er is wel een bijzondere aandacht voor de NPVR-gebieden. De reden waarom die elf regio's zijn uitgekozen, is dat ze voor een heel groot deel voldoen aan de randvoorwaarden die óók ten grondslag liggen aan het Gemeenschapsfonds. In de grote steden leven inderdaad ook vragen als "is er nog een plek waar mensen elkaar ontmoeten?" en "is er een plek waar verenigingen en buurthuizen gemeenschapskracht tot uiting kunnen brengen?" Daar is dit ook voor bedoeld.

Ik zou het volgende toch willen zeggen. Ik heb al toegezegd dat we de regeling medio volgend jaar openstellen. In de aanloop daarnaartoe kom ik met een brief met een antwoord op een aantal vragen. Laten we daarover dan het gesprek met elkaar voeren. Ik voel terughoudendheid, omdat we anders hier nu al een kerstboom aan het optuigen zijn. Het klinkt een beetje stom, maar dan wordt het een duizenddingendoekje en dat moeten we juist voorkomen.

Mevrouw **Huizenga** (D66):
Dit is zo voldoende.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Ik krijg eigenlijk wel zin in kerst als de minister dit zo zegt.

De **voorzitter**:
We zijn er bijna.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Met al die ijzige besprekingen in deze Kamer — ik bedoel niet nu, hoor — zijn we wel toe aan minder winter en meer kerst.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Minister **Heerma**:
Ik zal het niet persoonlijk opnemen.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Even terug naar het Gemeenschapsfonds. Ik heb de brief aandachtig gelezen en gezien dat de minister zegt: sleutelorganisaties kunnen hier aanspraak op maken. Dat is dus niet ieder particulier initiatief, maar echt een organisatie met een bredere uitstraling. Mijn vraag aan de minister is: vallen daar ook bijvoorbeeld kerken onder?

Minister **Heerma**:
Ik ga hier iets op zeggen wat ik steeds heb gezegd. Uiteindelijk betreft het doel het overeind houden van een plek waar mensen elkaar nog kunnen ontmoeten. Ik gebruik buurthuizen als voorbeeld, maar dit is bedoeld voor organisaties van onderop die tot doel hebben om die ontmoeting overeind te houden op plekken waar dat anders niet gebeurt. Dat kunnen ook goededoelenfondsen zijn, waar soms kerken achter zitten. Ik ga ook hier toch — dat doe ik steeds — de caveat maken dat we de regeling gaan uitwerken en dat ik wil voorkomen dat die een duizenddingendoekje wordt. Maar iedereen zit in de buurt van waar het voor bedoeld is. Het is juist de bedoeling om het niet via gemeentes te laten lopen, maar via de organisaties zelf. Ik verwees al naar het We Doen Het Samen-festival. De eerste vraag die daar werd gesteld, was: laat het alsjeblieft niet lopen via gemeentes, maar laat het echt landen bij de initiatieven zelf. Ik weet dat wij als overheid niet altijd goed zijn — ik kijk ook naar mevrouw Keijzer — in dingen regelarm en met weinig administratieve lasten doen, maar dit is echt de intentie. Ik snap dat de Kamer mij kritisch mag houden aan wat ik hier zeg op het moment dat we de uitwerking hier daadwerkelijk hebben liggen. Dat gaan mevrouw Bikker en mevrouw Keijzer ook doen.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Dat is mooi. Ik kijk uit naar de nadere uitwerking en ik snap ook dat het even zoeken is naar hoe je die lijnen precies trekt. De achterliggende gedachte van mijn vraag was dat ik geregeld berichten krijg, uit verschillende regio's, over kerken die moeten sluiten, terwijl dat plekken zijn van ontmoeting en samenkomst. Je ziet mensen gewoon zoeken naar een manier om deze plekken te behouden, omdat het vanouds de plek in het dorp was waar je gemakkelijk even langsging. Het gaat mij niet om daar nu een hele agenda voor op te zetten, maar om in het denken open te houden dat dit ook voorbeelden zijn van hoe het gemeenschapsleven gestimuleerd wordt.

Minister **Heerma**:
Er zijn allerlei plekken waar met de ontkerkelijking voormalige kerkgebouwen juist een brede buurtfunctie hebben gekregen. Daar zijn ook allerlei voorbeelden van.

De **voorzitter**:
Afrondend, mevrouw Bikker.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Ja, voorzitter, afrondend. Daar zijn inderdaad prachtige voorbeelden van. Een heel enkele keer zie je dan religiestress, in de zin dat een kerkelijke gemeenschap zo'n gebouw niet meer mag huren omdat er met overheidsgeld financiering in zit. Daar hoeft de minister nu niet helemaal op te antwoorden, maar ik zou juist lekker die gemeenschap aanwakkeren in plaats van betuttelende regels opleggen. Eigenlijk zei de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

ministers daar al verstandige dingen over richting mevrouw Keijzer. Ik hoop dat hij dit echt wil betrekken in de verdere uitwerking, want de meeste regio's zijn erbij gebaat dat plekken van samenkomst die nu al bekend zijn, lekker overeind blijven.

Minister **Heerma**:
Eens.

De **voorzitter**:
De minister is het daarmee eens. We gaan naar het derde en laatste blokje van de minister. Dat is interbestuurlijke samenwerking. Gaat uw gang.

Minister **Heerma**:
Samenwerking tussen overheden. De heer Meulenkamp hield een warm betoog over horizontale samenwerking. Hij vroeg hoe ik vanuit mijn verantwoordelijkheid kijk naar die horizontale samenwerking en de verantwoordelijkheid voor decentrale overheden. Hij vroeg ook hoe ik de samenwerking binnen de overheid wil verbeteren; daar wil de heer Mohandis volgens mij ook nadrukkelijk op ingaan. Ik ben het eens met de analyse van de heer Meulenkamp. De overheid werkt soms te verkokerd. Er zijn soms muren tussen departementen, tussen beleid, uitvoering en toezicht, en tussen de verschillende overheidslagen, tussen medeoverheden. Dit leidt soms tot ingewikkelde bestuurlijke structuren en veel afstemming. Het ministerie van BZK moet hier een leidende rol in spelen. Als minister wil ik de samenwerking tussen departementen versterken. De minister en de staatssecretaris zijn beiden warm voorstander van meer horizontale sturing. De staatssecretaris zal daar in de beantwoording van de vragen over een slagvaardige overheid ook op ingaan.

We werken als Rijk samen met gemeentes, provincies en waterschappen aan grote maatschappelijke opgaven. Een concreet voorbeeld is Project Beethoven. Daarin investeren Rijk en regio samen in de brainportregio rondom Eindhoven. Ook op andere terreinen, zoals natuur, infrastructuur en openbaar vervoer, moeten overheden gezamenlijk optreden. Daarom hebben Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen een interbestuurlijke samenwerkingsagenda opgesteld, die op dit moment voorligt bij achterbannen.

De heer Mohandis vroeg hoe de minister hier een succes van wil maken. Er lopen discussies zoals die over de jeugdzorg. Daar ben ik me zeer bewust van. De inzet is erop gericht om met die interbestuurlijke samenwerkingsagenda, volgend op de lessen van het rapport-Polman, echt op een andere manier te gaan samenwerken met onze medeoverheden. Daar is de afgelopen maanden veelvuldig overleg over geweest. Ik voel breed commitment, ook vanuit de premier — hij heeft daar bij het debat over de regeringsverklaring over gesproken — om daar echt een succes van te maken met elkaar, juist omdat het onze medeoverheden helpt om uitvoering te geven aan wat zij doen en moeten doen ten behoeve van onze samenleving.

Het blokje is nog niet ...

De **voorzitter**:
Dat ging ik inderdaad vragen. Gaat u verder. Rondt u af.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Minister **Heerma**:
De interbestuurlijke samenwerkingsagenda is een werkagenda. Daarin leggen we vast wat we samen willen bereiken, welke afspraken daarvoor nodig zijn en hoe we daar in de praktijk in de uitvoering vorm aan geven. Die agenda beslaat een groot aantal terreinen, die voor een heel groot deel bij andere bewindspersonen liggen. Bij het tot stand brengen van de samenwerkingsagenda die nu voorligt, heb ik de afgelopen maanden "horizontaal", zou ik bijna zeggen, bij veel departementen, maar ook bij de medeoverheden het commitment gevoeld om daarin een stap naar voren te zetten en daarin uiting te geven aan een andere manier om naast elkaar te staan, in plaats van met de rug naar elkaar toe, zoals in het verleden weleens het geval is geweest.

Mevrouw Boelsma-Hoekstra vroeg naar de planning van de herijking van het gemeentefonds. Ik heb daar in mijn inleiding ook iets over gezegd. Zij leek uit de brief te halen dat er mogelijk niet de intentie zou zijn om die 1 januari 2029 in te laten gaan. Dat is niet het geval. Het is wel zo — daar moeten we eerlijk over zijn — dat de discussie over het gemeentefonds daarna niet klaar is; die zal daarna ook blijven, net zoals dat de afgelopen vijftien jaar het geval was. Ik zal uw Kamer begin 2028 informeren over het voorstel voor de verdeling per 1 januari 2029. Dat is belangrijk, want gemeentes moeten het in de meicirculaire van 2028 mee kunnen nemen. Dat hebben zij nodig. Het voorstel wordt gebaseerd op de onderzoeken naar de verdeling in het sociaal domein en de inkomstenverevening die ik in mijn brief van 29 oktober heb aangekondigd. Zoals ik net aangaf, blijft het ook na 2029 nodig om het verdeelmodel te onderhouden en waar nodig bij te stellen. Wellicht zijn de zinnen die daarover in de brief stonden, voor mevrouw Boelsma-Hoekstra aanleiding om te vragen of hier een achterdeur in zit om die 1 januari 2029 los te laten. Nee, alles is erop gericht om het dan in te laten gaan, ook indachtig onze eerdere discussie met de Kamer waarin de Kamer vroeg of het niet sneller kon. Ik heb gezegd: nee, we hebben deze tijd nodig om het echt zorgvuldig te doen, maar dit is de datum waarop gericht wordt.

Ik heb aan het einde nog de nodige woorden over de samenwerkingsagenda en het doel daarvan, over de UDO en over de balansscan. Die heb ik net in de beantwoording al meegenomen. De ambities, de taken en de middelen moeten met elkaar in balans zijn. Medeoverheden moeten in staat zijn om publieke voorzieningen in stand te houden en het noodzakelijke onderhoud uit te voeren. Ik kijk ook naar de heer Mohandis, die daar specifiek een vraag over stelde. Ik ben me ook bewust van de zorgen die daarover leven. Dat is een discussie die we met de Kamer en met de medeoverheden al in goed overleg voeren.

Dit brengt mij aan het einde van het derde blokje. Daarin zit overigens — die link heb ik net ook gelegd — een link met de slagvaardige overheid en daar zal de staatssecretaris verder op ingaan.

De heer **Mohandis** (PRO):
Ik wil nog even doorgaan op dat laatste. Die samenwerkingsagenda en het goed kunnen uitvoeren van de taken hangen gewoon heel erg nauw samen met de vraag of gemeenten in de basis echt voldoende financiële armslag houden om die taken te kunnen vervullen. Er zijn taken die ze van het Rijk moeten vervullen, maar ook taken die ze van ons allemaal, de samenleving, moeten vervullen. Dat is het openhouden van een zwembad. Het aantal zwembaden is de afgelopen tien jaar met zo'n 40 gekrompen. We zien de wachtlijsten toenemen. Er zijn steeds meer jongeren zonder zwemdiploma. Ik

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

kan wel doorgaan. Mijn vraag is in hoeverre er in de gesprekken die de minister met de VNG over die samenwerkingsagenda heeft, maar ook als het gaat om het punt van de financiën van 2028, voldoende aandacht is voor die voorzieningen die niet wettelijk moeten maar die wel wettelijk moeten van de samenleving omdat we anders gewoon onveilige situaties krijgen, namelijk als heel veel kinderen geen zwemdiploma hebben.

Minister **Heerma**:
Ik ga hier een tweeledig antwoord op geven. Dit is namelijk op het hogere abstractieniveau de kern van de discussie die ook het vorige kabinet al met de Kamer had, namelijk of er voldoende aandacht is voor die balans tussen taken, middelen, ambities en uitvoeringskrachten. Daar hebben we in het coalitieakkoord, volgend op het rapport-Polman, maar ook in de brief rondom die balansscan en die UDO die ik recent gestuurd heb … We maken ook als Rijksoverheid serieuze stappen om deze discussie, ook met medeoverheden, anders te voeren, omdat er in die decentralisaties weleens te vaak taken zijn neergelegd waarna dan de discussie kwam of er ook voldoende middelen voor waren en of er geen verdringing in zat. Het antwoord daarop is dus: ja, hier hebben we enorme stappen in gemaakt.

Het tweede deel is het volgende; dat gaat eigenlijk weer terug naar het begin van mijn termijn en naar de eerste interruptie van de heer Flach. We moeten gemeentebestuurders ook voldoende ruimte geven om hun eigen keuzes in de voorzieningen te maken, en niet gaan voorschrijven wat welke gemeente moet doen. Dan komen we namelijk weer terug in een discussie — daar proberen we ook afscheid van te nemen — waarin we alleen maar doelgericht geld geven en waarin de administratieve lasten enorm toenemen en de keuzes om lokaal, democratisch afwegingen te maken, afnemen; denk aan de hele SPUK-discussie. In die balans zie ik het antwoord dus.

De heer **Mohandis** (PRO):
Ik probeer het antwoord te volgen en te begrijpen, maar volgens mij is het verzoek niet zo ingewikkeld. Komend halfjaar, dus begin 2027, tot de zomer, zal gesproken moeten worden over de financiële ruimte voor de jaren daarna. Mijn punt is meer dat we zien dat het gevaar dreigt dat de wettelijke ruimte om die eigen keuzes te kunnen maken, slinkt. We gaan niet voorschrijven hoeveel zwembaden gemeenten moeten hebben, maar er zijn voorzieningen, zoals een bibliotheek, een dorpshuis en een zwembad, waarover de consensus is dat dat essentiële voorzieningen zijn. Mijn zorg is dat als dat gesprek niet op tijd wordt gevoerd, die gemeenten die begrotingen voor 2028 en de jaren daarna zullen klaarmaken. Dan is er een risico dat dit soort voorzieningen, omdat ze niet móéten van het Rijk, als eerste in het vizier komen om geschrapt te worden. Daar zit onze zorg.

Minister **Heerma**:
Het antwoord is vanzelfsprekend … Dat is ook onderdeel van de gesprekken die überhaupt gevoerd worden over de interbestuurlijke samenwerkingsagenda. Het gesprek gaat over de balans tussen taken, middelen, uitvoeringskracht en ambities. De heer Mohandis zegt heel snel: er is algemene consensus dat dit geldt. De lokale overheden hebben de ruimte om daarin een eigen afweging te maken. Het kan zijn dat ze in gemeente A zeggen "wij kiezen ervoor om dit overeind te houden" en dat de buurgemeente zegt "dan doen wij een zwembad of een bibliotheek". Ik wil niet gaan voorschrijven wat zij moeten doen, maar ik vind wel dat we het gesprek over de balans

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

tussen taken, middelen, ambities en uitvoeringskracht op zo'n manier moeten voeren dat ze niet noodgedwongen dit soort keuzes moeten maken. Dat is niet iets nieuws. Die discussie is al vrij nadrukkelijk gevoerd met mijn voorganger, niet alleen in dit huis maar zeker ook in de Eerste Kamer. We hebben daarin grote stappen gezet.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Mohandis** (PRO):
Ik wil het volgende meegeven. Nogmaals, het gaat er niet om dat je het voorschrijft. We willen juist voorkomen dat dat noodgedwongen moet. Volgens mij vinden we elkaar daarin. Mijn angst is dat wanneer het onduidelijk blijft wat er in het komende halfjaar gebeurt, ze juist gedwongen worden om voorzieningen de nek om te draaien die al kwetsbaar zijn; dat zie ik nu gebeuren. Dat zouden we allebei niet moeten willen. Onze oproep is: als we gaan praten over de wettelijke taken, kijk dan ook heel goed naar dat stuk ruimte, zodat ze de, in onze optiek, essentiële voorzieningen overeind kunnen houden omdat die noodzakelijk zijn voor bijvoorbeeld de veiligheid van jongeren.

Minister **Heerma**:
Volgens mij zitten de heer Mohandis en ik dicht bij elkaar. Ik probeer te schetsen welke stappen er allemaal al zijn gezet. Dit is geen nieuw besef. De hele discussie over de SPUK's, de UDO, de balansscan en de interbestuurlijke samenwerkingsagenda gaat hierover. We vinden elkaar in dat belang, maar we hechten ook aan het belang van ruimte voor lokale afwegingen.

De heer **Flach** (SGP):
Aangezien dit het einde is van de beantwoording door de minister van Binnenlandse Zaken, heb ik nog een vraag over het wetsvoorstel inzake restzetelverdeling. Dat is in de schriftelijke beantwoording aan de orde gekomen, maar het antwoord zegt mij niet zoveel. Er staat: we houden het aan om het in samenhang te bezien. Ik verwijs naar het rapport Reduceren aan de Randen. Dat haalt de dragende veronderstelling achter die wet helemaal onderuit. Er zijn nauwelijks restzetels die het niet op eigen kracht hebben gehaald. Ik stel dus nogmaals mijn vraag: waarom kiest de minister ervoor om dat op tafel te houden en waarom zegt hij niet: eigenlijk is de noodzaak nu weg en heb ik dit niet meer nodig, dus van tafel ermee?

Minister **Heerma**:
Ik had deze vraag van de heer Flach verwacht. Het rapport waar de heer Flach naar verwijst, geeft aan dat het beperkt invloed heeft, ook een kant op die de heer Flach niet wil. De keuze die ik nu maak, is om het wetsvoorstel niet voort te zetten maar om het aan te houden, omdat ik het wil bezien in samenhang met een aantal andere trajecten die lopen. Ik snap dat de heer Flach zegt: haal het nu direct van tafel. Hier zit niet iets geheimzinnigs achter. Ik kom hier gewoon bij de Kamer op terug zodra die andere zaken er ook zijn. Dan kom ik met een beargumenteerd verhaal over wat ik in samenhang wil gaan doen. Dat gaat onder andere over de vraag hoe we omgaan met commissieleden, waar dinsdag ook vragen over zijn gesteld. We gaan dan met elkaar het gesprek hebben. Ik maak nu de keuze om het aan te houden. Ik ga het nu niet intrekken, hangende die andere trajecten.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Flach** (SGP):
Ik begrijp het nog niet helemaal. "In samenhang bezien" is een soort bezweringsformule. Wat zou daar een uitkomst van kunnen zijn? Welke andere invalshoek heeft de minister nog nodig om te bepalen of die wet uiteindelijk wel of niet wordt doorgezet? Want hoe je het ook wendt of keert, het leidt tot een aantasting van de democratische mogelijkheden van kleine groepen in diverse gemeenten om zich democratisch te organiseren en mee te doen aan verkiezingen. Wat verwacht de minister als uitkomst van dat bezien in samenhang met andere trajecten?

Minister **Heerma**:
Ik kan daar nu niet op vooruitlopen. Door mijn ambtsvoorganger zijn er voorstellen gedaan over een waardevol politiek ambt, op het gebied van de omvang van de gemeenteraad, over het commissiestelsel en over werkdruk voor wethouders. Een aantal van die zaken komen eraan. Wat betreft het lokale bestuur wil ik het geheel met elkaar in samenhang bezien. Dit is geen voorzetje van: ik ga dat wetsvoorstel dan doorzetten. Het is: ik wil het in samenhang bekijken. Zo is het. De heer Flach is het daar niet mee eens. Als deze zaken er zijn — ik verwacht dat dat begin 2027 is — zal ik open en transparant communiceren wat in dat geheel de afwegingen zijn. Daarover zullen we dan met elkaar het gesprek voeren.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Flach** (SGP):
Ja, voorzitter. Ik vrees dat ik het hiermee moet doen. Ik kom in tweede termijn met een motie hierover. Voor mij is het namelijk duidelijk dat dit voorstel van tafel mag.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Ik heb hier een motie, gedragen door zes andere partijen. Het gaat me erg aan het hart. Het gaat over de bestuurlijke samenwerking in relatie tot de veiligheidsregio en kwetsbare personen. Ik wil even controleren of mijn blijdschap toen ik uw schriftelijke beantwoording las, minister, terecht is. Het gaat ons namelijk aan het hart. We zien dat veiligheidsregio's nog niet op orde zijn wat betreft het in beeld brengen waar de kwetsbare personen zitten op het moment dat er bijvoorbeeld stroomuitval is of andere crisissen zijn. Zij moeten namelijk eerder worden geholpen.

De **voorzitter**:
En uw vraag?

De heer **Struijs** (50PLUS):
Mijn vraag aan de minister is of hij dit, conform zijn antwoord, met de Kamer wil blijven monitoren. Het is immers een cruciaal onderdeel van de crisisbeheersing. In het debat met de ministers van Defensie en Justitie en Veiligheid werd naar u verwezen, minister. Ik zoek dus even een bevestiging, maar ook een vervolg, dat u ons nader informeert op het moment dat het zich aandient.

Minister **Heerma**:
Ik heb de letterlijke motietekst nu niet voor me liggen. Ik ga een tweeledig antwoord geven. Ik kan bevestigen wat er in de schriftelijke beantwoording staat. Dat is de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

intentie. Er zijn ook extra middelen voor gekomen. Er zit een stemmetje in mijn hoofd, maar ik snap dat de heer ... Ehm ...

De **voorzitter**:
Struijs.

Minister **Heerma**:
Struijs. Excuus, voorzitter. Excuus, meneer Struijs.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Wij van 50PLUS herkennen dit, hoor!

(Hilariteit)

De heer **Struijs** (50PLUS):
Excuus, dat zei ik via de voorzitter.

De **voorzitter**:
Ik zal u eraan herinneren dat alles via de voorzitter moet!

Minister **Heerma**:
Wijsheid komt met de jaren, zeg ik dan tegen de heer Struijs, maar gebreken ook. Dit is toch confronterend voor een minister die er de afgelopen jaren steeds meer achter is gekomen dat lezen zonder leesbril niet gaat! Een antwoord is dat de specifieke motietekst ook te maken heeft met handelingen die te maken hebben met momenten waarop er echt een crisissituatie is. Dan geldt dat het ministerie van JenV de eerst aangewezene is. Wat betreft het bevorderen van sociaal-maatschappelijke weerbaarheid is BZK coördinerend. Ik denk dat de verwijzing daarin heeft gezeten. Ik kan de beantwoording zoals ik die schriftelijk heb gedaan bevestigen, zoals de heer Struijs vraagt.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Ik ben voornemens om deze motie aan te houden. Die beantwoording geeft mij namelijk blijdschap. Dat geldt ook voor mijn collega's, die ik even heb geïnformeerd. Het enige wat ik nog als toezegging wil, zeg ik via de voorzitter, is dat we dit gezamenlijk even monitoren. Dan doel ik niet op het gebied van JenV of Defensie. De Commandant der Strijdkrachten gaat naar de veiligheidsregio om zijn kennis over te dragen. We zien echter in de coördinatie dat dit een belangrijk onderdeel is. Het gaat dus niet zozeer om de uitvoering, maar om de samenwerking en uw rol. Het enige wat ik vraag, is dus dat we hierin gezamenlijk optrekken en dat we het gezamenlijk blijven monitoren.

Minister **Heerma**:
Dat wil ik toezeggen. Dat is ook in lijn met de beantwoording.

De heer **Clemminck** (JA21):
Ik heb de conceptsamenwerkingsagenda gelezen. Een van de onderwerpen die ik niet zag, maar die ik wel veel van de gemeenten en inwoners terugkrijg, is de overlast die zij hebben van rondtrekkende buitenlandse groepen. Denk aan asielzoekers die van de ene plek naar de andere plek trekken om daar geweld te plegen en overlast te veroorzaken. Denk aan de enorme rommel in het straatbeeld, waar ook vaak

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

buitenlandse mensen achter zitten, die alle prullenbakken opengooien, en aan de kosten die dat voor gemeenten oplevert. Denk aan overlastgevende dakloze arbeidsmigranten. Overigens heeft deze Kamer nog een motie aangenomen om daarop een actiever remigratiebeleid te zetten. Dit is nou typisch een onderwerp dat raakt aan Rijk en gemeenten en waarbij gemeenten elkaar ook nog eens een keer nodig hebben om een waterbedeffect te voorkomen.

De **voorzitter**:
En uw vraag?

De heer **Clemminck** (JA21):
Had dat dan niet ook onderdeel moeten zijn van deze agenda?

Minister **Heerma**:
Die interbestuurlijke samenwerkingsagenda omvat niet alles, als je maatstaf is: wat speelt er allemaal? De agenda omvat niet elk onderwerp. Het is dus ook niet zo dat het de intentie is om alle onderwerpen te raken in die samenwerkingsagenda. Als die intentie er wel zou zijn, zou er überhaupt nooit een interbestuurlijke samenwerkingsagenda zijn, denk ik, want als je alles probeert te doen, eindig je met niks. De heer Clemminck haalt nu een dossier aan dat onder de verantwoordelijkheid van een andere minister valt. Ik verwacht ook dat hij de discussie daar zal voeren. Als je met een stofkam door de interbestuurlijke samenwerkingsagenda gaat, kun je ook een hele lijst van onderwerpen maken die er ook in hadden gekund. Dat die er ligt en dat er op zo veel terreinen stappen worden gezet, soms niet op het niveau van individuele maatregelen maar op de manier van samenwerken, vind ik van groot belang. Er staan ook onderwerpen niet in; dat is zo. Het is ook niet een toetssteen, want het is niet zo dat een onderwerp dat er niet in staat niet belangrijk is.

De heer **Clemminck** (JA21):
Dat klopt. Ik heb naar de onderwerpen gekeken en kan eigenlijk geen lijn trekken: waarom staan sommige onderwerpen wel in deze agenda en andere niet? Ik geef hier een voorbeeld waarbij het juist gaat om de samenwerking tussen Rijk en gemeenten, maar ook tussen gemeenten onderling, om het waterbedeffect te voorkomen. Migratie en asiel vormen een enorme maatschappelijke opgave die juist bij lokale overheden landt. Kijk maar naar de protesten bij azc's. Dan verbaast het mij toch wel dat de paragraaf die hierover gaat maar vier zinnen beslaat, terwijl dit een van de belangrijkste politieke en maatschappelijke vragen is op dit moment. Blijkbaar zegt dit heel veel over wat deze minister belangrijk vindt als het gaat over lokale overheden.

Minister **Heerma**:
De interbestuurlijke samenwerkingsagenda is breed tot stand gekomen met het Rijk en medeoverheden en is geen uiting van wat deze minister belangrijk vindt.

De heer **Mohandis** (PRO):
De minister is toch aan het einde gekomen van blok drie en daarmee aan het einde gekomen van zijn termijn? Toch? En dan komt straks …

De **voorzitter**:
Ja.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Mohandis** (PRO):
Het gaat over een ander punt. In de schriftelijke beantwoording is daar een antwoord op gekomen. Het gaat over de geschenkenregisters voor lokale bestuurders. Er is een Handboek Integriteit. Er zijn afspraken om dat gewoon netjes te doen. Geschenken boven de €50 moeten gewoon worden opgegeven in een openbaar geschenkenregister. Onderzoek van BNR laat zien dat het percentage heel laag is.

De **voorzitter**:
En uw vraag?

De heer **Mohandis** (PRO):
Simpel: ik zou graag, om een motie te besparen in het kader van de slagvaardige overheid, een toezegging willen. Die moet dan evenveel waarde hebben als een aangenomen motie. Dit percentage moet echt flink omhoog. Anders kom ik er volgend jaar op terug. Ik ben benieuwd of de minister dit kan toezeggen. Het aantal gemeenten dat het nu niet doet, is echt veel te hoog.

Minister **Heerma**:
In de schriftelijke beantwoording heb ik geprobeerd de vraag en de zorgen van de heer Mohandis serieus te nemen. Daarom heb ik aangekondigd dat ik voornemens ben om medeoverheden hier expliciet op te wijzen. Ik zal het ook meenemen in de actualisatie begin volgend jaar van het Handboek Integriteit voor politieke ambtsdragers van decentrale overheden. Dat is met de intentie om het te laten stijgen. Ik ken de heer Mohandis langer dan vandaag. Als dat niet gebeurt, begrijp ik heel goed dat de heer Mohandis hier opnieuw vragen over gaat stellen. Als de heer Mohandis dit niet genoeg vindt, staat het hem vrij om een motie in te dienen, maar de intentie is echt om serieus opvolging te geven aan het punt dat hij gemaakt heeft.

De heer **Mohandis** (PRO):
De politieke cultuur maken we hier samen. Als toezeggingen een soort waarde krijgen, ook ambtelijk — "ja, het is een toezegging; nu moeten we rennen! — dus als we dat een beetje met elkaar creëren, kan ik straks de staatssecretaris zwaar bevragen op de plannen die hij heeft voor de uitvoering. Dan hebben we een ander debat met elkaar. Maar ik meen het oprecht: als het de bedoeling is dat dit tot iets gaat leiden, dan heb ik daar vertrouwen in en kom ik er volgend jaar gewoon een keer op terug.

Minister **Heerma**:
Dit biedt mij de kans om iets te zeggen over één bijzinnetje in de vraag van de heer Mohandis, namelijk dat dit al de cultuur ís bij Binnenlandse Zaken.

De **voorzitter**:
Daar gaan twee duimen voor omhoog bij de heer Mohandis, zie ik. Dan dank ik de minister. Voordat wij verdergaan met de staatssecretaris schors ik voor een enkel ogenblik.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken. Wij zijn toegekomen aan de beantwoording van de vragen die zijn

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

gesteld aan de staatssecretaris. Ik geef hem daartoe van harte het woord. Fijn dat u er weer bent. Gaat uw gang.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Voorzitter. Fijn dat ik er nu gewoon weer bij ben. Dank ook voor alle beterschapswensen die ik de afgelopen twee dagen van de Kamer mocht ontvangen.

Voorzitter. De bijdrage van "mijn minister" ging heel nadrukkelijk ook over de druk op de democratie. Natuurlijk speelt daarin een rol wat wij hier in de Kamer en als kabinet daarvoor doen, maar ik denk dat dat ook heel sterk te maken heeft met het feit dat burgers een overheid willen die levert. In die zin betreft een slagvaardige overheid ook echt een bijdrage leveren aan het versterken van de rechtsstaat, het versterken van de democratie, het versterken van draagvlak voor datgene wat we allemaal zo ontzettend belangrijk vinden.

Als het gaat om die slagvaardige overheid, zien we dat het de afgelopen twee weken heel sterk is gegaan over geld: de 3,5 miljard aan bezuinigingen en de 25.000 minder ambtenaren. Ik kom daar uiteraard straks nog uitgebreid op terug, zeg ik speciaal richting de heer Mohandis. Het gaat wat mij betreft vooral ook over leveren, over een overheid die levert en de beloftes waarmaakt die wij met elkaar doen. Met "wij" bedoel ik dan niet specifiek de Kamer en het kabinet, maar alle overheden samen. Dat moeten we wel op een eenvoudige, slimme en goedkopere manier met elkaar doen.

Als we de overheid anders inrichten, als we dat eenvoudig doen en als we dat slimmer doen, is de 3,5 miljard daarvan collateral damage. Nee, sorry, een collateral benefit. Ik zag de heer Kisteman al denken: daar gaat het lidmaatschap van de heer Van der Burg van de VVD! Nee, u hoeft zich geen zorgen te maken, meneer Kisteman.

(Hilariteit)

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dan is die 3,5 miljard een collateral benefit. Maar is die 25.000 ambtenaren minder daarvan wel het gevolg? Daar kom ik straks uitgebreid op terug. Het gaat dus om het creëren van een slagvaardige overheid. Daarbij hoort ook: minder taken uitvoeren als overheid. Je kunt niet 3,5 miljard bezuinigen met een efficiencymaatregel of een kaasschaaf, met één kopieerapparaat per drie etages in plaats van twee, of iets in die zin. Als je het hebt over dit soort forse ingrepen, gaat het ook over minder doen als overheid, minder taken, minder uitzonderingen, minder vinkjes en minder controle. Bij minder controle hoort voor een deel ook meer vertrouwen, maar ook het besef dat de rol van de overheid zeer belangrijk is. We moeten staan voor de kernprincipes van de overheid, maar ook beseffen dat we niet alles kunnen oplossen en dat we niet bij ieder probleem moeten denken: dat lossen we op met een extra regel, een extra uitzondering of een extra pakket aan maatregelen.

De **voorzitter**:
Heeft de staatssecretaris een inleiding en blokjes? Of is er gewoon één groot blok?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Jazeker, voorzitter. Dit is de inleiding.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Ja.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik kom zo op de blokjes. Ik heb er vier: fundamentele vereenvoudiging, uitstekende dienstverlening, productieve rijksdienst en Haagse muren. Ik ben nu nog bij mijn inleidende woorden, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dan laat ik u uw inleiding afronden. Daarna geef ik de heer Mohandis het woord.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Belangrijk is ook waar de Commissie Toekomst Rijksdienst mee gaat komen. Die komt begin januari 2027 met haar verbetervoorstellen. Die combineren we natuurlijk met de plannen waar op dit moment door de verschillende ministeries onder leiding van het kabinet aan wordt gewerkt. Uiteindelijk moet dat, mede aan de hand van de motie-Brekelmans/Bontenbal, bij de Voorjaarsnota resulteren in concrete voorstellen. Het gaat erom dat de mensen in het land, de professionals die hun werk aan het doen zijn en de bedrijven en ondernemers gaan merken dat het echt allemaal simpel wordt: minder regels, efficiënter en goedkoper. Niet alleen zij moeten het merken. U moet het uiteraard ook kunnen controleren en in de gaten kunnen houden. Daar zijn ook vragen over gesteld, onder anderen door de heer Kisteman. Dat betekent dat wij met een monitor komen. Dat doen wij overigens in samenspraak met de Rekenkamer, waarmee wij daarover goed in contact zijn. Ook de Rekenkamer heeft al aangegeven, ook richting u, dat die ook waar het gaat om de zes taskforces van het kabinet online gaat monitoren hoe het daarmee gaat, dagelijks te zien voor u. Wij willen ook elk halfjaar met een rapportage komen. Dat is dus nog wat anders dan die monitoring, die de Rekenkamer online gaat zetten en die u gewoon dagelijks of wekelijks kunt volgen. Die rapportage, ook voorzien van het waarom en hoe het gaat, komt twee keer per jaar. Ook daarvoor geldt namelijk: hoe vaker je het doet, hoe meer ambtelijke capaciteit het kost. Het zou in strijd zijn met datgene dat we nastreven als we dat veel meer gaan doen.

Voorzitter. Als het gaat om die regeldrukvermindering, dan moeten we heel nadrukkelijk naar Europese regelgeving kijken. Ik kijk nu heel specifiek naar het op een na meest rechtse vak, want dit kwam heel nadrukkelijk aan de orde vanuit JA21. Wij zien dat we de nationale koppen moeten verminderen, maar we zien ook dat er heel veel regelgeving vanuit Europa komt. U weet dat ik daarvoor ook anderhalve maand geleden in Europa geweest ben. Ik heb toen ook met zeventien landen daarover gesproken. Wij gaan een kopgroep vormen met die landen om te kijken hoe we Europese regelgeving kunnen onderdrukken. Daar is de Europese Commissie natuurlijk ook mee bezig — die komt ook met die Omnibusregelgeving — maar u mag verwachten dat ik daar vol bovenop ga zitten samen met bijvoorbeeld mijn collega's uit Oostenrijk en mijn collega's uit Italië, die er echt het voortouw in hebben genomen. Dat gezegd hebbende, gaan wij ook kijken naar hoe we ook dat mee kunnen nemen in die monitor.

Dat was de inleiding, voorzitter. Voordat ik naar de blokjes ga, zie ik de heer Mohandis bewegen, maar …

De **voorzitter**:
En dan gaat de voorzitter de heer Mohandis het woord geven.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ja, nee, ik uiteraard nooit, voorzitter.

De **voorzitter**:
Gaat uw gang.

De heer **Mohandis** (PRO):
Blij dat ik het woord krijg, voorzitter. Dank u wel.

De **voorzitter**:
Altijd.

De heer **Mohandis** (PRO):
We krijgen straks nog de blokken, dus ik ga straks wat meer de diepte in, maar ik verwacht nu even een meer algemene reflectie van de staatssecretaris. Ik snap wat de staatssecretaris probeert te zeggen, maar ik probeer van de staatssecretaris ook het volgende te begrijpen. Ik hoop dat de staatssecretaris hierop ingaat. De afgelopen vijf, zes kabinetten hebben ook echt geprobeerd om een poging te wagen. We hebben vooral ontspoorde uitvoeringen gezien. Noem het toeslagenschandaal; we kunnen allerlei zaken noemen. We hebben de facto gezien dat er meer ambtenaren nodig waren, dat er meer externe inhuur nodig was. Ik ben dus ook benieuwd naar de reflectie van de staatssecretaris op wat al die kabinetten de afgelopen vijf, zes jaar nou hebben laten liggen om dit te bereiken?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
We zijn met elkaar verantwoordelijk voor de situatie waarin we nu gekomen zijn. Dat zijn niet de ambtenaren. Dat zijn niet allerlei organisaties in het land. Dat zijn u het parlement en wij het kabinet geweest. We hebben heel erg de neiging om extra regelgeving te gaan creëren als wij geconfronteerd worden met iets wat in de samenleving gebeurt en ons onwelgevallig is. We hebben de neiging om op het moment dat wij een algemene beleidsregel stellen te zeggen: maar we maken wel uitzonderingen voor deze één, twee, drie, soms zeventwintig verschillende groepen. Dat doen we vanuit de beste bedoelingen. Ik ga ervan uit dat al die 4.400, meen ik, vorig jaar door u ingediende moties — niet door u, voorzitter, maar de Kamer — allemaal vanuit de beste bedoelingen zijn ingediend. Maar die leiden wel tot uitzondering op uitzondering op uitzondering. Ik ga ervan uit dat niet alleen ik maar ook mijn collega's en al onze voorgangers, ook vanuit de beste bedoelingen hebben gezegd "ja, hier gaan we een aparte commissie voor benoemen", "ja, hier gaan we extra controle op zetten", "ja, hier gaan wij een extra regel voor maken", "ja, we gaan nog eens een second opinion of een third opinion ophalen". Dat gebeurt allemaal vanuit de beste bedoelingen, maar als wij niet met elkaar gaan veranderen, dan blijft de overheid groeien. Dat kunnen we ons niet permitteren. Even los van het feit dat die 3,5 miljard waar in de begroting over gesproken is, nodig is om ook gewoon de tering naar de nering te zetten en ervoor te zorgen dat links op de begroting ongeveer hetzelfde staat als rechts op de begroting, trekken we het ook als samenleving gewoon niet meer, op meerdere vlakken. We zien ondernemers enorm veel last hebben van alle regelgeving die er is. We zien dat een deel van de problematiek waar we mee te maken hebben gehad het volgende betreft. Denk aan de toeslagenaffaire. De toeslagenaffaire ging natuurlijk enerzijds over zaken die wij niet goed hadden geregeld, met zelfs discriminatoire elementen daarin, maar ging er ook over dat we de regelgeving voor normale mensen soms zo ingewikkeld maakten

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

dat je niet meer weet waar je het vinkje moet zetten of wat je moet antwoorden op een vraag. Daarmee maken we het complex en creëren we onze eigen problematiek. We zullen ook echt daarin stappen moeten zetten. Daarin moeten u en ik het goede voorbeeld geven, u, de Kamer, en wij, het kabinet. Daarom was ik ook heel blij met wat de heer Mohandis net al letterlijk richting de minister zei: om een motie te voorkomen. Ik zie de lady in red achterin de zaal voortdurend overal roepen dat we juist regels moeten verminderen en minder zaken daarin moeten gaan doen. Ik denk dat ik juist de Kamer, en zeker deze Kamerleden, nodig heb als ambassadeurs om dat samen met mij te doen. Het is niet iets van Eric van der Burg. Het is iets van alle 28 kabinetsleden, maar het is ook iets van u en ons tegelijkertijd, Kamer en kabinet.

Het is ook van heel veel mensen die niet tot de Kamer of het kabinet behoren. Het gaat er namelijk ook om dat we dit doen samen met uitvoeringsorganisaties, samen met provincies, waterschappen en gemeentes. Vergist u zich niet, de gewone burger die het heeft over "de overheid" heeft het niet over het ministerie van Sociale Zaken of het ministerie van BZK of het ministerie van Onderwijs. Die heeft het over de Rijksdienst voor het Wegverkeer, die heeft het over gemeentes of die heeft het over het UWV of de Belastingdienst. We moeten dit dus juist gezamenlijk met elkaar doen. Dat hebben we de afgelopen jaren gewoon niet goed gedaan. De huidige situatie is het gevolg van de afgelopen jaren en hoe wij daarin hebben geopereerd.

De **voorzitter**:
De heer Mohandis …

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dit even als korte reflectie.

De **voorzitter**:
Nou, dan hanteren we een andere definitie van "kort".

De heer **Mohandis** (PRO):
Het is goed dat Kamerleden kort worden gehouden, maar goed, ik zal …

De **voorzitter**:
Volgens mij kreeg u mijn opmerking mee. Gaat uw gang.

De heer **Mohandis** (PRO):
U bent de voorzitter, niet ik, maar dat daargelaten. Ik wil nog even inzoomen op een punt waaraan de staatssecretaris terecht refereerde. Hij zei: uw Kamer kan wat, maar ook wij als kabinet kunnen wat. De staatssecretaris kan dus ook een rol pakken. Ik ben benieuwd of de staatssecretaris, toen deze brief werd geschreven, collega's in het kabinet die een wet aan het maken zijn omdat er iets gebeurt in de samenleving, erop heeft gewezen: is dit geen wet op een incident? Wat is zijn rol daar dan in? Hoe gaat dat in het kabinet? U kunt naar de Kamer kijken, maar als kabinet kunt u ook dingen doen. Ik ben heel erg benieuwd of het meer was dan deze brief schrijven.

De **voorzitter**:
De staatssecretaris. U bent onze gast, maar ik nodig u uit om bondig te antwoorden. Gaat uw gang.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Zeker is het meer dan een brief schrijven. Nog sterker, met een brief schrijven los je niks op. Ik voel in het kabinet echt de wil om hiermee aan de slag te gaan. Die voel ik echt. Ik zie dat ook terug in de manier waarop de premier en de vicepremiers hieraan leidinggeven in het kabinet. Tegelijkertijd zit er natuurlijk spanning. Ik meen dat het de heer Flach was die van de week zei in het debat over minder regels, waarop ik zo nog kom, dat het eigenlijk netto 500 regels minder zouden moeten zijn. Daar moeten we met elkaar naar streven. Tegelijkertijd voeren we hier natuurlijk voortdurend debatten met elkaar waarin nieuw voor oud kan komen. Maar dan moet het ook wel nieuw voor oud zijn. Ik voel dus echt dat iedereen daar de wil toe heeft. Nu moeten we er nog voor zorgen dat we het ook realiseren. Dat zal soms best spannend zijn, ook tussen de Kamer en het kabinet, ook binnen het kabinet en ook in de Kamer onderling, maar we gaan er wel voor. We gaan het gewoon doen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Mohandis** (PRO):
Ik kan me voorstellen dat we straks nog iets dieper op de materie ingaan naar aanleiding van de brief. Ik heb nog een meer algemene vraag over de totstandkoming van deze brief. In de brief wordt enerzijds het doel gesteld dat de overheid meer dienstverlening moet leveren, "perfecte dienstverlening" en alle woorden die daarover worden gebruikt. Later in de brief wordt heel duidelijk gesteld dat dit ook voor een groot deel kan neerslaan bij de dienstverlening. Hoe rijmt dat met elkaar? Op het moment dat de telefoon gewoon minder wordt opgenomen door de Belastingdienst, door het CAK, door DUO, waardoor mensen nog meer in de knel komen, is er geen sprake van dat doel van een betere dienstverlening. Hoe reflecteren die doelen dus met elkaar?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Daarom is het, zoals ik net in mijn inleiding zei, zo belangrijk dat we niet met een kaasschaaf gaan werken en niet gaan zeggen: 3,5 miljard gedeeld door iets levert dit op per ministerie. Dan loop je namelijk het risico dat de heer Mohandis schetst. Waar we naartoe moeten, is dat we het doen op basis van inhoudelijke plannen. Die moeten er liggen bij de Voorjaarsnota van volgend jaar. Dat is één.

Twee. Op het moment dat we naar een betere digitale dienstverlening toe gaan — ik kom daar straks nog uitgebreid op terug — kan dat juist betekenen dat de kwaliteit van het product dat de overheid levert, omhooggaat. U kunt dan bijvoorbeeld 24 uur per dag heel veel vragen stellen via het internet in plaats van een-op-een aan een persoon, zoals u dat bij heel veel diensten van bedrijven allang kunt.

Op het moment dat wij regels verminderen, heb je niet alleen minder mensen nodig die de regels schrijven, maar ook minder mensen die de regels uitvoeren. Mevrouw Beckerman had het in haar bijdrage over de vraag: wil je nou minder managers of wil je meer buschauffeurs? Dat is dus die discussie. Nee, natuurlijk gaat het hier niet over meer managers en minder buschauffeurs, of omgekeerd, maar het gaat er wel om dat als je bepaalde regelingen niet meer hebt omdat je ze hebt vereenvoudigd en dus nog maar één hoofdregel hebt in plaats van tig bijregels, je in de uitvoering specifiek minder mensen nodig hebt. De kwaliteit van de dienstverlening moet omhooggaan, niet omlaag. Dat moet het streven zijn.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Kisteman** (VVD):
Fijn dat de staatssecretaris enthousiast is. Dat is natuurlijk aanstekelijk. In zijn inleiding had hij het ook over de rapportages. Even voor de duidelijkheid: ik begrijp dus dat er een rapportage komt van de Rekenkamer en dan ook nog een keer per halfjaar vanuit de staatssecretaris. Wat is dan het verschil tussen die twee rapportages? Of zijn die hetzelfde?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Nee. De Rekenkamer, die onafhankelijk is, heeft aangegeven: wij gaan de hoofddoelen van het kabinet monitoren en dat gaan we ook zichtbaar maken. Daarnaast moet ik aan u verantwoording afleggen over wat we namens het kabinet aan het doen zijn. Daarvan hebben we gezegd: dat gaan we twee keer per jaar doen. U kunt via de monitoring van de Rekenkamer dagelijks of wekelijks op het internet volgen hoe het ermee gaat. Ik rapporteer twee keer per jaar over wat we bereikt hebben, waarom we dat hebben gedaan en wat er wel of niet goed gaat.

De heer **Kisteman** (VVD):
Maar begrijp ik dan goed dat op die Rekenkamermonitor bijvoorbeeld komt te staan hoever we zijn met het behalen van de doelstelling van 3,5 miljard of met het verminderen van het aantal ambtenaren? Moet ik daaraan denken of moet dat nog helemaal worden uitgewerkt?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Nou, de Rekenkamer is nog bezig met het uitwerken daarvan, maar wat ik van de Rekenkamer heb begrepen, is dat ze inderdaad inzichtelijk wil maken wat de doelstellingen van het kabinet zijn, bijvoorbeeld als het gaat om een slagvaardige overheid. Zij maken daarvan overzichten waarin ook te zien is: dit was de doelstelling en zo wordt die op dit moment gerealiseerd. Zo heb ik het van de Rekenkamer begrepen.

Mevrouw **Huizenga** (D66):
Ik hoor de staatssecretaris veel spreken over vereenvoudigen, schrappen, minder fte's en bezuinigen voor een slagvaardige overheid. Maar is de fundamentele vraag daaronder niet: wat voor overheid willen we zijn voor de inwoners van ons land? Schrappen, minder regels en vereenvoudiging zijn namelijk meer middelen voor hoe we iets voor elkaar willen krijgen. Ik zou daar dus graag nog een reflectie van de staatssecretaris op willen.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Het zijn mevrouw Huizenga, de heer Kisteman, de heer Van den Brink en hun collega's die de taakstelling bij het kabinet hebben neergelegd. Het coalitieakkoord is van die drie partijen. Daarin staat: ga minder geld uitgeven. Dat is de bezuinigingsopdracht. Dan heb ik het niet over dat miljard, want dat is van het kabinet, maar wel over het coalitieakkoord en de gelden die daarin staan. Daarin staat ook: zorg voor minder regels. Wij gaan op inhoud onderbouwen waarom en hoe we dat gaan doen, maar we streven naar een overheid die gewoon meer levert en meer waarmaakt van wat zij belooft; dat probeerde ik net al aan te geven, maar blijkbaar deed ik dat niet goed genoeg. Of het nu gaat om het leveren van de 100.000 woningen, het oplossen van het stikstofprobleem, het leveren van goed onderwijs aan de samenleving of het oplossen van de armoedeproblematiek, het zijn allemaal zaken waarop wij moeten leveren. We zien dat mensen in het land en ondernemers in Nederland de hele tijd aangeven: jullie creëren

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

ook een hele hoop regels die jullie ooit met goede bedoelingen hebben gemaakt, maar die inmiddels meer tot last dan tot lust zijn geworden. Wij moeten kijken hoe we de overheid zo inrichten dat we de regels houden die als lust bedoeld waren en nog steeds als lust functioneren. De regels die inmiddels tot last zijn geworden moeten we echter kunnen verminderen. U heeft de afgelopen tijd ook gezien dat er onderzoeken zijn gedaan. Je ziet dan dat een gemiddelde mkb'er tussen de 60 en 90 regels heeft waaraan hij of zij moet voldoen. Dan ben je op een gegeven moment niet meer bezig met ondernemen, maar met administreren. We zien dat burgers in Nederland gewoon door de bomen het bos niet meer zien. Laten we ook even noemen dat de volgende groep niet onbelangrijk is: ambtenaren komen bij mij en zeggen dat ze heel graag hun werk willen doen maar dat ook zij belemmerd worden door de bureaucratie die we met elkaar gecreëerd hebben. Laten we kappen in het bos zodat het een bos wordt waar je de bomen weer ziet en waarin je ook goed kunt verkeren en recreëren.

Mevrouw **Huizenga** (D66):
Ik ben groot voorstander van minder regels. Het gaat er echter om dat de regels uiteindelijk ook werken. Het gaat dus meer om de regels die effect hebben en het doel bereiken. Dat is dus een belangrijke. Maar hoe zorgen we er dan voor dat er nog steeds ruimte is om als overheid menselijk te zijn, als we alleen maar focussen op minder regels en vereenvoudigen? Daar gaat het om: dat we weer effect hebben voor de mensen in Nederland. Kunt u daar dan nog wat over zeggen?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Laten we daar ook duidelijk over zijn. Als we 3,5 miljard gaan bezuinigen, dan doet dat pijn. Het zou pas echt erg zijn als je 3,5 miljard bij de overheid kunt bezuinigen zonder dat het pijn doet. Op het moment dat je regels gaat verminderen, gaat ook dat ergens pijn doen, want die regels zijn ooit bedoeld om voor een specifieke groep een uitzondering te creëren. Regels veranderen, regels verminderen is dus … Regels kennen altijd een vader en een moeder, of twee moeders of twee vaders, maar ze kennen ook altijd belanghebbenden die ervan profiteren. Dus op het moment dat je daarin stappen zet, zullen er lusten zijn en zullen er lasten zijn. Die gelden niet altijd automatisch voor dezelfde groep. Daar moeten we dus zeker aan werken.

Eén belangrijk ding valt formeel niet onder mij maar onder de minister. Dat is dat de regelgeving ook altijd hardheidsclausules en hardheidsfunctionarissen moet kennen, opdat je nog steeds in de gaten kunt houden of het doel niet voorbijgeschoten wordt en of een individu of een groep niet teveel lijdt onder de hardheid van de regel. Daarom zul je dus altijd iets van een hardheidssysteem in moeten bouwen. Dat laat echter onverlet dat wij elke keer met elkaar zeggen: we moeten nu iets aparts doen voor deze groep, iets aparts voor deze groep en iets aparts voor deze groep. Tegelijkertijd zeggen we dat de bureaucratie en de regelgeving niet moeten toenemen. Dat gaat voor een deel gewoon niet samen. Dat is echter niet iets wat het kabinet alleen beslist. Dat doen we samen met u in de Kamer. Dus moeten we er ook samen voor waken. U mag van mij verwachten dat we altijd kijken of de barmhartigheid in stand blijft.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Huizenga** (D66):
Afrondend. Dan wil ik toch de staatssecretaris oproepen — of misschien moeten we

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

daar het gesprek nog over voeren — dat we wel een signaalvaardige overheid blijven met de ruimte voor maatwerk. Misschien kunnen we inderdaad op processen efficiency verbeteren, maar we zijn er nog steeds voor de inwoners in Nederland. Dat dus als laatste.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
De basis van de overheid is het dienen van de burgers van Nederland! Dat is de enige reden dat wij bestaan; dat is ons bestaansrecht. Dus dat kan nooit ter discussie staan. We moeten juist die signaalfunctie versterken, zou ik zeggen, en niet "proberen in stand te houden". Wij zijn er dienend voor de burger, en niet andersom.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Mooi. Ik denk dat iedereen zegt "goed idee" op het moment dat het abstract is. Op het moment dat het concreet wordt, wordt het al ingewikkelder. Laat ik over de twee keer dat de staatssecretaris concreet werd, een vraag stellen. De eerste. De staatssecretaris zei: de toeslagenaffaire ging enigszins …

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Nee! Ik herstelde mij. Ik zei "enerzijds".

Mevrouw **Beckerman** (SP):
O …

De **voorzitter**:
Ho, ho! Mevrouw Beckerman is aan het woord. En één vraag per interruptie, alstublieft.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ja, voorzitter, dat was helemaal het plan. Het ging ook niet over het woordje "enigszins". Het maakt mij niet uit hoe de staatssecretaris het verbeterde. Ik zou toch wel even die interruptie goed willen kunnen doen.

De **voorzitter**:
Zeker. Gaat uw gang.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
De toeslagenaffaire ging — laten we het zo zeggen — over discriminatie en wetgeving, ook omdat wetgeving te ingewikkeld is geworden. Tot uw dienst! Die ging ook over een mensbeeld dat was ontstaan, waarbij mensen er niet meer uit kwamen. Er was diep wantrouwen en er was hier een trend om mensen bij fraude zo hard mogelijk te willen aanpakken, ook als er geen fraude bleek te zijn. We zien in de brief van de staatssecretaris dat het juist kan neerkomen bij de uitvoeringsorganisaties. Is er met wat de staatssecretaris nu aan het uitvoeren is niet het gevaar dat het steeds moeilijker wordt om die mensen te spreken te krijgen?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Nee. Ik begon mijn inleiding ook met zeggen dat we het vertrouwen juist moeten vergroten, beide kanten op. Dat betekent dat wij toe moeten naar veel minder controle en veel meer vertrouwen in onze eigen organisaties. Ik noem de Sociale Verzekeringsbank, die 23 verschillende accountantsverklaringen moet inleveren, terwijl het gewoon een uitvoeringsorganisatie van onszelf is. Dat scheelt een hoop

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

bureaucratie. Maar ook richting burgers en dat is duidelijk misgegaan in de toeslagenaffaire. Ik zal daar wat terughoudend in zijn, want mevrouw Beckerman heeft daarover meer kennis in haar pink dan ik in mijn hele lichaam. Het gaat er juist om dat we terug moeten naar de goede verhouding, waarin wij dienend zijn aan de burger en dus altijd moeten kijken hoe wij daarin op de juiste wijze kunnen opereren.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Het tweede punt waarop de staatssecretaris concreet werd, ging over de moties, die nieuwe trend. Bij de toeslagenaffaire was het ook zo'n trend: zo hard mogelijk fraude bestrijden. Dat leidde tot dingen als zwarte bladzijden in de Nederlandse geschiedenis, zoals "afpakjesdag", waar onschuldige mensen alles werd afgenomen wat hen lief was. Juist doordat collega's — ik noem Omtzigt, Renske Leijten, Azarkan en de heer Van Dijk — zich kapot hebben gewerkt met moties, voorstellen, amendementen, wetgeving en schriftelijke vragen, is er een begin aan het einde gemaakt. Herkent de staatssecretaris dat het een gevaar is om weer met zo'n trend te komen dat moties fout zijn en dat we onszelf gek maken? Dit kan leiden tot nieuwe problemen, omdat dat juist het werk van voorgangers was met dit soort moties, die een begin van een oplossing waren.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Om te beginnen, is het niet aan het kabinet om de Kamer te controleren; het is aan de Kamer om het kabinet te controleren. Ik moet dus sowieso terughoudend zijn. Maar u weet dat ik een tijdje zowel in de Eerste Kamer als hier aan de andere kant heb gezeten. Toen dacht ik soms wel: goh, als het nou vandaag geen twintig maar achttien pagina's met moties zijn, wordt dan de Kamer minder effectief of effectiever in haar maatregelen? Maar dat is verder niet aan mij. De Kamerleden zullen daar zelf het gesprek over moeten aangaan met elkaar. Ik heb begrepen dat een delegatie van de Kamer naar Scandinavië is geweest, waar niet alleen met minderheidsmodellen wordt gewerkt, maar waar ook bleek dat met minder moties de overheid ook effectief kon zijn.

Maar het is aan u. Het is wel aan mij om vervolgens te zeggen: als u vragen indient, als u moties indient, besef dan ook dat daar heel veel mensen achter ons heel hard voor moeten werken en dat er dus extra ambtenaren worden ingezet. Het is dus aan u. U bent daar volledig vrij in. Ik ga daar niet over. Maar besef wel dat alle mondelinge vragen die worden ingediend en dan vervolgens op dinsdagmorgen niet worden toegekend, betekenen dat heel veel ambtenaren een hele tijd hebben zitten werken. Dat geeft u nog steeds het recht om het te doen, maar we zijn samen verantwoordelijk voor een efficiëntere overheid. We zijn samen de wetgever en samen verantwoordelijk voor het beleid. Ik hoop dan ook dat we samen gaan kijken hoe we die overheid efficiënter en doelmatiger kunnen maken, zonder dat het kabinet enig recht van de Kamer zou willen beperken, nog even los van het feit dat we dat helemaal niet kunnen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Hartstikke leuk om te zeggen: dat is aan de Kamer. Tegelijkertijd zien we wat de staatssecretaris vrijdag in de media en in zijn inleiding zegt. Er zijn maar twee punten waarop de staatssecretaris concreet wordt. Die gaan over de toeslagenaffaire en over de moties. Ik vind dat wel een problematische uitspraak en dat ziet hierop. Zolang moties onvoldoende worden uitgevoerd, krijg je ook dat er meer moties komen. Laat ik

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

een voorbeeld noemen. Over de Roemernorm zijn heel veel moties ingediend, waaronder de oorspronkelijke motie van Emile Roemer in 2010 om te zorgen dat de externe inhuur niet boven de 10% komt. Wat zie je? 3 miljard aan externe inhuur! Enorme bedragen die naar consultancy gaan. Het verzwakt de overheid, zorgt dat kennis weglekt en er wordt niet aan voldaan. Misschien komen we weer met een motie. Waarom? Omdat die motie niet wordt uitgevoerd. Je kunt heel makkelijk gaan wijzen naar de Kamer: stop eens met al die moties, want het kost zo veel tijd. Begin eens met goed uitvoeren, zou ik dan willen zeggen.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik ben blij met deze steun van de SP. Dat is precies wat ook in de brief staat die u van de week heeft gekregen. Dat is ook het uitgangspunt van ons coalitieakkoord en het uitgangspunt van het kabinet: minder inhuur. Tegelijkertijd zeg ik er wel bij dat die mensen, los van het feit dat het niet allemaal consultants zijn, ook gewoon heel nuttig werk hebben gedaan, bijvoorbeeld omdat we bij de al eerdergenoemde toeslagenaffaire ook heel veel mensen inzetten die extern zijn ingehuurd. Op het moment dat we dat op orde hebben, hoeven we die mensen ook niet meer in te huren. Maar u ziet juist vanuit het kabinet ook voorstellen komen waarin we zeggen: één, kijken hoe we het met minder mensen kunnen doen die in vaste dienst zijn, en twee, voldoen aan de Roemernorm. Wat ik dus hoor in de woorden van de SP in dit geval, is dat de SP zegt: daar zijn we het mee eens en wij zullen de staatssecretaris van harte steunen. Daar ben ik natuurlijk erg blij mee.

De **voorzitter**:
Ik wil u nog wel het woord geven, omdat u daar indirect zeer toe uitgenodigd werd.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Dat is hartstikke mooi. Er wordt gezegd dat de SP het ermee eens is. Ik ben het daar helemaal niet mee eens. Ik ben bang voor dat soort politieke trends — zoals we hebben gezien met die vergaande fraudejacht — om te zeggen dat het aantal moties dat ingediend wordt ervoor zorgt dat het zo ingewikkeld is. Mijn punt zit echt op die uitvoering. Er is geen plan van het kabinet voor het echt terugdringen van die externe inhuur. Dat is er niet. En ja, bij problematische situaties als het toeslagenschandaal en Groningen is er veel externe inhuur. En ja, daar kun je niet zomaar van af. Maar dat komt wel voort uit de oorzaak dat de overheid zichzelf heeft verzwakt en daardoor steeds kennis van buiten nodig heeft.

De **voorzitter**:
Wat is uw vraag, mevrouw Beckerman?

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Dat wordt een zichzelf versterkend effect. Het is te makkelijk als de staatssecretaris simpelweg antwoordt: we zijn het eens. Dat zijn we niet, want er mist nog steeds een plan om hier te komen. En dat zit ook op die basis: wat voor overheid wil je eigenlijk zijn?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Laten we nou geen tegenstelling zoeken waar die gewoon niet is. Mevrouw Beckerman zegt dat we de motie-Roemer moeten uitvoeren. Ik zeg dat we dat gaan doen. Daarover zijn we het eens. Dat is wat ik net zei en dat is volgens mij wat hier aan de hand is. Ik

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

merk dat we de ene keer tegen elkaar zeggen "we moeten naar minder regels toe, we moeten naar minder inhuur toe, we moeten naar minder ambtenaren toe" en dat we op een ander moment zeggen dat hier, daar en daar meer in moet gebeuren; soms zijn dat dezelfde personen in de Kamer of in het kabinet. Dat is alleen de spanning die ik benoem. Die spanning heeft dit met elkaar veroorzaakt. Ik zeg niet dat het de schuld is van de Kamer. Ik zeg niet dat het de schuld is van het kabinet. Ik wijs ook niemand daar persoonlijk op aan. Wat ik alleen zeg, is: we zullen er samen voor moeten zorgen dat we toegaan naar een slagvaardige overheid. Dat betekent simpeler, goedkoper, minder ingewikkeld. En ja, dat leidt er dan ook toe dat wij daarmee geld verdienen dat we op een andere manier kunnen inzetten. Dat leidt er ook toe dat we in de toekomst minder mensen nodig zullen hebben, dan wel in vaste dienst, dan wel via inhuur.

De heer **Van Baarle** (DENK):
De staatssecretaris zei dat hij die 3,5 miljard euro gaat voorzien van een inhoudelijke onderbouwing. Als ik in de brief van de staatssecretaris kijk, dan zie ik dat eigenlijk slechts een derde van de hele taakstelling inhoudelijk wordt onderbouwd. Er wordt een CPB-analyse genoemd waarbij een efficiencytaakstelling van 0,5% zou kunnen. Is het niet de verkeerde volgorde, namelijk een bedrag inboeken zonder inhoudelijke onderbouwing en zonder te weten of het überhaupt realistisch is en of het kan zonder de dienstverlening op een heel schadelijke manier te beschadigen?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Die 3,5 miljard euro waar we het over hebben, is afgerond, voor de helderheid, en is opgebouwd uit een aantal componenten. Eén: een miljard euro die in het akkoord van het kabinet-Schoof zat. U weet dat het kabinet-Schoof iets eerder is afgetreden dan na vier jaar en daardoor is dat nog niet gerealiseerd. Dat staat in de boeken en moet gewoon geregeld worden. Twee: 400 miljoen euro, die efficiencymaatregel waar de heer Van Baarle naar verwijst, is de half procent korting die je doet, omdat je als overheid gewoon efficiënter kunt functioneren. Dan is er een miljard om de begroting, of beter gezegd het coalitieakkoord zoals dat door de drie coalitiepartijen is gepresenteerd, dekkend te krijgen. Ook zit er een miljard in de begroting van 2027. Dat is samen 3,5 miljard. Dat is iets wat pijn gaat doen. Dat heb ik net ook al gezegd.

Als we die 3,5 miljard niet bezuinigen, is het alternatief dat je die 3,5 miljard ergens anders moet vinden. Die moet je dan vinden door te bezuinigen op posten waar bijvoorbeeld de heer Van Baarle niet op zou willen bezuinigen. Je moet dan bijvoorbeeld de belastingen verhogen, waardoor de op dit moment naast mij staande buurman zegt: dan loop ik naar de interruptiemicrofoon, want dat wil ik niet. Op het moment dat we dit niet doen, moeten we die 3,5 miljard ergens anders vinden. Dat doet net zo goed pijn. En ja, het ware beter geweest als wij al die plannen al onderbouwd hadden. Maar u weet ook hoe het werkt bij begrotingen en coalitieakkoorden. Je zegt: zo gaan we de plannen financieren en daar gaan we de uitwerking voor vinden. Dat heeft u bij de Algemene Beschouwingen en de Financiële Beschouwingen ook gedaan. Daar heeft de meerderheid van de Kamer concreet gezegd: kom met uitgewerkte plannen bij de Voorjaarsnota 2027. Dat is de motie-Brekelmans/Bontenbal. Dat gaan we dus gewoon doen.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ik kijk tweeledig naar dit vraagstuk. Ik denk aan de ene kant dat de samenleving complexer is geworden, dat we extra dingen zijn gaan vragen van de overheid en dat we

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

taken die we verwaarloosd hebben weer willen uitvoeren. Het is dus niet vreemd dat de overheid wat groter is geworden. Tegelijkertijd moeten we altijd kijken hoe het efficiënter en doelmatiger kan en hoe we dezelfde dingen op een simpelere manier kunnen doen. Daar zit geen verschil van inzicht in. Wat ik problematisch vind, is als we hier een staatssecretaris hebben die zegt: die 3,5 miljard staat in de boeken en die moet gewoon gevonden worden, zonder dat we inhoudelijk kunnen onderbouwen of dat verantwoord is.

De **voorzitter**:
En uw vraag, meneer Van Baarle?

De heer **Van Baarle** (DENK):
De vraag is of deze staatssecretaris zich niet schuldig maakt aan wat we in de afgelopen jaren ook hebben gezien, namelijk dat er bedragen ingeboekt worden, dat er met een citroenpers gekeken wordt hoe die gevonden kunnen worden en dat we dan fouten gaan maken. Dat wil ik voorkomen.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dat wil ik met de heer Van Baarle voorkomen. Vandaar dat we hebben gezegd: we gaan de verschillende plannen onderbouwen. Dat staat even los van dat halve procent waar ik het net al even met de heer Van Baarle over had. We moeten dit namelijk juist niet kaasschavend doen. We moeten dit doen op basis van keuzes die we maken. Laat duidelijk zijn: dat zullen keuzes zijn die ergens pijn gaan doen. Ook daar moeten we van beide kanten eerlijk over zijn, maar die keuzes maken we dan wel samen, op basis van voorstellen die vanuit het kabinet naar de Kamer gaan komen. Dan beslist uiteindelijk de meerderheid hoe dat gaat. Als we dat niet doen en als we niet gaan kijken hoe de overheid goedkoper kan functioneren, niet gaan kijken hoe de overheid met minder mensen kan, niet gaan kijken hoe we de overheid simpeler kunnen maken, dan lopen mensen in dit land vast bij die overheid. Dat zien we namelijk al. Dan lopen ondernemers vast bij de overheid. We zien dan dat de overheid het voor professionals, voor ondernemers en voor burgers in dit land nog moeilijker maakt om op een goede manier te kunnen functioneren. We moeten dus echt kijken hoe dit anders kan. Het kan niet zo zijn dat we tussen 2018 en nu met €46.500 … Was het maar €46.500! Ik bedoel: dat we met 46.500 fte zijn gestegen. Dat zijn allemaal mensen die we onttrokken hebben aan de rest van de samenleving om daar zaken te kunnen doen. De overheid is in de jaren tussen 2018 en nu 10 miljard duurder geworden. Die 10 miljard is opgebracht door de samenleving. Dat kan niet zo doorgaan.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dat zijn statistieken. De overheid is gegroeid. Daarvoor hadden we overheden die bezuinigd hebben, dus die zichzelf teruggetrokken hebben uit de samenleving. Daarna hebben we gezegd: dat moeten we weer een beetje gaan compenseren. Het feit dat de overheid in die periode weer is gegroeid, dat we gezegd hebben dat we in die tijden van bezuiniging te ver waren gegaan en dat er weer wat mensen bij moesten, is, denk ik, helemaal niet zo kwalijk. Ik vind wel dat we de vragen die de staatssecretaris stelt, moeten beantwoorden: kan het slimmer, kan het efficiënter en kan het doelmatiger? Ik vind alleen dat we dat onderbouwd moeten doen. Deze staatssecretaris zegt: het bedrag

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

van 3,5 miljard staat in de boeken en dat moet gewoon gevonden worden. Hij kan echter niet eens met een begin van een onderbouwing komen waarom het realistisch is, verantwoord kan en kan zonder de menselijke maat en vitale dienstverlening te schaden.

De **voorzitter**:
En uw vraag, meneer Van Baarle?

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ik kan niet anders concluderen dan dat de staatssecretaris met een bedrag van 3,5 miljard op dit moment een beetje luchtfietserij aan het verkopen is. Hij kan het niet onderbouwen en dat is gevaarlijk met zo'n groot bedrag.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Een paar dingen. Eén. Dit is niet bedoeld om iets af te schuiven, maar het is niet de staatssecretaris, maar het kabinet. We gaan allemaal met voorstellen komen. We gaan komen met voorstellen op het gebied van onderwijs. Dat doen mijn collega's van Onderwijs. We gaan komen met voorstellen op het gebied van Sociale Zaken. Dat doet mijn collega van Sociale Zaken. We gaan met z'n achtentwintigen aan de bak. Dat is één.

Twee. Het coalitieakkoord is gebaseerd op de verschillende verkiezingsprogramma's van in dit geval drie specifieke partijen. Zo ging het ook in het verleden. We doen allemaal in onze verkiezingsprogramma's en daarna in het coalitieakkoord voorstellen voor hoe wij denken zaken te gaan doen. Dan zeggen wij: wij willen dit, dit en dit gaan versterken en zo willen we dat gaan betalen. Daarbij is het vrij gebruikelijk om te zeggen: we gaan aan het kabinet als opdracht meegeven om dat uit te voeren. Dat is nu ook gebeurd. Wij zijn aangetreden op, zo zeg ik uit mijn hoofd, 22 februari van dit jaar. Dit is de eerste begroting waarmee we aan de slag gaan. We gaan in de aanloop naar de Voorjaarsnota van 2027 met die onderbouwde voorstellen komen. Dit is onze eerste begroting. Daarmee laten we zien dat wij het goedkoper, eenvoudiger en slagvaardiger gaan maken. Dat wordt geen makkelijke klus, maar reken maar dat u als parlement nog aan de bak mag met de voorstellen waarmee wij gaan komen om het eenvoudiger te maken.

Volgens mij zijn de heer Van Baarle en ik het erover eens dat we in de toekomst nog een hele hoop te doen hebben. We zijn het ook eens over de richting. De heer Van Baarle moet er ook een klein beetje vertrouwen in hebben dat we er gaan komen. Ik beloof u dat ik daar keihard voor ga staan en dat het hele kabinet daarvoor gaat staan.

De **voorzitter**:
Ik ga met heel veel plezier de heer Flach het woord geven. Ik ga ook alle collega's in de Kamer vragen om de interrupties iets bondiger te houden. En vooral ga ik naar vak K kijken om te zien of de reacties, alstublieft, een beetje bondiger mogen. Anders hebben we straks huilende collega's van KGG. Daar is de heer Flach er ook eentje van. Daarmee zeg ik niet dat u gaat huilen, meneer Flach, maar laten we rekening houden met elkaar.

De heer **Flach** (SGP):
Voorzitter, dank voor uw interventie. De staatssecretaris gebruikt inderdaad heel veel

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

woorden en in dit verband vooral veel woorden over de effecten van moties en het beleid van de kabinetsleden. Dat was al een halfuur geleden. Ik hoor daar weinig over in gesprekken met bedrijven. Ik hoor de staatssecretaris eigenlijk niet over hetgeen waar bedrijven het wel heel veel over hebben: de uitvoering van beleid en de invulling van open normen bij controle-instanties enzovoorts. Daar lopen bedrijven tegen aan. Dat ervaren ze als regeldruk. Sorry dat ik dit zeg, maar ik vind zeggen dat de Kamer minder moties moet indienen een soort rookgordijn. Dat bekt lekker, maar de echte problemen zitten in het niet invullen van open normen en overlaten aan allerlei controlerende instanties en zbo's hoe ze daarmee omgaan. Wil de staatssecretaris daarop reflecteren?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
We gaan achteraf eens kijken hoeveel tijd en woorden ik besteed heb aan het motieverhaal, uit mijzelf en in reactie op hetgeen er vanuit de Kamer kwam. Hoeveel ik daarover heb gezegd, valt volgens mij mee. Dat staat los van het feit dat ik denk dat "we" — ik blijf nu even weg van het m-woord — moeten kijken hoe we er als overheid voor kunnen zorgen dat we minder werk neerleggen bij overheidsorganisaties. We moeten juist gaan kijken hoe we de regelgeving waar het bedrijfsleven last van heeft, kunnen verminderen. We moeten kijken hoe we ervoor kunnen zorgen dat we het bedrijfsleven meer ruimte en meer vertrouwen geven. We moeten dus minder dingen vastleggen en minder dingen controleren. Aan de andere kant moeten we ook het volgende. We hebben nu heel veel verschillende subsidieregelingen. Ook daar kunnen we met elkaar naar kijken.

Voorzitter, ik was nog maar bij mijn inleiding. Ik kom nog bij de vier blokjes.

De **voorzitter**:
Daar ga ik zo meteen ook nog een aantal dingen over zeggen, denk ik.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Overigens, ter geruststelling: in de interrupties heb ik al heel veel gezegd van wat er in mijn zeven pagina's stond, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dat vermoeden had ik al.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Maar het is geen rookgordijn of anderszins. We gaan gewoon samen kijken hoe we de overheid slagvaardiger kunnen maken, waar ondernemers van profiteren. Volgens mij zit er dus geen licht tussen de heer Flach en mijzelf.

De heer **Flach** (SGP):
Nu we dat rookgordijn hebben opgelost, wil ik zeggen dat het waar is wat de staatssecretaris zegt; ook wij moeten ons matigen. Alleen, ik ga met de heer Kisteman regelmatig in gesprek met specifieke groepen uit het bedrijfsleven, met MKB-Nederland. Dan leggen ze ons heel specifiek uit waar ze in de praktijk tegenaan lopen. Dat zijn vrijwel altijd regels waarvan wij allebei nog nooit gehoord hebben. Dat heeft te maken met hoe wij wetgeving inrichten, met hoeveel ruimte we aan duizenden ambtenaren bij uitvoerende instanties geven om daar zelf normen op te leggen, die soms innerlijk tegenstrijdig zijn. Ik hoop van de staatssecretaris iets meer tekst te krijgen over hoe hij

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

daarop wil gaan sturen. Het vraagt namelijk veel meer wetstechniek en precisie vanuit het kabinet om te komen tot een regeldrukreductie in de uitvoering van beleid.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dit herken ik heel sterk uit mijn gesprekken met MKB-Nederland, met BOVAG of met VNO-NCW, maar ook met de uitvoeringsorganisaties. Ik herken het ook van mijn collega-ministers en -staatssecretarissen, die aangeven: dit was de simpele regelgeving en uiteindelijk is het een spaghetti aan regelgeving geworden. Dit zijn nou precies de zaken waar we de komende tijd volop mee aan de gang moeten gaan. Heel vaak hebben "we" datgene wat er aan het eind van de machine uit is gekomen, niet bedoeld. Daar moeten we eens aan gaan werken.

De heer **Kisteman** (VVD):
Ik wil even terug naar de monitoring van die doelstelling. Als ik het goed begrijp, gaan ministeries cijfers en rapportages aanleveren aan de Rekenkamer. Daar gaat de Rekenkamer dan een monitor van maken. Daarnaast wil de minister of staatssecretaris ook nog voor een monitor zorgen. Dat klinkt echt verre van slagvaardig.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dat is ook niet de bedoeling. Ik ga gewoon in de gaten houden hoe alle doelstellingen worden gehaald. Dat noemen we dan "monitoring". Daarover ga ik aan u rapporteren. De Rekenkamer heeft aangegeven: onze taak is het kabinet controleren, en dat gaan we doen aan de hand van de prioriteiten die het kabinet heeft gesteld. Ik heb gewoon de plicht om aan u te rapporteren hoe het gaat met de doelstellingen van het kabinet op het gebied van de slagvaardige overheid.

De heer **Kisteman** (VVD):
Wat de Rekenkamer doet, staat er dus volledig los van. Dat doet de Rekenkamer op eigen initiatief en dat heeft niks met het voorstel van de staatssecretaris te maken. Dan zou ik toch graag willen voorstellen om die monitoring digitaal te maken. De staatssecretaris geeft aan dat het een gezamenlijke opgave is. Dat gaat meteen om deze woordvoerders, maar eigenlijk om alle Kamerleden die op bepaalde ministeries woordvoerder zijn. Dan is er veel meer inzicht. Waarom zou er niet gewoon één keer per kwartaal online een rapportage kunnen komen over de stand van zaken van doelstellingen? Hoe zit het? Hoever staat het met de 3,5 miljard? Hoeveel minder ambtenaren zijn er? Dan kunnen wij daar als Kamer continu op sturen.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Het is uiteraard de bedoeling om het digitaal te doen. Alleen, op het moment dat ik aan u moet rapporteren, kan ik u niet vijf spreadsheets sturen en zeggen: doei, Kamer, ik heb er weer aan voldaan. Daar zitten vervolgens hele rapportages aan vast, met hele ingewikkelde brieven waar 100 mensen naar hebben gekeken. Dat is nou precies wat we volgens mij niet willen. Vandaar dat ik zei dat we die monitoring gewoon op een goede manier gaan regelen. Het rapporteren aan u, wat meer is dan vijf spreadsheets over de schutting gooien, doen we twee keer per jaar.

De **voorzitter**:
Afrondend, meneer Kisteman.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Kisteman** (VVD):
Begrijp ik goed dat er net als de regeldrukmonitor ook een soort monitor gaat komen waarin wij elke dag kunnen kijken wat de stand van zaken is ten aanzien van deze doelstellingen?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dat is de bedoeling.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Het punt hier is een beetje: veel woorden, maar hoeveel wol hebben we nou eigenlijk? De brieven van juni en van oktober staan vol met woorden als "eenvoudiger", "slimmer", "simpeler" en "minder". We krijgen een taskforce, een aanpak, een monitor en een actieagenda. Een daadwerkelijke uiteenzetting van welke regels er geschrapt worden en welke ambtenaren er verdwijnen, heb ik niet kunnen vinden. Wanneer wordt dat wel inzichtelijk?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Bij de Kamer, in dit geval bij mevrouw Keijzer — maar dat geldt voor meerdere Kamerleden — zie ik dezelfde ongeduldigheid als ik heb. We zijn nu namelijk bezig met zeggen wat het coalitieakkoord in concreto betekent en welke effecten het op macroniveau heeft als je 3,5 miljard bezuinigt, maar de stappen waar mevrouw Keijzer naar verwijst, moeten gewoon nog gezet worden. U wist als Kamer al dat het bezuinigen van 3,5 miljard op de overheid om en nabij 25.000 mensen minder zou betekenen, omdat u gewoon weet wat een fte kost en hoe de verdeling tussen organisatiekosten en persoonskosten is, namelijk 75 tegenover 25. U had dus allemaal al, met de natte vinger, bedacht dat dat ongeveer 20.000 of 25.000 mensen zou kosten. Dat benoemen we nu in die brief, die overigens losstaat van de begroting en die we over een maand gaan bespreken in de commissie. Wij gaan dat nu aan de hand van de voorstellen die er liggen uitwerken en dat krijgt u bij de Voorjaarsnota.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik heb een flink setje vragen gesteld en er komen er nog meer aan, want ik wil dit doorgronden. In de brief van juni staat: "Ook het aantal adviesorganen kan worden beperkt." Op het gebied van de leefomgeving en het klimaat hebben we de Rli, het PBL, de Wetenschappelijke Klimaatraad en de Ecologische Autoriteit. De SER bemoeit zich ertegenaan en ook het College van Rijksadviseurs, de Commissie mer, de Raad voor Energie, en uiteraard de Raad van State als het over wetgeving gaat. De Raad voor Cultuur en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed schrijven er ook adviezen over. Welke gaat er verdwijnen?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Daarom gaan mijn collega's en ik met gezamenlijke voorstellen komen. Het Algemeen Dagblad, ik meen van gisteren, liet zien dat het er bij Defensie 3 zijn; bij Onderwijs waren het er, geloof ik, 30. Dat betekent dat mijn collega's van Onderwijs gaan kijken welke van die 30 we kunnen samenvoegen, wat we kunnen verminderen en wat we daaraan kunnen doen. Dat gaat mijn collega van BZK op die manier ook doen; het klinkt wat raar om erover te praten terwijl hij gewoon naast me zit. Alle vakministers hebben nu de opdracht gekregen om inhoudelijk te kijken hoe ze het kunnen doen met minder adviesorganen en of ze de taakstelling kunnen veranderen et cetera. We zien namelijk — we hadden het over de periode van 2018 tot nu — dat de uitvoering met 28% is

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

gestegen, het toezicht met 48% en beleidsmaking met 56%. De opdracht die ik nu heb gegeven, is om met die data aan de slag te gaan; daarin voel ik me erg ondersteund door alle vragen die mevrouw Keijzer de hele tijd — dat bedoel ik positief — stelt. Zo kan het niet langer; dit wordt minder. Maar dat gaan we de komende tijd doen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Goed. Ik stel die vragen ook omdat ik precies weet hoe dit achter de schermen gaat, want dit is natuurlijk niet het eerste kabinet dat met zo'n taakstelling komt. Dat is eerder gebeurd. Dan gebeurt er elke keer hetzelfde: brieven, uitzoeken, uitwerken. Terwijl we het weten. We weten het. We weten het gewoon. Bij de zorg kan je hetzelfde doen: de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, de Gezondheidsraad, de SER, het SCP, de WRR, het Centrum voor Ethiek en Gezondheid, de gezondheidscommissies, de deskundigen voor de ouderenzorg en de vaccinatiecommissies. Noem ze allemaal maar op. Is het niet een goed idee om eens te beginnen om op te nemen dat ze geen ongevraagd advies meer mogen geven? Dat is namelijk vaak het lek waardoor er allerlei dingen toch gedaan worden om de agenda te vullen, en dan komen er adviezen. Ik weet precies hoe het gaat. Dan denk je als bewindspersoon: och, hemel, dit wisten we al. Dan moeten ambtenaren op het ministerie dat allemaal weer van brieven voorzien. Stop daar gewoon mee. Alléén gevraagde adviezen!

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik weet niet of ik daarvoor zou zijn, want die deskundigen kunnen soms ook meer weten dan een kabinetslid zou kunnen vragen. Maar, los daarvan, dit moet nou net vanuit de inhoudelijke voorstellen komen. Het moet niet zo zijn dat staatssecretaris Van der Burg, die over velen een mening heeft maar niet van alles verstand heeft, zich met alles gaat bemoeien en gaat zeggen: bij jou gaan deze drie eruit en bij jou gaan deze drie eruit. Dat moet je nou juist aan de vakministers vragen, die daarvoor op basis van inhoud met voorstellen komen. U mag van mij verwachten dat ik er in het kabinet, in onderraden en op alle andere plekken voor probeer te zorgen dat ze ook met die voorstellen gaan komen. Dan kunt u mij en mijn collega's scherp houden.

De **voorzitter**:
Ik zie meerdere mensen staan, maar op mijn lijstje is de heer Mohandis als eerste.

De heer **Mohandis** (PRO):
Ik liep ook een keer weg.

De **voorzitter**:
Dat is heel verwarrend voor de voorzitter.

De heer **Mohandis** (PRO):
Moet het nu specifiek over dit punt gaan? Ik wilde nog doorgaan …

De **voorzitter**:
Gaat uw gang.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Mohandis** (PRO):
… op die blokindeling. We zien wel waar de staatssecretaris nog mee gaat komen, maar ik heb mijn vragen gewoon voorbereid, dus ik stel ze nu gewoon. Ik wil het hebben over de actualiteit, de box 3-plannen van het kabinet en de kritiek van de Raad van State. In die kritiek stond ook: let op, dit vergt 252 extra fte. Is er ook door die bril gekeken naar deze voorstellen?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
We zullen in de komende vier jaar … Ik ga ervan uit dat dit kabinet tot 2030 zit, plus dat het daarna nog een tijdje demissionair is. U zult dus misschien in de komende vijf jaar vanuit het kabinet voorstellen krijgen die meer ambtenaren betekenen en we zullen vanuit de Kamer voorstellen gaan zien die meer ambtenaren betekenen. Vandaar de opmerking van de heer Flach over regelgeving. Ook op dat vlak zult u voorstellen zien die meer betekenen. Maar het gaat om het nettoresultaat. Dat betekent op sommige plekken mensen erbij en op andere plekken mensen eraf. Het resultaat aan het einde van de rit moet zijn dat we 3,5 miljard hebben bespaard, waaruit voortvloeit dat we het met minder mensen zijn gaan doen. Maar het zal niet zo zijn dat u geen voorstellen meer krijgt van het kabinet waarmee er op een specifiek punt meer mensen bij komen, want zo werkt het niet als we wetgeving bij u neerleggen.

De heer **Mohandis** (PRO):
Dat vind ik te makkelijk. Deze bewindspersoon heeft meerdere voorgangers gehad met deze opdracht. Als je aan ministers vraagt wat overbodig is, dan wordt het in de praktijk vaak best een ingewikkelde exercitie. Mijn kritiek op de brief is dat er een getal is gecommuniceerd en dat er sprake is van veel wensdenken, maar dat ik niet weet of het werkelijk iets gaat veranderen. Waarom stel ik die vraag heel concreet? Ik zie geen kabinet dat zelf heel erg in de spiegel kijkt. Ik zie wel een staatssecretaris die de Kamer wijst op minder moties, maar waar zit bij het kabinet zelf de actie en de bereidheid om heel concreet te zeggen "ook wij zullen bij elke wet echt moeten nadenken of dat wel verstandig is, gezien de hoeveelheid capaciteit die het vergt"? Ik mis dat gewoon. Het is te makkelijk om naar de Kamer te wijzen. Ik zou zeggen: houd een spiegel voor.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Laat ik zelf in ieder geval één goed voornemen noemen: ik zal het nooit meer hebben over minder moties, want dat is de vuurtoren in ieder debat. De brief bestond uit vijftien pagina's. Daarin stond veel meer. Ik heb veel meer gezegd, maar als dit voor u als stier de rode lap is, dan zal ik minder moties nooit meer als voorbeeld gebruiken. Ik heb het één keer gezegd en dat heb ik gemerkt.

Het gaat erom dat we echt moeten kijken hoe we de overheid goedkoper kunnen maken. Dat is door heel veel voorgangers geprobeerd, maar dat heeft niet geleid tot het gewenste resultaat. Maar het feit dat zaken in het verleden niet gelukt zijn, is geen reden om het nu niet te doen. Ik zou bijna zeggen: we doen het allemaal. Aan het einde van het jaar gaat u nadenken over hoe u uw leven volgend jaar anders gaat inrichten dan in het afgelopen jaar. U heeft zich al zes keer voorgenomen om af te vallen, om meer te gaan sporten, om te stoppen met roken en om wat meer aandacht te besteden aan familie en vrienden. Dat lukt voor een deel niet, maar dat is geen reden om het niet te gaan proberen. Het verschil is dat ik dat goede voornemen ook heb, maar dat ik het met mijn collega's ga waarmaken. Daar ben ik heilig van overtuigd, simpelweg omdat we het met elkaar willen. We willen het als samenleving, als parlement en als kabinet simpeler,

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

goedkoper, makkelijker en overzichtelijker maken, dus we gaan dat gewoon doen. Is dat een moeilijke klus? Ja. Ik zeg weleens gekscherend: we zijn het enige land ter wereld dat een nationaal kampioenschap tegen de wind in fietsen heeft. Dat gaan we op dit punt ook laten zien. U en ik gaan het tegen de wind en de stroming in gewoon waarmaken.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Mohandis** (PRO):
Een mooi betoog. Het gaat er echter om dat de staatssecretaris hier nog steeds een brief neerlegt met alleen een aantal. Er is helemaal geen takendiscussie gevoerd. Rutte II heeft het nog geprobeerd vóór 2018, heel gericht, met subsidies per departement. Ik zie nu vooral een getal. Ik zie wetgeving die heel veel extra capaciteit vergt. Ik zie een kabinet dat het ene ambieert maar het andere doet. De enige vraag die ik heb is dus: hoe gaat het kabinet een andere houding innemen? Niemand is tegen slagvaardigheid. Het enige gevaar — daar trekken wij een streep — is dat dit avontuur leidt tot een slechtere dienstverlening en een Belastingdienst die de telefoon niet meer opneemt. Dan is deze operatie gedoemd te mislukken. Daar zit onze zorg. Ik ben heel erg benieuwd of de staatssecretaris daar serieus op reflecteert of dat hij gewoon in zijn eigen werkelijkheid gelooft. Waarom zou u het met deze aanvliegroute wel bereiken, staatssecretaris, als het de afgelopen zestien jaar niet is gelukt?

De **voorzitter**:
De staatssecretaris.

De heer **Mohandis** (PRO):
Iets meer zelfreflectie op waarom het niet gelukt is in het verleden mag wel.

De **voorzitter**:
Meneer Mohandis, het woord is aan de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Hier geldt een beetje hetzelfde als wat ik, via u, voorzitter, tegen mevrouw Beckerman zei. Ik zeg het nu ook tegen de heer Mohandis: zoek nu niet de verschillen als ze er niet zijn. Er zijn genoeg dingen waarover PRO en het kabinet het niet met elkaar eens zijn, maar hier willen we volgens mij allemaal hetzelfde. We willen namelijk een slagvaardige overheid en een overheid die meer levert. Als we dat met elkaar willen, dan gaan we daar toch gewoon ons best voor doen en het realiseren? Ik heb al gezegd dat we het met elkaar, in wisselende samenstellingen, de afgelopen jaren niet goed hebben gedaan. Er zijn in deze Kamer inmiddels maar weinig partijen meer niet bij een kabinet betrokken geweest. Het is inderdaad gebeurd, ook in het kabinet waar de partijen van de heer Mohandis en mij gezamenlijk in zaten, Rutte II. In mijn ogen was dat een best wel goed kabinet. We gaan het gewoon met elkaar doen. Dat is volgens mij ook de enige houding die je kunt hebben. Op het moment dat je voornemens hebt, is je uitgangspunt dat je het gaat realiseren. Zo zit ik in iedere wedstrijd, dus ook in deze. Uiteraard zijn de heer Mohandis en ik het eens dat het niet moet leiden tot slechtere dienstverlening of tot de zaken die de heer Mohandis net allemaal heeft opgenoemd. Zoals ik al zei, moet die 3,5 miljard een collateral benefit zijn. Het uitgangspunt is betere dienstverlening.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Clemminck** (JA21):
De maatschappijvisie van JA21 is heel erg gebaseerd op het individu, zelfredzaamheid en de eigen verantwoordelijkheid van mensen om iets van het leven te maken. Als dat niet lukt, kunnen ze terecht in sterke gemeenschappen, lokaal en nationaal. Als die gemeenschappen er niet uitkomen, gaan we kijken naar de markt. Pas op het allerlaatste punt kijkt JA21 wat de overheid kan doen. We willen niet dat burgers slaven worden van de overheid. Dat is een heel klassiek-liberale visie. Is dat ook de maatschappijvisie van deze staatssecretaris?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Don't ask what de slagvaardige overheid can do for you, but what you can do for de slagvaardige overheid, om maar eventjes Kennedy te parafraseren. Dat is uiteraard ook de visie van deze liberaal hier. Ik zou mezelf geen klassiek-liberaal noemen, maar dat is een andere discussie.

De heer **Clemminck** (JA21):
Dat zou ik ook niet doen inderdaad, want dat is het natuurlijk niet. Kan de staatssecretaris ons vanuit die liberale visie meenemen naar wat dat betekent voor zijn opdracht om de overheid kleiner te maken?

De **voorzitter**:
De staatssecretaris, namens het kabinet.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ja, het is heel goed dat de voorzitter dat benoemt, want deze jongen hier is een liberaal, maar ik zit in een kabinet met meerdere partijen en ik sta hier namens het kabinet. Als kabinet zeggen wij heel nadrukkelijk dat we een overheid neer moeten zetten die dienstbaar is aan de samenleving, die levert op datgene wat zij aan de samenleving heeft beloofd, die aan de samenleving duidelijk maakt wat een overheid niet kan doen, en daar open en eerlijk over is, en die ervoor zorgt dat op alle belangrijke thema's stappen worden gezet de komende tijd. Dat is het uitgangspunt van dit kabinet. Wij willen een kabinet zijn dat levert op alle voor de samenleving zo belangrijke punten. Als staatssecretaris Slagvaardige overheid zeg ik erbij dat we dat zo eenvoudig, simpel, efficiënt en goedkoop mogelijk willen doen.

De **voorzitter**:
Afrondend, al hoeft het niet. Ik zag u weglopen, dus ik dacht … Gaat uw gang; van harte welkom.

De heer **Clemminck** (JA21):
Betekent dit dat de staatssecretaris later terugkomt met een heel uitgebreide analyse van welke taken de overheid niet meer wil doen en welke ambitieniveaus van de overheid omlaag kunnen? Dat is toch de enige knop om aan te draaien als je ervoor wilt zorgen dat de overheid eindelijk eens een keer kleiner gaat worden?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Zeker.

De **voorzitter**:
Meneer Struijs, ik zag u opspringen bij de woorden "goede voornemens".

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Ja, want die hebben wij ook. Wij hebben nog nooit in een kabinet gezeten, maar dat zit eraan te komen. Nee, alle gekheid op een stokje. Er zijn twee elementen die we graag in de monitoring terug willen zien. Eén. Spaar de uitvoeringsorganisaties die geld in het laatje brengen of Nederland veiliger maken, enzovoort. Wij zien uitvoeringsorganisaties die overbelast zijn. Laten we daar dus vooral zuinig op zijn. Ik ben bij de afdeling inkomstenbelasting van de Belastingdienst geweest. Ze komen mensen tekort, maar ze brengen wel geld in het laatje. Dat gaat over miljarden. Dat wil ik dus graag in de monitoring terugzien. Kunt u mij dat toezeggen?

Het tweede element is AI. Wij zijn nogal een groot voorstander van AI. Wij hebben diverse pilots gezien, bijvoorbeeld bij de Rijksoverheid. Die zien er heel gunstig uit. Dat is echt een nieuw element dat arbeidsbesparend is, waardoor je het kunt doen met minder ambtenaren op beleidsniveau.

De **voorzitter**:
En uw vraag?

De heer **Struijs** (50PLUS):
Mijn vraag hierbij is of we ook de inzet van AI gaan monitoren — gereguleerd, want het is geen wondermiddel — zodat we kunnen zien dat we daarop winst kunnen boeken.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik ben het eens met de heer Struijs. AI is geen wondermiddel, maar wel een instrument dat we kunnen inzetten. Dat zit bijvoorbeeld ook in de motie-Brekelmans/Bontenbal. Ik meen dat de heer Struijs daar ook voor heeft gestemd. Die moet ik ook uitvoeren. En ja, als wij via een betere digitale dienstverlening en AI zaken efficiënter en doelmatiger kunnen maken, moeten wij dat ook zeker doen. Ik kom daar straks nog even op terug.

Dan op het eerste punt. We hebben twee vormen van uitvoering. Mevrouw Beckerman van de SP gaf het voorbeeld van de buschauffeurs. Dat is niet waar we het over hebben als we het hebben over uitvoeringskosten die minder kunnen worden. We hebben het wel over het volgende: als we regelgeving minder ingewikkeld maken, hebben we soms op dat punt minder uitvoeringsmensen nodig die zich met die specifieke regelgeving bezighouden. Maar de uitvoering moet er juist sterker uit komen en niet zwakker. Daarover zijn de heer Struijs en ik het ook eens.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Begrijp ik dat dit een toezegging is dat dit in de monitoring meegenomen wordt?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik ga even bekijken hoe of wat en dan kom ik er bij u op terug. Maar ik zit er met, zoals dat heet, een positieve grondhouding in.

De heer **Struijs** (50PLUS):
In het kader van de efficiëntie ben ik tevreden.

De **voorzitter**:
Fijn. Dan de heer Mohandis, die zegt dat dit zijn enige en laatste interruptie is.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Mohandis** (PRO):
Nou, we hadden een blokindeling en ik heb allemaal vragen. Nou ja, het is wat het is.

De **voorzitter**:
Ik heb zo het vermoeden, maar dat vul ik even in … Ik wil de staatssecretaris zeker niet zijn blokjes ontnemen, maar ik vermoed zomaar dat wij in de beantwoording van alle vragen de blokjes ook afgehandeld hebben, en daarmee tot de laatste vraag vanuit de Kamer zijn gekomen.

De heer **Mohandis** (PRO):
Voorzitter, wel even serieus. Dan heb ik een punt van orde. Als het anders wordt beleefd, moeten we elkaar even aankijken.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Nee …

De heer **Mohandis** (PRO):
U heeft nog meer?

De **voorzitter**:
Stelt u in ieder geval uw vraag.

De heer **Mohandis** (PRO):
Ik stel gewoon mijn vraag en dan zien we wel waar de staatssecretaris nog mee komt. Ik ga nog even terug. Wij willen allemaal een slagvaardige overheid. Dat is het gevaar van dit soort terminologie. Ik heb de mooiste termen gehoord de afgelopen twintig jaar, ook hier in dit huis. Dat is niet het hele punt. Het punt is dat we het wel moeten hebben over hoe dit gaat uitpakken. Dan heb ik een concrete vraag. Neem bijvoorbeeld de capaciteit van de inspecties. Daarover heeft de Kamer twee weken geleden met een motie gezegd: kijk uit met bijvoorbeeld bezuinigen op de Inspectie voor de Gezondheidszorg, want fraudebestrijding levert geld op.

De **voorzitter**:
En uw vraag.

De heer **Mohandis** (PRO):
Mijn simpele vraag is als volgt. Ik zie nu ook de beweging dat er per commissie hekjes worden geplaatst om bepaalde inspecties. We zien dat er nu al wordt afgesnoept van deze brief. Hoe gaat het kabinet om met al die aangenomen moties die meer hekjes plaatsen dan de uitzonderingen die de staatssecretaris heeft gemaakt in deze brief?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dit is a echt een heel goede vraag en b een linkje met wat ik net wilde gaan zeggen over de Vereenvoudigingswet. Ik kwam even niet meer op het woord. Sorry, ik was even de draad kwijt. Dit is precies waar het over gaat. Dit is een hele lastige. Het is heel simpel: in beginsel voert het kabinet moties uit; als we dat niet doen, komen we daar bij u op terug. We moeten een weg vinden om met elkaar integraal te kijken naar hoe we dingen doen. Je ziet dat je steeds meer inperkt als je steeds die vakjes zet, waardoor je bij datgene waar je geen hekje omheen hebt gezet, problemen krijgt. We moeten hier dus echt goed met elkaar naar kijken. We zien dat het toezicht — dat is meer dan alleen de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

inspecties — enorm gegroeid is. Dat komt voort uit het feit dat we willen dat dingen goed gaan. Dat is vanuit een positieve gedachte bedoeld, maar daarmee hebben we het op een aantal punten ook stroperiger, bureaucratischer en ingewikkelder gemaakt. We zullen een weg moeten vinden waarmee we, ik zou bijna zeggen, op een integrale manier met elkaar hiernaar gaan kijken. De gedachte achter de Vereenvoudigingswet, waar ik zo nog iets over zeg, is juist om hierin stappen te zetten. Maar dit wordt buitengewoon ingewikkeld.

De heer **Mohandis** (PRO):
Laat ik het iets preciezer vragen. Twee weken geleden is er in de Kamer een motie aangenomen die zegt: let op; die brief, hoe goed bedoeld ook, kan de uitvoering hard raken. Uitvoeringsorganisaties worden door dezelfde Kamer gevraagd om fraude te bestrijden in de zorg, waar 10 miljard winst te behalen valt. Er wordt een motie aangenomen die zegt: leuk allemaal, maar dat gaan we niet doen. Ik kan mij voorstellen dat er de komende tijd meer moties worden aangenomen waarin staat: let op; dit vinden we belangrijk en het kan geld opleveren, dus niet doen. Wat betekenen al die hekjes voor deze brief? Daar ben ik een beetje naar op zoek.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Die maken het leven lastiger. Ik heb de afgelopen zes maanden gezien dat heel veel organisaties, mensen en personen tegen mij zeggen: ja, je moet inderdaad een aantal zaken gaan doen bij anderen en niet bij mij, bij een ander onderwerp en niet bij mijn onderwerp. Dat gaat in ieder geval niet werken. Als wij zeggen dat wij de overheid slagvaardiger willen maken en als wij keuzes willen maken, dan moeten we … Ik wil niet zeggen dat we taboeloos moeten denken. Dat zeg ik dus niet. Maar dan moeten we tegelijkertijd beseffen dat we niet kunnen zeggen: niet bij mij, niet bij mij, niet bij mij, niet bij mij, niet bij mij, niet bij mij. Dan gaat het inderdaad niet werken. Dat vraagt wat van u als Kamer en van ons als kabinet. Daar gaan we uitkomen. Heb ik daar al een pasklaar antwoord op? Nee.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Mohandis** (PRO):
Dan een gewetensvraag in dit kader. U wijst naar de Kamer.

De **voorzitter**:
De staatssecretaris.

De heer **Mohandis** (PRO):
De staatssecretaris wijst naar de Kamer. Ik wijs nu even terug als het gaat om … Nee, even over die brief. Op het moment dat er om een bepaald stukje geen hekjes worden geplaatst, dan vraag ik het kabinet waarom daarvoor gekozen is. Ik kan er wel iets bij bedenken waarom Defensie en Justitie hiervan zijn uitgezonderd. Wat was de gedachte daarachter? Ik bedoel dat niet alleen inhoudelijk. Op het moment dat je hekjes plaatst, gaat die reflex ook op andere plekken ontstaan. Graag een eerlijke reflectie van de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Hier heeft de heer Mohandis natuurlijk volledig gelijk in. Het kabinet heeft ook gezegd:

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

niet op het veiligheidsdossier. Waarom zou het kabinet iets mogen wat de Kamer dan niet mag? Die vraag snap ik. Tegelijkertijd geldt het volgende. We zien de geopolitieke situatie waarin we met elkaar verkeren en we zien dat er op het continent nu niet alleen letterlijk wordt gevochten in Oekraïne, maar dat er in Estland, Letland en Litouwen stappen worden gezet waarvan we allemaal hadden gehoopt dat die nooit hadden hoeven worden gezet. Dan zegt het kabinet: op dit moment kunnen we ons echt niet permitteren om het omgekeerde te doen bij Defensie van wat we eigenlijk willen, namelijk Defensie sterker maken. Maar uiteraard is dat een politieke keuze, waarmee sommige mensen in de Kamer het niet eens zijn. Het is heel simpel: alles wat wij hier doen staat bij de veiligheid van ons continent en bij de veiligheid van Nederland. Vandaar dat wij hebben gezegd: daarop niet.

De **voorzitter**:
Heel, heel, heel kort, meneer Mohandis.

De heer **Mohandis** (PRO):
Ik wil alleen markeren dat het ons niet inhoudelijk ging … U kent de positie van PRO als het gaat om defensie. Dat is het punt niet. Het punt is meer dat de brief die nu naar de Kamer is gekomen, er ook voor zorgt dat andere departementen gaan nadenken: wacht even, dit is zo cruciaal en essentieel. Daar kan ik inhoudelijk een hele boom over planten. Dat effect gaat ervoor zorgen dat de takendiscussie, de 25.000, helaas ver uit het zicht raakt.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Daarbij is de 25.000 een gevolg van, en niet een doelstelling in zichzelf.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Ik heb een eenvoudige vraag, ook in het licht van allerlei besluitvorming die op dit moment in de Kamer ligt, zoals box 3. In de uitvoeringstoetsen zie ik bijvoorbeeld hoeveel extra ambtenaren er nodig zijn bij verschillende varianten. Hoe heeft de staatssecretaris daar een rol in?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Als aanjager en enthousiasmeerder, of hoe je dat ook noemen wilt. Ik doe daarin ook zelf voorstellen, samen met mijn collega's. Ik heb voortdurend gesprekken daarover met mijn collega's, niet alleen in de taskforce, een soort van onderraad, die we daarvoor hebben maar ook gewoon in een-op-eengesprekken. Ik ben er ook verantwoordelijk voor dat we het doel van 500 regels minder halen. Ik ben er ook verantwoordelijk voor om met u en mijn collega's die voorstellen te doen. Dit is dus echt een teamverband met steeds wisselende teams binnen het kabinet, waarin ik samen met mijn collega's die stappen moet zetten.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Over de Belastingdienst maak ik mij misschien wel de meeste zorgen. Ik zie telkens voorstellen, ooit bedoeld om het te vereenvoudigen, en het wordt alleen maar ingewikkelder en ingewikkelder. Dat vraagt alleen maar meer en meer en meer mensen, vervolgens ook nog eens in de afhandeling. Ik zou de staatssecretaris dus toch willen vragen om hierin ook de vereenvoudigingskant te bewaken. De actualiteit is dan wel heel heet. Laten we dat pannetje maar even op het vuur laten staan voor andere debatten. Maar ik denk wel dat de staatssecretaris een rol heeft in het vereenvoudigen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Ik zou het heel mooi vinden om ook bij deze discussies gewoon terug te zien dat het ministerie van Binnenlandse Zaken, dat met zo'n grote, stevige taak is opgezadeld om een andere overheid te krijgen, zich ook op dit soort momenten laat gelden in plaats van alleen bij de politieke wens hoe je een belastingstelsel inricht, want dat kan niet samengaan.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dit mag mevrouw Bikker van mij verwachten. Ik zou bijna Romeinen gaan citeren.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Ja.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ja? Nou, Romeinen 12, verzen 7 en 8: op het moment dat je bestuurt, doe het dan met volle overgave. Zo ga ik het ook doen. Ik ga mij laten leiden door Romeinen 12:7-8. Vol overgave ga ik erin.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Voorzitter, ik zie u ook waarderend kijken bij deze uitspraak, dus dat is goed nieuws. Ik ga toch even terug naar de kern. Het gaat mij erom dat we weer een overheid krijgen die kennis van zaken heeft. De afslankingsoperatie, of hoe je het maar noemen wilt, moet uiteindelijk geen botte operatie zijn waarin we de getallen hebben gehaald, maar moet weer de kennis en knowhow terugbrengen die de overheid nodig heeft. En of het nu gaat om de Belastingdienst, waar ik net een aantal voorbeelden van noemde en waarover ik me grote zorgen maak, of om Rijkswaterstaat, waar ik me behoorlijk zorgen maak over de aanbestedingsprocedures: op al die plekken zal het er de komende jaren op aankomen of we een krachtige overheid weten te behouden waar mensen met kennis graag werken en zich verder ontwikkelen, of dat wij alleen maar verder gaan snijden om aan die getallen te voldoen. Ik vraag dus aan de staatssecretaris …

De **voorzitter**:
De staatssecretaris.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Heel kort, voorzitter. Ik ben vrij rustig in dit debat. Dit was de derde interruptie in deze ronde. Ik vraag alleen maar: moedig het kabinet aan om daadwerkelijk te snijden in plaats van uit te breiden en houd het alstublieft bij een inhoudsvolle overheid.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik ga beide punten doen. Daar mag mevrouw Becker mij, net als de rest van de Kamer, aan houden. Inhoud, inhoud, inhoud.

De **voorzitter**:
Ik ga de staatssecretaris aankijken, want dit was enkel en alleen nog de inleiding. Ik wilde voorstellen om de tweede termijn van de Kamer nog voor de lunch te doen, zodat we, in het kader van de efficiëntie, een woord dat al vele malen gevallen is, zowel de beantwoording van de laatst gestelde vragen als de appreciatie van de moties tijdens de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

lunch kunnen doen, om ook de collega's van KGG op tijd te kunnen laten beginnen. Maar die afweging ga ik vooral maken door naar de staatssecretaris te kijken. Wellicht heeft u alle antwoorden al gegeven. Hoeveel is er nog over?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Weinig, voorzitter. Ik loop er even doorheen. Ik had een heel mooie opbouw van een verhaal met vier dingetjes, maar het is allemaal in het debat op een andere manier al aan de orde gekomen. Dus nog even kort. Het hoeft in mijn ogen niet echt lang meer te duren. Ik doe echt mijn best.

De **voorzitter**:
Gaat uw gang. De teller loopt.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Als het gaat om de vereenvoudiging, dan maak ik richting de heer Flach en de heer Kisteman duidelijk dat we ook de regeldrukkosten nadrukkelijk in beeld gaan brengen en dat we dit ook nadrukkelijk samen met de uitvoeringsorganisaties en de medeoverheden doen. Ik moet mijn excuses aanbieden aan de heer Clemminck, want ik maakte een opmerking over Europese regelgeving en die koppelde ik aan de heer Flach, maar die was voor u. U mag verwachten dat ik daar ook vol bovenop zit, juist als het gaat om die Omnibusvoorstellen, maar ook met betrekking tot die kopgroep.

We komen binnenkort over die 500 regels te spreken. Het voorstel voor de vereenvoudigingswet ligt nu ook bij u. We hebben op 1 december ook nog een debat staan. Als het gaat om vereenvoudiging, wilde ik het hierbij laten en al naar het volgende kopje gaan, als het van u en de Kamer mag.

De **voorzitter**:
Nu ben ik in verwarring. Bedoelt u "het volgende blokje"?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ja, want de rest is allemaal al gezegd.

De heer **Clemminck** (JA21):
De vraag is natuurlijk of de Tweede Kamerleden hier nou eigenlijk de meeste invloed hebben om de regeldruk in Nederland te verminderen, of dat we eigenlijk bij de collega's van het Europees Parlement moeten zijn. 90% van de regeldruk van de afgelopen acht jaar — dat gaf de staatssecretaris aan — komt namelijk uit Brussel, dus helemaal niet uit dit huis. Gaat de staatssecretaris ook hele harde targets stellen om de Europese regeldruk te verminderen, zoals hij ook doet voor Nederland?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dat is wat ingewikkeld. Wij gaan over onze eigen voorstellen, maar wat de Europese regelgeving betreft, zijn we natuurlijk een van de vele landen die hierover gaan. Daar hebben we dus niet op die manier directe invloed op. Een harde target, zoals 500 regels minder of 3,5 miljard bezuinigen, kan ik dus niet stellen. U mag wel van ons verwachten dat wij geen nationale koppen op de Europese regelgeving zetten, tenzij het echt niet anders kan. Dat is één. Ten tweede zetten wij in Europa volop in op verdere vermindering van die regelgeving. U heeft gelijk — althans, niet u, voorzitter, al heeft u

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

dat wellicht ook — dat 90% de afgelopen jaren uit Europa kwam. Daar gaan we dus volop op inzetten.

De heer **Clemminck** (JA21):
Ik ga geen bruggetje maken naar de discussie die ik met de minister had over het primaat van deze Kamer in politieke zin. Als 90% van de regeldruk uit Brussel komt, gaat het niet helpen als het Europese budget explodeert richting 2.000 miljard euro, want hoe meer geld die begroting gaat bevatten, hoe meer regeltjes er uit Brussel gaan komen. Is de staatssecretaris het daarmee eens?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Absoluut! Maar u ziet ook, geloof ik, hoe premier Jetten en minister Heinen daarin staan. Volgens mij zit er geen licht tussen JA21 en het kabinet over de begrotingsvoorstellen van de Europese Commissie.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Clemminck** (JA21):
Het is altijd een kwestie van: waar zit je beïnvloedingsruimte? Die is heel beperkt. Die zit vooral in Brussel. Nu hebben we natuurlijk een veto als het gaat om de begroting in Brussel. 2.000 miljard euro leidt echt tot een gigantische bureaucratie uit Brussel. Mag ik aannemen dat de staatssecretaris, als het hem menens is om de regeldruk te verminderen, elk instrument gaat aangrijpen om dat te doen?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik moet hier licht bescheiden in zijn. Dit soort zaken zijn echt aan de premier en de minister van Financiën en niet aan een staatssecretaris van Binnenlandse Zaken. Dus dit is overvragen.

De **voorzitter**:
Ik wil de staatssecretaris vragen om af te ronden. Daarna kijk ik nog even naar de Kamer of er nog vragen over zijn. Wilt u afronden? Was u klaar met uw hele bijdrage?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Nee, voorzitter. Laat ik gewoon ja zeggen, om u te helpen. Dan kom ik er gewoon op terug in interrupties.

De **voorzitter**:
Dan breng ik de Kamerleden in herinnering dat we begin december een commissiedebat hebben over dit onderwerp. Dan zal het zeker ook nog ter sprake komen. Mevrouw Boelsma-Hoekstra.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
In het hele verhaal over de vereenvoudiging mis ik onze lokale gemeenschappen. Wat gaat de staatssecretaris doen om ook daar de regeldruk te laten afnemen?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Wij gaan dit uiteraard niet doen als rijksoverheid sec, maar juist samen met gemeenten, provincies en waterschappen. Op zich hebben gemeenten daarbij zelf

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

verantwoordelijkheden. Wij zijn niet het hoofdkantoor van de gemeenten. Ook bij gemeenten is er echt de behoefte om daarnaar te kijken; ik heb al goede voorstellen zien langskomen. We gaan met de VNG en de individuele gemeenten stappen zetten. We zien dat ook. We hebben al 40 initiatieven in het land om gezamenlijk te kijken hoe de regelgeving verminderd kan worden. Dit wordt een samenspel tussen ons en de lokale overheden.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Zou de staatssecretaris dan ook in de spiegel willen kijken als daaruit komt dat landelijke regelgeving verantwoordelijk is voor die regeldruk? Ik denk dat het heel belangrijk is als we naar onszelf kijken.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Zeker.

De **voorzitter**:
Ik zie de heer Kisteman nog staan.

De heer **Kisteman** (VVD):
Voorzitter, ik snap de haast, maar niet helemaal. We hebben nog tot 16.00 uur de tijd. We hebben in de eerste termijn van de Kamer enorm veel met elkaar gedeeld en nu moeten we ineens alle blokjes afraffelen. Sterker nog, de minister had toegezegd dat de staatssecretaris de beantwoording zou geven over de horizontale samenwerking. Dat wordt nu ook niet meer gedaan. Mijn voorstel zou zijn om gewoon rustig de blokjes af te werken en te kijken wat er dan nog openstaat. Ik heb echt nog wel meer vragen. We hebben nog tweeënhalf uur de tijd.

De **voorzitter**:
Ja, maar we hebben nog een tweede termijn van de Kamer en nog een tweede termijn van het kabinet. Ik ga schorsen voor de lunch, omdat er medewerkers voor ons aan het werk zijn die ook moeten eten. Ik heb de staatssecretaris gevraagd te beoordelen of er voldoende antwoorden gegeven zijn. Ik geef alle Kamerleden nog de gelegenheid om antwoord te geven en ik heb gewezen op een commissiedebat. Ik laat mij niet in de mond leggen dat ik een debat aan het afraffelen ben. Ik sta de Kamer ten dienste en ik help de staatssecretaris om te komen tot antwoorden op vragen die de Kamerleden stellen. Ik stel wel voor dat we het doen zoals ik net heb voorgesteld. De staatssecretaris heeft aangegeven de vragen beantwoord te hebben. Ik kijk naar de Kamer: welke vragen staan er nog open? Ik herinner er nogmaals aan dat er begin december een commissiedebat over de slagvaardige overheid is. Had u een vraag, meneer Kisteman?

De heer **Kisteman** (VVD):
De eerste was dat de staatssecretaris volgens de minister iets zou vertellen over de horizontale samenwerking.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Je ziet dat Den Haag uitermate verticaal is georganiseerd. Ik kom zelf uit de gemeentelijke praktijk en daar zijn wij horizontaal georganiseerd. Dat zouden wij veel meer moeten doen, het doorbreken van die Haagse muren. We moeten een aantal dingen anders doen. Dat betekent intern dat je moet denken aan het creëren van een betere dienstverlening door bij de inkoop van zaken dingen anders te doen, door digitaal

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

dingen anders te regelen, maar door ook niet verticaal te kijken naar problemen, maar ook horizontaal te kijken. Bij armoedebestrijding moet je bijvoorbeeld alle verschillende ministeries bij elkaar pakken en gezamenlijk kijken hoe je dingen oplost. Op die manier moeten we de overheid veel meer gaan organiseren. Daarbij lopen we wel aan tegen artikel 44 van de Grondwet en de Comptabiliteitswet, maar ik denk dat wij in staat zijn daar een weg in te vinden met elkaar. We kunnen dan bijvoorbeeld stappen zetten in aanbestedingen van digitale zaken. Dat draagt niet alleen bij aan een slagvaardige overheid, maar ook nog eens een keer aan een weerbare overheid.

Mevrouw **Huizenga** (D66):
Ik ben blij met deze reactie. Ik had daarover nog een vraag. Hoe gaan we die Haagse muren doorbreken? Ik heb daar vragen over gesteld. Hoe zorgen we voor meer horizontale samenwerking en hoe zorgen we ervoor dat het commitment daarbij georganiseerd is, alsmede het mandaat om dit met elkaar te kunnen doen? Daar gaat het mij om.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Wat je ziet, is dat we daarin als kabinet ook de zes taskforces hebben ingericht. Daarin zie je dat als het gaat om woningbouw niet alleen de minister van Wonen daarvoor verantwoordelijk is, maar ook de minister van Verkeer, ook de minister van Stikstof en altijd onder leiding van de minister-president. We moeten het op die manier organiseren en niet zeggen dat het alleen een probleem is van haar. Datzelfde doen we bij de slagvaardige overheid. Ook daar zitten dus niet Eric van der Burg en Pieter Heerma aan tafel. Juist diverse ministers zitten daar op diverse onderwerpen aan tafel om ervoor te zorgen dat we het ook als een gezamenlijk probleem ervaren en dat het daarna als een onderraad ook richting de ministerraad kan functioneren. We proberen daarin als kabinet juist het goede voorbeeld te geven en ook de daaronder liggende ambtelijke organisatie op die manier in te zetten.

Mevrouw **Huizenga** (D66):
Als we daarop doorgaan: er is een Commissie Toekomst Rijksdienst die daar ook mee aan de slag gaat. We wachten nog op het advies daarvan. Kan de staatssecretaris daar dan ook rekening mee houden? Want we willen inderdaad gezamenlijk optreden om dit vooruit te helpen. Kunt u daar dan ook nog wat over zeggen?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Die commissie gaat op 14 of 15 januari — daar wil ik even vanaf zijn — openbaar maken wat zij adviseert op het gebied van de reorganisatie van de Rijksdienst. De minister en ik krijgen daarop nog in december een preview, maar die commissie zal in ieder geval met ogen van buiten, vanuit een uitvoeringsorganisatie, vanuit het bedrijfsleven, adviseren hoe zij denkt dat je de Rijksdienst beter kunt organiseren. Die plannen krijgt u begin januari. Die kunnen wij vervolgens weer meenemen in onze voorstellen die we bij de Voorjaarsnota doen.

De heer **Kisteman** (VVD):
Dan over de Algemene Bestuursdienst. In mijn inbreng had ik het erover of het wenselijk is dat die van Buitenlandse Zaken er niet bij zit. De staatssecretaris geeft in de beantwoording aan dat er een paar wel bij zitten en de rest niet, maar het staat nog open. Is het dan wenselijk dat dat van elkaar gescheiden is?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik maak wel een uitdrukkelijk onderscheid tussen de sg's en de dg's, die inderdaad ook gewoon vanuit Buitenlandse Zaken onder de ABD vallen, en de ambassadeurs, waar je echt andere expertise voor vraagt dan voor dg's en sg's. Maar gezien de vraag van de VVD wil ik er na overleg, uiteraard met mijn collega van Buitenlandse Zaken in dit geval, nog specifiek middels een brief op terugkomen.

De heer **Clemminck** (JA21):
Volgens mij hebben we nog geen antwoord gehad op de vraag in eerste termijn over de 500 regels en het schrappen daarvan. Dat is bruto. Mijn vraag was of de staatssecretaris bereid was om netto 500 regels te schrappen.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik denk dat we daar uiteindelijk naar moeten streven, maar dat dat nu nog te vroeg is, omdat we nu nog echt in die transitie zitten, zou ik bijna zeggen. Dus nu koers ik vooral op die 500 regels minder. Overigens zullen er ook de komende jaren nieuwe regels bij komen. Het gaat erom dat je dan ook wel oud voor nieuw vervangt.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Ik had nog een kleine aanvulling op de vraag over de Woo-brief, de toegezegde brief over die betere uitvoerbaarheid. Die zou eerst na de zomer en vervolgens binnen een week onze kant op komen. Die is er niet. Hij gaat er wel komen. Kan de staatssecretaris aangeven wanneer hij nu echt naar ons komt?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Laat ik een concrete datum noemen in de tweede termijn. We doen natuurlijk de evaluatie. Die staat ook gewoon in de wet. Die gaan we doen. Vooruitlopend daarop hebben we naar aanleiding van het Woo-debat ook gezegd dat we bepaalde stappen gaan zetten om bijvoorbeeld misbruik tegen te gaan of om het makkelijker te maken. Ik kom in de tweede termijn met een datum.

De **voorzitter**:
Fijn. De heer Kisteman.

De heer **Kisteman** (VVD):
Ik had nog een vraag over de ambtenaren van het ministerie van Onderwijs om die te laten omscholen voor een taak in het onderwijs. Daarop staat in de beantwoording dat er nu bepaalde programma's lopen. Mijn vraag was of we daar al op vooruit kunnen lopen, dus om vooruitlopend op het schrappen van bepaalde taken gewoon nu al met deze plannen te beginnen.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik zal daarover in overleg treden met mijn collega's van Onderwijs, maar op zich hebben we inderdaad wel beleid dat zegt, breder dan alleen het ministerie van Onderwijs, dat als mensen zich willen laten omscholen, we daar ook een bijdrage aan leveren. Maar ik kom nog even specifiek op dit voorstel — gedragen door de meerderheid in de Kamer, zo begreep ik inmiddels — bij u terug.

De heer **Kisteman** (VVD):
Dan nog een vraag over het politieke debat. Wat gaat er straks volgen op de brief

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

waarmee de staatssecretaris gaat komen over wat we dan minder gaan doen of anders gaan doen? Hoe gaat dat er dan niet voor zorgen dat de doelstelling van 25.000 minder ambtenaren vertraging oploopt? De heer Mohandis had het er al over dat er straks een aantal taken of bepaalde ministeries op de lijst zouden komen. Maar hoe zorgt u ervoor dat het politieke debat niet voor vertraging van de doelstelling gaat zorgen?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
De 3,5 miljard is gewoon ingeboekt door het ministerie van Financiën en ook versleuteld over de verschillende ministeries. Als er niks gebeurt, moeten de ministeries gewoon gaan leveren op basis van de verdeling van de 3,5 miljard over de ministeries. De ministeries kunnen ook alleen maar voorkomen dat het op die manier gebeurt, zou ik zeggen, als ze met inhoudelijke voorstellen komen. Dat is dus een stok achter de deur om ervoor te zorgen dat de 3,5 miljard in ieder geval gehaald wordt, waarvan nota bene volgend jaar al 900 miljoen.

De **voorzitter**:
Daarmee zijn wij aan het einde gekomen van de eerste termijn van de staatssecretaris. Ik wil hem bedanken voor zijn antwoorden. Ik wil direct doorgaan met de tweede termijn van de Kamer. De heer Mohandis is al onderweg. Dat stemt mij zeer enthousiast. Gaat uw gang.

De heer **Mohandis** (PRO):
Voorzitter, dank u wel. Ik dank beide bewindspersonen voor hun antwoorden. Ik zeg tegen de staatssecretaris dat het debat niet afgelopen is, want we hebben binnenkort een commissiedebat. Ik kijk ook naar de collega's. Laten we daar met elkaar iets meer de diepte ingaan, want volgens mij valt er nog veel te bespreken om te komen tot die slagvaardige overheid, waar we trouwens allemaal voor zijn. De vraag is hoe we daar komen.

Voorzitter. Ik dank de minister voor de toezeggingen die gedaan zijn rondom de dubbelfuncties volgens het voorstel van D66 en PRO, maar ook als het gaat om het geschenkenregister en andere zaken.

Over twee andere punten waarover het uitvoerig is gegaan in onze inbreng hebben we twee moties. Ik ga ze gelijk voorlezen.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet een interbestuurlijke samenwerkingsagenda heeft opgesteld met de medeoverheden om urgente maatschappelijke problemen gezamenlijk slagvaardig aan te pakken;

constaterende dat er tegelijkertijd vanaf 2028 financiële tekorten dreigen te ontstaan bij gemeenten en provincies en hiermee cruciale voorzieningen zoals zwembaden en buurthuizen en cruciaal onderhoud aan infrastructuur, openbare ruimte en openbaar vervoer verder onder druk komen te staan;

constaterende dat begin 2027 het vervolgonderzoek van de commissie-Van Ark over

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

jeugdzorg wordt gepresenteerd en hieruit mogelijk ook financiële gevolgen voortvloeien;

overwegende dat een effectieve uitwerking van de interbestuurlijke samenwerkingsagenda betekent dat Rijk en medeoverheden op een gelijkwaardige manier komen tot conclusies over uitvoerbare samenwerking over belangrijke opgaven;

verzoekt de regering om samen met medeoverheden de interbestuurlijke samenwerkingsagenda uit te werken en hierbij afspraken te maken over de opgaven en de benodigde financiering van wettelijke taken, alsmede de autonome taken zoals het in stand houden van cruciale voorzieningen, zoals zwembaden en onderhoud van infrastructuur en openbare ruimte, en de Kamer over de voortgang te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Mohandis en Vermeer.

Zij krijgt nr. 20 (37020-VII).

De heer **Mohandis** (PRO):
Dan de tweede motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet zonder helder plan een grote bezuiniging op het ambtelijke apparaat in de begroting heeft ingeboekt;

overwegende dat het grote risico hiervan is dat deze bezuinigingen met name bij uitvoeringsinstanties zoals de Belastingdienst en het CAK en inspecties zoals de IGJ terechtkomen, terwijl deze organisaties juist van groot belang zijn voor het innen van belastingen, herstel van de toeslagenaffaire of de aanpak van de toenemende (zorg)fraude;

verzoekt de regering om bij de verdere uitwerking van de kabinetsplannen te voorkomen dat uitvoeringsorganisaties die mensen in de knel helpen en toezichthouders die moeten handhaven hun taken niet goed meer kunnen uitvoeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Mohandis en Struijs.

Zij krijgt nr. 21 (37020-VII).

De heer **Mohandis** (PRO):
Dank u wel.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan gaan we luisteren naar mevrouw Huizenga, die spreekt namens de fractie van D66. Gaat uw gang.

Mevrouw **Huizenga** (D66):
Dank u wel, voorzitter. Twee moties, niet om meer regeldruk te organiseren maar meer om iets aan te scherpen van wat we gedaan hebben. Dit is de eerste.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat burgers als gevolg van de groeiende complexiteit van de overheid geconfronteerd worden met onnodig veel administratieve lasten;

overwegende dat de regering zich de ambitie heeft gesteld om betere dienstverlening en minder regeldruk voor burgers te realiseren, maar dat een samenhangend plan of doel om lastendruk voor burgers tegen te gaan nog ontbreekt;

verzoekt de regering met een gericht plan te komen om de bezem door de administratieve lasten voor burgers te halen, door onder meer in te zetten op minder (complexe) formulieren van de rijksoverheid, meer gegevensdeling en begrijpelijke taal;

verzoekt de regering tevens medeoverheden daarbij te betrekken, zodat ook op decentraal niveau de administratieve lastendruk wordt tegengegaan,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Huizenga en Boelsma-Hoekstra.

Zij krijgt nr. 22 (37020-VII).

Mevrouw **Huizenga** (D66):
Dan de tweede motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat uit onder meer artikel 44 van de Grondwet en de Comptabiliteitswet volgt dat ministeries onder leiding staan van een minister en een eigen begroting kennen;

overwegende dat deze wettelijke kaders door deskundigen en adviesorganen worden benoemd als mogelijke belemmering voor een slagvaardige overheid;

overwegende dat eerdere verbeteringen in de bedrijfsvoering van het Rijk aantonen dat het mogelijk is verkokering te doorbreken, en dat er op het gebied van beleidsmatige verkokering winst te behalen valt;

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

verzoekt de Voorzitter van de Tweede Kamer de Afdeling advisering van de Raad van State om voorlichting te vragen over:

- wat er nodig is om maatschappelijke vraagstukken meer integraal en als één Rijksoverheid aan te pakken;
- welke verbeteringen mogelijk zijn met wijzigingen in houding en gedrag binnen de bestaande (grond)wettelijke kaders;
- welke wijzigingen in de Grondwet en lagere wetgeving kunnen bijdragen aan dit doel,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Huizenga en Sneller.

Zij krijgt nr. 23 (37020-VII).

Dank u wel. We gaan luisteren naar de heer Kisteman, die spreekt namens de fractie van de VVD. Gaat uw gang.

De heer **Kisteman** (VVD):
Voorzitter. Ik wil de staatssecretaris en de minister bedanken voor de beantwoording. Dat doe ik ook namens mijn collega Meulenkamp. Ik ben blij met de monitoring die de staatssecretaris heeft toegezegd. Dan kunnen wij als volledige Kamer gaan zien wat er gebeurt met de doelstellingen en of die gehaald gaan worden, zodat we daarop kunnen sturen.

Ik heb één motie, voorzitter.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het ministerie van OCW 10% à 15% op het apparaatskostenbudget van de uitvoering en toezicht moet bezuinigen en gemiddeld 25% op het apparaatskostenbudget van het bestuursdepartement;

overwegende dat in het voorjaar van 2027 de Kamer wordt geïnformeerd over de nadere uitwerking van de taakstellingen in het kader van een slagvaardige overheid;

constaterende dat de hiervoor genoemde taakstellingen zullen leiden tot minder ambtenaren;

verzoekt de regering, hierop vooruitlopend, een plan te maken met daarin de mogelijkheid tot een vrijwillig omscholingstraject voor ambtenaren naar leraar of docent en hen hier in hun dagelijkse werkzaamheden de ruimte voor te geven, zoals met een wekelijkste studiedag, en hier in de Voorjaarsnota van 2027 over te rapporteren,

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Kisteman.

Zij krijgt nr. 24 (37020-VII).

Dank u wel.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Heeft collega Kisteman ook inzichtelijk wat het onderwijsveld hiervan vindt?

De heer **Kisteman** (VVD):
Er zijn heel veel omscholingstrajecten die vanuit het ministerie worden opgezet. Daarbij hebben zijinstromers de mogelijkheid om iets anders te gaan doen, om voor de klas gaan staan, als zij op een bepaald moment in hun carrière daartoe besluiten. Die mogelijkheden zijn er nu al. Dit is ook een mooie extra stimulans om iets aan het lerarentekort te doen.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
In 2011 is dit ook geprobeerd. Dat is destijds negatief geëvalueerd. Ik hoor toch ook heel wat onderwijskrachten zeggen: hallo, dit is echt een vak. Destijds bleek ook dat niet iedere ambtenaar geschikt was voor dat vak. Die was wel voor heel veel andere dingen geschikt; geen vergissingen daarover. Ik vraag me dus af of we niet gewoon een les uit het verleden moeten leren. Ik vind dit goed klinken, maar als we al weten dat het minder goed gaat uitpakken, dan kunnen we toch beter iets anders doen?

De heer **Kisteman** (VVD):
In het verleden ging het om een specifieke groep. Als ik het goed heb, bestond van 50 ambtenaren het idee "die gaan we omscholen". Ik heb veel contact met het ministerie. Ik weet dat er veel bevlogen ambtenaren werken. Er zijn mensen die al in het onderwijs werken en daarnaast ambtenaar zijn. Er zijn ook ambtenaren die misschien wel het onderwijsveld in willen. Het is op vrijwillige basis. We gaan geen ambtenaren aanwijzen. Daarmee doen we niks af aan de kwaliteit van de leerkracht of de docent. Je moet ook gewoon je diploma halen. Het betekent niet dat je alsnog voor de klas komt als je je diploma niet haalt. De bevoegdheid is gewoon dezelfde als die die elke leraar of leerkracht heeft.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Het is mooi om die aanvulling van collega Kisteman te horen. Voor mij staat voorop dat leraar zijn een vak is. Ik wil onze kinderen toevertrouwen aan de beste leerkrachten. Ik wil dat we daarin investeren en dat de onderwijskwaliteit omhooggaat. Als dat samen ons doel is, dan zijn we alweer een stukje verder.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Kisteman** (VVD):
Dat is het zeker. Dit draagt natuurlijk ook nog een keer mooi bij aan het oplossen van het lerarentekort, maar het gaat uiteraard om kwaliteit en goede leraren voor de klas.

De heer **Mohandis** (PRO):
Als ik dit voorstel doorredeneer, dan zou dit betekenen dat het in de meeste gevallen een tweede opleiding zou zijn, tot leraar. De overheid gaat dan een tweede master of bachelor bekostigen. Klopt dat?

De heer **Kisteman** (VVD):
Er zijn nu al bestaande omscholingstrajecten tot leraar. Wij vragen welke mogelijkheden er zijn. Werk die eens uit. Ga daar eens naar kijken als een ambtenaar zegt: ik zou graag leerkracht willen worden, maar ik wil dat graag binnen mijn tijd als ambtenaar doen. Er gaat niet een nieuw scholingstraject of een nieuwe opleiding komen.

De heer **Mohandis** (PRO):
Dan begrijp ik de motie beter en is de oprechte vraag eigenlijk of ambtenaren daar nu opeens meer over gaan nadenken omdat u een motie indient.

De heer **Kisteman** (VVD):
Gezien alle discussies die hier deze weken over zijn, alle berichten in het nieuws dat er wat minder ambtenaren moeten zijn en het punt dat we een bepaalde doelstelling hebben, denk ik dat ambtenaren sowieso aan het nadenken zijn over hun toekomst. 25.000 ambtenaren raken binnen nu en negen jaar misschien hun baan kwijt, op vrijwillige wijze of misschien helemaal niet. Wij zeggen: pak nu die kans. Er zijn ambtenaren die nu zeggen dat ze zich graag zouden willen laten omscholen tot bijvoorbeeld iets in het onderwijs. Werk dat uit. Pak dat op. Volgens mij speelt het nu meer dan ooit. Er zijn vandaag berichten over een grote ontslaggolf bij een bepaalde vliegmaatschappij. In het verleden, bijvoorbeeld vorige week, waren er ook ontslaggolven. Die mensen gaan erover nadenken. Sommigen gaan op hun handen zitten wachten. Anderen denken: laat ik die nieuwe kansen en mogelijkheden pakken.

De **voorzitter**:
Dank u wel. We gaan luisteren naar de heer Clemminck. Hij spreekt namens de fractie van JA21. Gaat uw gang.

De heer **Clemminck** (JA21):
Dank u wel, voorzitter. Dank aan beide bewindspersonen voor het beantwoorden van de vragen. Ik heb twee moties. De eerste.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat maatschappelijke organisaties, zoals Voor Ons Nederland, die verkiezingscampagnes beïnvloeden, aan minder vergaande transparantieverplichtingen zijn onderworpen dan politieke partijen;

constaterende dat deze organisaties door een verlengd eerste boekjaar de openbaarmaking van hun financiering aanzienlijk kunnen uitstellen;

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

overwegende dat de Europese verordening 2024/900 inzake politieke reclame onvoldoende inzicht biedt in de achterliggende financiering van deze organisaties;

van mening dat kiezers vóór verkiezingen moeten kunnen weten wie dergelijke organisaties financiert;

verzoekt de regering met voorstellen te komen die voorkomen dat politiek actieve organisaties via een verlengd boekjaar hun financiële verantwoording langdurig kunnen uitstellen, en aanvullende transparantieverplichtingen te regelen op de Europese verordening 2024/900, zodat de herkomst van hun financiering vóór verkiezingen inzichtelijk is,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Clemminck en Keijzer.

Zij krijgt nr. 25 (37020-VII).

De heer **Clemminck** (JA21):
De tweede motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat met het aangenomen amendement-Clemminck/Tijs van den Brink voor 2026 middelen via een decentralisatie-uitkering aan het gemeentefonds zijn toegevoegd om lokale politieke partijen te ondersteunen;

constaterende dat voor 2027 opnieuw middelen voor decentrale politieke partijen op de BZK-begroting zijn gereserveerd, maar de beoogde inwerkingtreding van de Wet op de politieke partijen is verschoven naar 1 januari 2028;

overwegende dat lokale politieke partijen in zowel gemeenteraden, Provinciale Staten als waterschappen in 2027 over deze ondersteuning moeten kunnen beschikken;

verzoekt de regering de tijdelijke ondersteuning van lokale politieke partijen in 2027 voort te zetten en uit te breiden, zodat deze ten goede komt aan decentrale politieke partijen in gemeenteraden, Provinciale Staten en algemeen besturen van de waterschappen, en de Kamer hierover te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Clemminck en Tijs van den Brink.

Zij krijgt nr. 26 (37020-VII).

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Sneller** (D66):
Ik heb een vraag ten aanzien van de laatste motie. Kan de heer Clemminck iets zeggen over hoe dat tot nu toe gaat met de uitvoering dit jaar?

De heer **Clemminck** (JA21):
Zeker. De VNG heeft een modelverordening opgesteld, die gebruikt wordt door gemeenten. Ik begrijp van het Kennispunt lokale politieke partijen dat daar goed gebruik van wordt gemaakt en dat het aardig komt bij waar het voor bedoeld is.

De **voorzitter**:
Dank u wel. We gaan luisteren naar mevrouw Boelsma-Hoekstra. Zij spreekt namens het CDA. Gaat uw gang.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Dank u wel, voorzitter. We hadden dinsdag een levendig debat. Ik ben goed bevraagd op de onderwerpen moties en Gemeenschapsfonds. Ik had voor vandaag een motie voorbereid om wat aandachtspunten mee te geven voor de verdere uitwerking van het Gemeenschapsfonds. Ik wou vragen om te zorgen voor een eenvoudige aanvraagprocedure die rechtstreeks toegankelijk is voor verenigingen, burgerinitiatieven en stichtingen, met zo min mogelijk overhead en een beperkte verantwoordingslast als uitgangspunt. In de beantwoording heb ik al deze aspecten teruggehoord. Ik reken erop dat ik het allemaal in de brief terug ga vinden. Dat maakt mijn motie overbodig, dus dien ik haar niet in.

Tot zover.

De **voorzitter**:
Dank u wel. We gaan luisteren naar de heer Van den Brink. Hij spreekt ook namens het CDA. Gaat uw gang.

De heer **Tijs van den Brink** (CDA):
Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Ik zei het net al: ik ben blij met het vuur dat ik bij de minister zag met betrekking tot onze democratische rechtsstaat. We hopen dan ook op een positieve beoordeling van ons amendement over Tienskip. Mijn fractie blijft met het kabinet zoeken naar middelen en mogelijkheden om het democratisch ethos te versterken, juist onder groepen die dreigen af te haken bij de democratie.

Ik heb geaarzeld of ik me zou mengen in het debat over het maatschappelijk middenveld. Er is onlangs een motie aangenomen over een nationaal actieplan voor het maatschappelijk middenveld. Mijn fractie heeft voor die motie gestemd. We hebben wel getwijfeld, omdat iedereen een beetje zijn eigen exegese heeft van het begrip "maatschappelijk middenveld". Het CDA verstaat daaronder allerlei organisaties die iets bijdragen aan onze samenleving, die mensen samenbrengen en samen in beweging brengen, dus buurtverenigingen, sportverenigingen, kerken, vakbonden, culturele verenigingen, natuurorganisaties en ga zo maar door. Dat zijn organisaties die zuchten onder vergaande regelgeving. Wat ons betreft moet het actieplan zich vooral daarop richten. Mijn vraag is of de minister die richting voor de invulling van dat plan deelt.

Dat was het.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan gaan we luisteren naar de heer Schenk, die spreekt namens de fractie van Forum voor Democratie. Gaat uw gang.

De heer **Schenk** (FVD):
Dank, voorzitter. Ik heb één motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat wachtgeld, zogeheten APPA-uitkeringen, na aftreden of ontslag van een politiek ambtsdrager uit publieke middelen wordt betaald, maar de naam en het uitgekeerde bedrag per ontvanger niet openbaar zijn;

overwegende dat de belastingbetaler moet kunnen controleren waar publiek geld terechtkomt;

verzoekt de regering over te gaan tot jaarlijkse openbaarmaking door het ministerie van Binnenlandse Zaken van de naam, het voormalige politieke ambt en het uitgekeerde bedrag per ontvanger van wachtgeld, en indien daarvoor noodzakelijk een voorstel hiertoe aan de Kamer voor te leggen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Schenk.

Zij krijgt nr. 27 (37020-VII).

De heer **Schenk** (FVD):
Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan gaan we luisteren naar de heer Van Baarle, die spreekt namens de fractie van DENK. Gaat uw gang.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dank voor de beantwoording. Ook dank aan de ambtenaren die daar op de achtergrond bij helpen. Dat vind ik altijd bij zo'n begrotingsbehandeling wel belangrijk om te zeggen. Ik heb een aantal moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de voorgenomen taakstelling op het ambtelijk apparaat kan leiden tot een forse vermindering van het aantal medewerkers bij overheidsorganisaties;

constaterende dat de Kamer met de aangenomen motie-Ergin (36550, nr. 14) eerder

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

heeft uitgesproken dat de hersteloperatie kinderopvangtoeslag en de afhandeling van de aardbevingsschade in Groningen niet in gevaar mogen komen door bezuinigingen op het ambtelijk apparaat;

verzoekt de regering om te voorkomen dat de taakstelling op het ambtelijk apparaat ten koste gaat van een voortvarende uitvoering van de hersteloperatie kinderopvangtoeslag en Groningen, alsmede de menselijke maat en de informatievoorziening richting gedupeerde toeslagenouders en Groningers altijd te borgen, en de plannen zo nodig bij te stellen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Van Baarle, Mohandis en Beckerman.

Zij krijgt nr. 28 (37020-VII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Kamer met de aangenomen moties van Van Baarle c.s. (30950, nr. 290), Van Baarle (30950, nr. 402) en Van Baarle (36848, nr. 76) eerder heeft aangedrongen op concrete doelen en streefcijfers bij de aanpak van discriminatie;

overwegende dat concrete en meetbare doelen nodig zijn om de voortgang van de bestrijding van discriminatie te kunnen beoordelen;

verzoekt de regering om bij de uitwerking van de nieuwe rijksbrede aanpak tegen discriminatie te bezien hoe hierin ook streefcijfers of kwantitatieve doelen kunnen worden opgenomen, bijvoorbeeld voor het terugdringen van ervaren discriminatie en het vergroten van de meldingsbereidheid,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Van Baarle en Bamenga.

Zij krijgt nr. 29 (37020-VII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de kosten en vereisten voor een achternaamswijziging erg belemmerend zijn;

overwegende dat er groepen zijn, waaronder de Oeigoeren, die een achternaam dragen die aan henzelf of hun voorouders is opgelegd en hen herinnert aan een pijnlijke geschiedenis;

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

verzoekt de regering te onderzoeken of het mogelijk is om een regeling te ontwikkelen die voorziet in laagdrempelige naamswijziging voor mensen die een andere of een andere schrijfwijze van hun naam opgelegd hebben gekregen door een repressieve overheid,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Van Baarle.

Zij krijgt nr. 30 (37020-VII).

Dank u wel. Dan gaan we luisteren naar de heer Flach, die spreekt namens de fractie van de SGP. Gaat uw gang.

De heer **Flach** (SGP):
Voorzitter, dank u wel.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat commissieleden feitelijk raadswerk verrichten, maar dat hun positie niet bij wet is geregeld;

constaterende dat de praktijk allerlei fundamentele vragen oproept over de positie van commissieleden;

verzoekt de regering te verkennen in hoeverre een wettelijke regeling van het commissielidmaatschap wenselijk is,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Flach.

Zij krijgt nr. 31 (37020-VII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de centrale vooronderstelling van het wetsvoorstel restzetelverdeling (36641) niet juist blijkt;

verzoekt de regering het wetsvoorstel restzetelverdeling in te trekken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Flach en Bikker.

Zij krijgt nr. 32 (37020-VII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de regeldruk de achterliggende jaren aanzienlijk is gestegen en dat dit slecht is voor een sterke Nederlandse economie;

overwegende dat voor effectieve regeldrukreductie niet enkel het aantal regels telt, maar vooral ook de impact qua regeldrukkosten;

verzoekt de regering de totale regeldrukkosten deze kabinetsperiode te laten dalen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Flach en Kisteman.

Zij krijgt nr. 33 (37020-VII).

De heer **Flach** (SGP):
Hoewel het indienen van drie moties niet in lijn is met de klankkleur van dit debat dragen twee ervan bij positieve waardering in ieder geval nadrukkelijk bij aan een enorme regeldrukreductie.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan gaan we nu luisteren naar mevrouw Bikker, die spreekt namens de fractie van de ChristenUnie. Gaat uw gang.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Dank u wel, voorzitter. Ik heb twee moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er een opdracht ligt om te komen tot een slagvaardige overheid;

overwegende dat inhoudelijke kennis en expertise van het ambtenarenapparaat belangrijk zijn en bevorderd dienen te worden;

overwegende dat de politieke wens rond slagvaardige overheid uit beeld raakt wanneer tegelijkertijd wetsvoorstellen met substantiële impact op het ambtenarenapparaat zonder discussie daarover passeren, bijvoorbeeld rond box 3;

verzoekt de regering vanuit de doelstelling rond een slagvaardige overheid expliciet, en

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

kenbaar voor de Kamer, te adviseren bij substantiële gevolgen voor het ambtenarenapparaat,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Bikker.

Zij krijgt nr. 34 (37020-VII).

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Voorzitter. Mijn tweede motie ziet op de dynamiek die ik continu zie door de snelle wisselingen in de Tweede Kamer en doordat we steeds minder lang een Kamerperiode helemaal uitzitten. Daar heb ik een idee voor.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat sinds de millenniumwisseling de Tweede Kamer na verkiezingen slechts één keer de volledige vier jaar heeft volgemaakt en zeven keer niet;

overwegende dat Nederland hiermee tot de meer instabiele landen is gaan behoren in Europa voor wat betreft het voltooien van parlementaire termijnen;

overwegende dat deze instabiliteit het voeren van stabiel beleid met focus op de langere termijn in de weg staat, wat het oplossend vermogen van overheid en politiek verkleint en het ondernemersklimaat en het vertrouwen van burgers in de overheid en de politiek aantast;

overwegende dat in veel andere Europese landen het parlement veel minder vaak vroegtijdig wordt ontbonden en dat ook in eigen land, in het huis van Thorbecke, andere volksvertegenwoordigende organen een zittingstermijn van vier jaar hebben;

spreekt uit dat de Tweede Kamer na verkiezingen haar termijn van vier jaar in principe behoort uit te dienen en dat een kabinetsval derhalve niet bijna automatisch tot vervroegde verkiezingen mag leiden;

verzoekt het presidium een voorstel tot wijziging van het Reglement van Orde aan de Kamer voor te leggen om artikel 11.1, lid 6 te wijzigen van een kan-bepaling naar een zal-bepaling, waarna het artikel zal komen te luiden: "Na een tussentijdse val van het kabinet zal de Kamer beraadslagen over de wenselijkheid of richting van een nieuwe kabinetsformatie",

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Bikker, Flach en Tijs van den Brink.

Zij krijgt nr. 35 (37020-VII).

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Mohandis** (PRO):
Om een appreciatie mee te kunnen nemen richting mijn fractie ben ik benieuwd naar het volgende. Ik krijg graag iets meer toelichting op "zal beraadslagen". Als deze situatie zich voordoet, dan vindt in de praktijk een beraadslaging plaats over de ontstane situatie. Dat doen we hier. Of bedoelt u met deze motie dat er in dit huis en daarbuiten een poging moet worden gedaan met allemaal partijen om te komen tot een nieuwe formatie? Misschien kunt u iets meer zeggen over dat proces.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
In de praktijk is het de laatste jaren zo dat de premier eerst naar de koning fietst of rijdt en dan pas verantwoording komt afleggen in de Kamer. Ik zou precies dat graag willen omdraaien, zodat eerst hier verantwoording wordt afgelegd. Ik denk dat dan vrij spoedig valt te constateren of de verhoudingen van dien aard zijn dat er een verkenning mogelijk is. Je kunt dan ook beraadslagen over hoe je dat verder doet. Het kan ook zijn dat je zegt: de verhoudingen zijn zo naar de gallemieze; het kan niet anders dan dat we nieuwe verkiezingen krijgen.

De **voorzitter**:
Kort, meneer Mohandis.

De heer **Mohandis** (PRO):
Zou na zo'n beraadslaging ook de conclusie kunnen worden getrokken dat een nieuwe poging bijna niet werkbaar is?

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Ja, maar ik zou dat natuurlijk wel een brevet van onvermogen vinden van deze Kamer, ook gezien wat u verder van mij hoorde. Alle 150 hier zijn verkozen om dit land vier jaar te dienen. We moeten over onze onderlinge verschillen heel goed kunnen bakkeleien, maar we moeten uiteindelijk ook een richting kunnen bepalen. Alleen, dat is niet uit te sluiten.

De heer **Sneller** (D66):
Even om het goed te begrijpen: de motie vraagt aan het Presidium om met een voorstel te komen, zodat de Kamer daar vervolgens over kan debatteren en over zou kunnen besluiten?

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Ja. Het lijkt mij verstandig om dat op een ordentelijke manier te doen en nu niet per motie het Reglement van Orde wijzigen. Dat leek mij een beetje een vreemde vorm, die ook niet mogelijk is, denk ik. Anders zou het een motie-amendement zijn, en dat moeten we maar niet gaan introduceren.

De heer **Vermeer** (BBB):
Partijen zouden toch ook zelf kunnen regelen dat zij in hun reglement opnemen dat bij tussentijdse verkiezingen dezelfde lijst weer wordt gepubliceerd?

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Ja, dat kan, maar dan nog steeds maak je bijvoorbeeld mee ... Nou, laten we naar de verschillende verkiezingen in de afgelopen tijd kijken: welke wisselingen zijn er geweest in partijgrootte? Dat is allemaal aan de kiezer, hè; daar heb ik helemaal geen oordeel

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

over. Maar het gevolg is wel dat ik sinds ik Kamerlid ben, meer dan 100 nieuwe collega's heb gezien in minder dan vijf jaar, wat veel gevolgen heeft voor de stabiliteit in het land. Wij zijn nu samen gekozen en hebben een mandaat van de kiezer gekregen om vier jaar ons stinkende best te doen. Samen hebben we ervan gemaakt dat als het kabinet valt, er meteen verkiezingen zijn. Er zijn voorbeelden uit het verleden — ik denk dat u die ook nog wel op het netvlies heeft — dat er even werd gepauzeerd en soms ook de keuze werd gemaakt om een procedure rond een Belastingplan eerst af te maken en pas daarna te bekijken of er verkiezingen moesten komen; ik geef maar een voorbeeld.

De **voorzitter**:
We gaan luisteren naar mevrouw ...

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Ja, maar ik zag mevrouw Keijzer naar voren komen. Ik snap dat de voorzitter van me af wilde, maar mevrouw Keijzer ...

De **voorzitter**:
Ik wil zeker niet van u af, ik wil gewoon mevrouw Beckerman verwelkomen. Eén vraag, mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik wil dat alle twee, voorzitter, vandaar mijn vraag.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Van mij af, of?

De **voorzitter**:
Nee, nee, nee. Het is tijd voor de lunch, denk ik. Stelt u één vraag, mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Wat heb ik nou verkeerd gezegd?

De **voorzitter**:
Geeft niks; stelt u uw vraag.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Toe maar. Ik heb de neiging om te zeggen "a dirty mind is a joy forever", maar ...

De **voorzitter**:
Zeker niet!

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Nee, nee, nee. Gaat u door.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Nou, dan ga ik mijn vraag stellen. Wat was mijn vraag ook alweer?

Is het niet aan partijen om zelf te zorgen voor enige continuïteit in de verkiezingslijsten?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Dat sluit een beetje aan bij de vraag van collega Vermeer, die ook zei dat het natuurlijk aan partijen is. In ieder geval mijn partij heeft dat bij tussentijdse verkiezingen ook als goed gebruik. Maar dan denk ik nog steeds dat de gewoonte dat ook een kabinet ... Neem de hypothetische situatie van de grootste partij in het kabinet. Het kabinet valt. De grootste kabinetspartij denkt: ik heb wel voordeel bij verkiezingen. De premier fietst naar de koning en dan is het ontslag verleend. Dat is bijna het gebruik dat is ontstaan. Ik vind het heel normaal dat de volksvertegenwoordiging na de val van een kabinet of na het crashen van een coalitie, laat ik het zo zeggen, beraadslaagt: wat staat ons te doen? Dan kan de uitkomst daarvan nog steeds zijn: dit is een onwerkbare situatie, we zullen naar verkiezingen moeten. Dan is het aan partijen hoe je zorgdraagt voor de stabiliteit. Maar voor de stabiliteit van het land als geheel en voor het mandaat dat deze 150 hebben ... Ik ben het een beetje zat dat we continu in campagnetijd leven, alsof er telkens weer bijna verkiezingen dreigen. Ik vind dat er afspraken moeten worden gemaakt. Dat is de reden dat ik gisteren de hele tijd bij het debat heb gezeten, om een voorbeeld te geven. Ik denk dan: kabinet, kom op, komt tot een stabiele meerderheid. Ik denk dat we elkaar kunnen aanmoedigen in het creëren van een stabiel klimaat door te zeggen: probeer er het uiterste aan te doen om deze Kamer vier jaar te laten zitten en het kabinet te laten controleren op het voeren van deugdelijk beleid.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan gaan we nu wel luisteren naar mevrouw Beckerman, die spreekt namens de fractie van de SP. Niemand wil iemand weg hebben; u bent mij allen even dierbaar. Welkom, ga uw gang, mevrouw Beckerman.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Nou, voorzitter, ik heb geen spreektijd om te vertellen wie ik allemaal weg wil hebben, maar ...

De **voorzitter**:
Komt u tot het indienen van uw moties.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ik zal me focussen op de moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat in 2010 de motie is aangenomen om de Roemernorm van maximaal 10% externe inhuur te hanteren;

constaterende dat deze norm al meer dan tien jaar structureel overschreden wordt;

voorts constaterende dat het kabinet het aantal ambtenaren wil terugdringen en dit het gevaar met zich meebrengt dat het Rijk deze ambtenaren vervangt door externe inhuur;

verzoekt de regering gelijktijdig met de uitwerking van het plan voor een slagvaardige overheid een plan te presenteren hoe externe inhuur en consultancy kan worden teruggedrongen en aan de Roemernorm kan worden voldaan,

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Beckerman.

Zij krijgt nr. 36 (37020-VII).

Mevrouw **Beckerman** (SP):
De tweede motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet een sociaal akkoord wil sluiten met onder andere de vakbonden over de toekomst van de WW;

overwegende dat de uitgaven aan wachtgeld voor politici de afgelopen tien jaar zijn vervijfvoudigd en deze regeling veel ruimer is dan de WW-regeling voor werknemers;

verzoekt de regering in het traject om te komen tot een sociaal akkoord ook de APPA-regeling (wachtgeld) voor politici mee te nemen en deze met elkaar in lijn te brengen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Beckerman.

Zij krijgt nr. 37 (37020-VII).

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ik vraag even om een pen. Dank u wel. Dat was het.

De **voorzitter**:
Dank u wel.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dan gaan we nu luisteren naar de heer Vermeer. Hij spreekt namens de fractie van de BBB. Gaat uw gang.

De heer **Vermeer** (BBB):
Voorzitter. Ik dank de bewindslieden voor hun beantwoording. In mijn eerste termijn heb ik een vraag gesteld over een motie van ons die is aangenomen door deze Kamer. Die motie vraagt om iets heel eenvoudigs. Als het Rijk nieuwe taken oplegt aan decentrale overheden of bestaande taken uitbreidt, moet het daarvoor altijd structureel voldoende geld beschikbaar stellen. Dat mag niet ten koste gaan van de ruimte die gemeenten op

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

dat moment hebben voor hun eigen voorzieningen en keuzes. Bij taken horen knaken.

De minister heeft inmiddels een aantal keren aangegeven dat hij het met ons eens is. Toch lijkt er ruimte te zitten tussen wat wij vragen en hoe de minister onze motie uitlegt. Gisteren onderschreef hij onze motie in zijn schriftelijke beantwoording, maar hij wil niet garanderen dat de autonome ruimte buiten schot blijft. Ik heb overwogen een nieuwe motie in te dienen om dit verder aan te scherpen, maar dat ga ik niet doen. De Kamer heeft zich al uitgesproken. Als de minister herhaaldelijk zegt dat wij hetzelfde bedoelen, dan moeten decentrale overheden daarop kunnen vertrouwen. Daarom leg ik hier nogmaals helder vast wat ons uitgangspunt is. Nieuwe of uitgebreidere medebewindstaken worden volledig en structureel bekostigd. De op dat moment bestaande autonome ruimte wordt daarvoor niet aangesproken. Gemeenten mogen niet op hun dorpshuis, bibliotheek of onderhoud moeten bezuinigen om nieuwe Haagse opdrachten te betalen. Ik weet dat provincies, gemeenten en waterschappen dit debat volgen. Tegen hen zeg ik: dreigt u bij afspraken met het Rijk over nieuwe of uitgebreidere taken toch te moeten inleveren op uw autonome ruimte, trek dan bij ons aan de bel; laat de Tweede Kamer weten waar het misgaat, zodat wij de minister daarop kunnen aanspreken, want u heeft de Kamer aan uw zijde.

Tot slot een motie over meer transparantie voor financiering van maatschappelijke organisaties die verkiezingen proberen te beïnvloeden.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat kiezers inzicht moeten kunnen krijgen in de financiering van betaalde verkiezingscampagnes, ook wanneer deze door andere organisaties dan politieke partijen worden gevoerd;

overwegende dat proportionaliteit belangrijk is om niet alle maatschappelijke organisaties aan aanvullende verplichtingen te onderwerpen;

verzoekt de regering met een aantal voorstellen te komen voor meer transparantie over donaties en achterliggende geldschieters van deze organisaties, ook wanneer financiering via andere organisaties loopt, met oog voor proportionaliteit en aansluiting bij de regels voor politieke partijen, en de Kamer hierover vóór de behandeling van het wetsvoorstel Wet op de politieke partijen te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Vermeer.

Zij krijgt nr. 38 (37020-VII).

Dank u wel. We gaan luisteren naar de heer Struijs. Die spreekt namens de fractie van 50PLUS.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Dank, voorzitter. Ik heb twee moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er wettelijk gezien ongelijkheid bestaat in toekenning van onderscheidingen tussen waterschapsbestuurders en overige gekozen volksvertegenwoordigers, aangezien jaren in het waterschapsbestuur niet meetellen in deze decoratie en bij de overigen wel;

overwegende dat dit onterecht en onwenselijk is, aangezien waterschapsbestuurders sinds 2008 ook door burgers worden gekozen, naast de geborgde zetels;

verzoekt het kabinet te onderzoeken of het mogelijk is om dit wettelijk verschil op te heffen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Struijs en Van Brenk.

Zij krijgt nr. 39 (37020-VII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de beleidsvrijheid in de Wmo, tezamen met de heersende tekorten in het gemeentefonds, ertoe kan leiden dat er tussen gemeenten onuitlegbare verschillen ontstaan in voorzieningen zoals mantelzorgondersteuning of inkomensondersteuning;

overwegende dat dit onwenselijk is;

verzoekt de regering in overleg te gaan met gemeenten over de verschillen in voorzieningen om te bezien of en hoe er gekomen kan worden tot een verantwoorde ondergrens,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Struijs en Van Brenk.

Zij krijgt nr. 40 (37020-VII).

De heer **Struijs** (50PLUS):
Ik dank u hartelijk.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Tot slot gaan we luisteren naar mevrouw Keijzer, die spreekt namens Lid Keijzer. Ik kan het niet mooier maken. Gaat uw gang.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik krijg dan een beetje een idee van een soort schizofrenie, alsof er nog iets anders in mij is, maar ik snap dat het zo moet.

De **voorzitter**:
Uw klokje loopt.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Voorzitter. Ik heb drie moties, nadat ik dankgezegd heb voor de antwoorden, ook die op mijn vragen. Er zat wel weinig vernieuwend bestuurlijk elan in die antwoorden. Dat is toch jammer, met een kabinet dat mede gesteund wordt door D66, maar het is maar zo.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de leden van de Afdeling advisering van de Raad van State momenteel bij koninklijk besluit voor het leven worden benoemd;

overwegende dat doorstroming binnen de Afdeling advisering kan bijdragen aan vernieuwing, een bredere vertegenwoordiging van kennis en ervaring en het voorkomen dat leden gedurende zeer lange tijd invloed uitoefenen op de advisering over wetgeving;

verzoekt de regering met een voorstel te komen zodat leden van de Afdeling advisering voortaan voor een vaste termijn, van bijvoorbeeld zes jaar, worden benoemd in plaats van voor het leven,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Keijzer en Schilder.

Zij krijgt nr. 41 (37020-VII).

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Voorzitter. Een tweede.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de adviezen van de Afdeling advisering alleen het uiteindelijke standpunt weergeven;

overwegende dat binnen de Afdeling verschil van inzicht kan bestaan;

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

overwegende dat openbaarmaking van minderheidsstandpunten de transparantie van de advisering vergroot en de wetgever beter inzicht geeft in de verschillende afwegingen;

verzoekt de regering te onderzoeken hoe minderheidsstandpunten binnen de Afdeling advisering openbaar kunnen worden gemaakt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Keijzer en Vermeer.

Zij krijgt nr. 42 (37020-VII).

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
En een derde motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de AIVD in rapporten waarschuwt voor extremistische personen en netwerken rondom demonstraties en waarschuwt dat bij de Rode Lijndemonstratie mogelijk personen of organisaties meelopen dan wel spreken die onder andere gelieerd zijn aan Hamas;

van mening dat het tegen deze achtergrond niet past dat leden van het kabinet deelnemen aan de Rode Lijndemonstratie;

verzoekt de minister van BZK en de minister-president om tijdens de aankomende ministerraad het advies te geven om niet naar de Rode Lijndemonstratie te gaan,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Keijzer en Martin Bosma.

Zij krijgt nr. 43 (37020-VII).

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik snap dat deze motie pas dinsdag in stemming komt, maar ik wil gewoon duidelijk van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties horen wat hij hiervan vindt.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de tweede termijn van de Kamer.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Ik ga voor 30 minuten schorsen, inclusief lunch.

De vergadering wordt van 14.13 uur tot 14.45 uur geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering.

Begrotingen Binnenlandse Zaken, gemeentefonds en provinciefonds 2027

Begrotingen Binnenlandse Zaken, gemeentefonds en provinciefonds 2027

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2027 (37020-VII);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2027 (37020-B);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het provinciefonds voor het jaar 2027 (37020-C).**

De **voorzitter**:
Wij zijn toegekomen aan de tweede termijn van de zijde van het kabinet bij de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**:
Ik geef graag het woord aan de minister.

Minister **Heerma**:
Dank u wel, voorzitter. Ik wil de Kamer danken voor het debat en voor de inbreng in tweede termijn. Ik zal eerst een aantal ingediende amendementen en daarna een aantal moties van een appreciatie voorzien. Ik ga verder in op een enkele vraag die mij nog gesteld is; dat is een vraag van de heer Van den Brink. Daarna zal de staatssecretaris de overige amendementen en moties van een beoordeling voorzien.

Ik wil beginnen bij het amendement-Van den Brink/Boelsma-Hoekstra op stuk nr. 8 over Tienskip. Ik wil dit amendement oordeel Kamer geven. Ik zie het waardevolle werk dat Tienskip doet in de zes provincies waarin zij actief zijn. Het is belangrijk dat meer jongeren in het land de kans krijgen om te leren hoe zij problemen in hun directe leefomgeving kunnen herkennen en aanpakken en hoe ze deze onder de aandacht kunnen brengen van hun lokale bestuur. Met de methode van Tienskip leren jongeren een proactieve houding aan te nemen om invloed uit te oefenen in hun eigen leefomgeving en gemeente. Vanuit het ministerie van BZK ondersteunen we Tienskip sinds 2024 bij dit doel. In 2026 heb ik hiervoor €125.000 beschikbaar gesteld. In 2027 ben ik voornemens deze subsidie voort te zetten en nogmaals €125.000 beschikbaar te

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

stellen. Daarnaast begrijp ik de wens om de bijdrage te verdubbelen. Daarom kan ik het amendement op stuk nr. 8 oordeel Kamer geven.

De **voorzitter**:
Het amendement op stuk nr. 8 van de leden Van den Brink en Boelsma krijgt de appreciatie "oordeel Kamer".

Minister **Heerma**:
Dan kom ik bij het amendement op stuk nr. 10 van het lid Clemminck. Dat amendement hangt samen met twee andere amendementen die geld weghalen uit de 200 miljoen voor het herdenken van het slavernijverleden. Dit amendement heeft betrekking op het NPVR. Ik deel met de heer Clemminck het belang van vitale regio's en heb hier volop aandacht voor, onder andere via het NPVR. Echter, ik kan niet instemmen met de dekking vanuit de middelen voor het slavernijverleden. Het fonds voor het slavernijverleden, met een omvang van 200 miljoen euro, is door de Nederlandse Staat ingericht na de excuses voor het slavernijverleden. De excuses en het beschikbaar stellen van het budget kunnen niet los van elkaar worden gezien. Het kabinet blijft zich hier onverminderd voor inzetten.

Op 25 januari 2023 zijn in de Kamer aanvullende toezeggingen gedaan, die hebben geresulteerd in de Kamerbrief van 23 juni 2023. In deze brief is nader uitgewerkt hoe de middelen worden besteed. Daarmee zijn deze middelen niet vrij besteedbaar. Een groot deel van de middelen is overgeboekt naar andere begrotingen. Alle betrokken ministeries werken samen om het fonds van 200 miljoen euro doelmatig en doeltreffend in te zetten voor het erkennen, herdenken en verwerken van het slavernijverleden. De helft van de middelen is bestemd voor de subsidieregeling maatschappelijke initiatieven. Deze is in 2025 in werking getreden. De andere helft van de middelen is beschikbaar gesteld voor maatregelen die gericht zijn op kennis en bewustwording, erkenning, herdenking en verwerking van de doorwerking van het trans-Atlantische slavernijverleden. Denk hierbij onder andere aan middelen voor aanpassingen in het basis- en middelbaar onderwijs, investeringen in onderzoek, musea en de bescherming van cultureel erfgoed in alle betrokken landen. In het licht van het voorgaande ontraadt het kabinet dit amendement.

De **voorzitter**:
Het amendement op stuk nr. 10 van het lid Clemminck krijgt de appreciatie "ontraden". Dat geeft aanleiding tot één vraag. Gaat uw gang.

De heer **Clemminck** (JA21):
Dat is dan in ieder geval goed nieuws voor de dansers die dan weer naar Nederland kunnen komen met dit potje. Even in mijn woorden zei de minister: ik zie wel het nut en de noodzaak in van het ondersteunen van de NPVR-regio's. Wat voorziet de minister dan in deze begroting aan middelen om deze regio's te ondersteunen?

Minister **Heerma**:
Hier hebben we in een eerder debat ook over gesproken. Ik heb op dit moment geen extra middelen boven op de middelen die er zijn. Bij de keuze voor het Gemeenschapsfonds hebben we daar in dit debat ook specifiek aandacht voor gehad. Ik heb aangekondigd dat ik hier begin 2027 in een brief over de voortgang op terugkom.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Dan het tweede amendement van de heer Clemmink op stuk nr. 11.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik heb ook een amendement ingediend dat is gedekt uit slavernijgelden. Ik denk trouwens dat het handig is om dit de volgende keer gewoon allemaal schriftelijk te doen. Dat scheelt heel veel tijd. Dit is dus precies zo'n voorbeeld van oeverloze, honderden miljoenen die in van alles en nog wat zitten. Ik heb het geld bedoeld voor het gevangeniswezen. Mensen worden niet meer opgesloten nadat ze veroordeeld zijn. Elke keer krijgen we zo'n hele brei van woorden over waarom iets weer in beleid moet worden vormgegeven.

De **voorzitter**:
En wat is uw vraag?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Mijn vraag is: is dit nu ook overlegd met de staatssecretaris die probeert van een zooitje beleid en een heleboel ambtenaren af te komen?

Minister **Heerma**:
Ik ben het niet eens met de duiding die mevrouw Keijzer eraan geeft. Ik kom zo bij de appreciatie van haar amendement; ik denk dat die appreciatie geen verrassing zal zijn voor haar. Deze keuze is gemaakt. Dat het geld is belegd, is ook staand kabinetsbeleid. Het staat ook in het coalitieakkoord. Ik deel niet de appreciatie die mevrouw Keijzer aan dit geld geeft.

De **voorzitter**:
Gaat u verder met de appreciaties.

Minister **Heerma**:
Het amendement op stuk nr. 11 van de heer Clemmink haalt ook geld weg uit het fonds van 200 miljoen voor het Herdenkingscomité Slavernijverleden. Ik heb geen signalen ontvangen van gemeentes dat een nieuwe subsidieregeling nodig is. Onder verwijzing naar mijn appreciatie van het amendement op stuk nr. 10 geef ik dit amendement ook het oordeel ontraden.

De **voorzitter**:
De minister had het over het amendement op stuk nr. 11 van de leden Keijzer en Schilder?

Minister **Heerma**:
Nee.

De **voorzitter**:
Daardoor heb ik verwarring.

Minister **Heerma**:
Het is het amendement op stuk nr. 11 van de heer Clemminck.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Ah, ik zie het! Dat krijgt de appreciatie "ontraden". Meneer Clemminck, gaat uw gang.

De heer **Clemminck** (JA21):
Het is uiteraard geen verrassing, de appreciatie van dat amendement. Ik ben even benieuwd — dan kunnen we daar later met de minister op voortbouwen — of de minister wel de toegevoegde waarde ziet van het oprichten van monumenten in de openbare ruimte die iets vertellen over onze geschiedenis en onze waarden uit het verleden.

Minister **Heerma**:
Volgens mij zijn er heel veel plekken waar hier aandacht voor is. Ik heb aangegeven dat ik geen signalen heb van gemeenten dat hieraan behoefte is. Het is verder ook aan gemeenten en het ministerie van OCW.

Ik kom bij het amendement op stuk nr. 13 van de heer Van Baarle, voordat ik bij het amendement op stuk nr. 14 kom, dat extra middelen wil uittrekken voor de bestrijding van discriminatie en racisme. Ik ga tegen de heer Van Baarle zeggen dat dit een consistente inzet is van de fractie van DENK. Ik ga het amendement op dit moment ontraden, want de huidige middelen voor de aanpak van discriminatie en racisme volstaan voor de huidige aanpak. De rijksbrede en overkoepelende aanpak waaraan het kabinet werkt, is momenteel nog in ontwikkeling. Het opstellen van het overkoepelende programma loopt samen met het formuleren van reacties op de voorstellen in het eindrapport van de Staatscommissie tegen Racisme en Discriminatie. Ik stel voor dat we na ommekomst van deze aanpak hierover opnieuw het debat voeren met elkaar. Voor nu ontraad ik het amendement.

De **voorzitter**:
Het amendement op stuk nr. 13 van het lid Van Baarle krijgt de appreciatie "ontraden".

Minister **Heerma**:
Dan kom ik bij het amendement van het lid Keijzer en het lid Schilder over het overplaatsen van de gehele 200 miljoen. Ik heb daar dezelfde appreciatie en toelichting bij die ik heb bij het amendement van de heer Clemminck. Ik ontraad ook dit amendement.

De **voorzitter**:
De minister heeft het over het amendement op stuk nr. 14 van de leden Keijzer en Schilder.

Minister **Heerma**:
Ja, daar heb ik het over, het amendement op stuk nr. 14. Het volgende is hierbij wel belangrijk. Dat is gewoon voor de volledigheid. Indien de Kamer ondanks de appreciatie van het kabinet dit amendement zou aannemen, vervalt de dekking van de amendementen op de stukken nrs. 10 en 11 van de heer Clemminck.

De **voorzitter**:
Het amendement op stuk nr. 14 van de leden Keijzer en Schilder krijgt de appreciatie "ontraden". Mevrouw Keijzer, één vraag.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik denk dat we het dan maar gewoon doen. Zullen we dat doen? Serieus, voorzitter. Het is net zoals ik net al zei. Wat vind ik het toch zonde dat we dat zelfrijzend bakmeel met elkaar niet weten in te dammen. Van gevangenissen hebben we er te weinig. Mensen lopen met een straf gewoon vrij op straat. Het is niet anders.

Minister **Heerma**:
Ik heb net ook al aangegeven dat ik het niet eens ben met de appreciatie die mevrouw Keijzer geeft van dit fonds.

Mevrouw Keijzer en het lid Schilder hebben op stuk nr. 17 een amendement ingediend voor het niet langer financieren van de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme. De bestrijding van discriminatie en racisme vraagt om een lange adem. Een verankerde NCDR zorgt voor continuïteit en borging van een effectieve aanpak. Daarom is in het regeerakkoord opgenomen dat de NCDR een wettelijke verankering krijgt. De middelen die voor de NCDR zijn gereserveerd zijn grotendeels noodzakelijk voor het bekostigen van bestaande personele capaciteit. Het betreft daarbij geen vrij besteedbare middelen die op korte termijn kunnen worden omgebogen. Uit de evaluatie die in 2024 met uw Kamer is gedeeld, volgt dat de NCDR een waardevolle aanvulling is op het stelsel voor de aanpak van discriminatie door zijn verbindende en aanjagende rol. Ik ontraad dit amendement.

De **voorzitter**:
Het amendement op stuk nr. 17 van de leden Keijzer en Schilder krijgt de appreciatie "ontraden". Mevrouw Keijzer, één vraag.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Een verbindende rol van de coördinator, terwijl hij leden van dit huis beledigt, zie ik niet zo. Maar hoor ik nou dat dit wettelijk verankerd wordt? Zijn we al zover of gaan we daar nog met elkaar over in debat?

Minister **Heerma**:
Het coalitieakkoord spreekt dit voornemen uit. Ik heb volgens mij ook in de schriftelijke beantwoording van, dacht ik, het lid Van Baarle, die met enig ongeduld de vraag stelde wanneer dit er komt, aangegeven dat ik voornemens ben om begin volgend jaar het wetsvoorstel naar de Kamer te sturen. Het voornemen ligt er dus. Het is onderdeel van het coalitieakkoord, maar het is nog niet in de Kamer besproken.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Minister **Heerma**:
Dan kom ik tot de moties die zijn ingediend, te beginnen bij de motie op stuk nr. 20 van de leden Mohandis en Vermeer. Die gaat eigenlijk over de interbestuurlijke samenwerkingsagenda. Hier past natuurlijk het volgende. Wellicht ten overvloede: de interbestuurlijke samenwerkingsagenda ligt op dit moment voor bij de medeoverheden. Maar ik wil deze motie, de motie op stuk nr. 20, oordeel Kamer geven. Ik vat de motie op als steun voor de gezamenlijke inzet van kabinet, gemeenten, provincies en waterschappen om de balans in het takenpakket te bewaken en waar nodig te verbeteren. In de conceptsamenwerkingsagenda die uw Kamer heeft ontvangen,

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

hebben kabinet en koepels afspraken gemaakt over hoe het gesprek goed gevoerd kan worden over knelpunten die leiden tot disbalans tussen taken, middelen en uitvoeringskracht. Met het instrument balansscan, waar ik eerder in het debat ook naar verwezen heb en die ik de Kamerbrief Werken aan balans aankondigde, wordt dit ook opgepakt. Uw Kamer wordt hierover geïnformeerd. Indachtig het debat moet ik er wel ook bij zeggen dat de keuze voor concrete voorzieningen lokale afwegingen zijn, maar dat weersprak de heer Mohandis ook niet in het debat.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 20 krijgt de appreciatie oordeel Kamer. Ik kijk even naar de heer Mohandis. Die knikt. Ja, ik hoorde de minister zeggen: als ik 'm zo …

Minister **Heerma**:
Nee.

De **voorzitter**:
U leest 'm exact zoals het er staat.

Minister **Heerma**:
Zo bedoelde ik het niet. Ik wilde gewoon verwijzen naar het debat voor wat ik ook vind gelden voor de autonomie van het lokale bestuur. En volgens mij is de letterlijke tekst van de motie daar ook niet strijdig mee. Ik vond het wel net om dat hier opnieuw te herhalen.

De **voorzitter**:
Ja.

Minister **Heerma**:
Dan kom ik bij de motie op stuk nr. 25 van de heer Clemminck. Die gaat over maatschappelijke organisaties. Ik wil deze motie ontraden. Het kabinet onderschrijft het belang van transparantie over financiering van organisaties die verkiezingen beïnvloeden. Tegelijkertijd zet het kabinet juist in op vereenvoudiging, minder regels en het terugdringen van regeldruk. Deze motie staat daarmee op gespannen voet omdat aanvullende transparantie- en verantwoordingsverplichting juist tot meer regels en administratieve lasten voor maatschappelijke organisaties leiden. Het verlengde boekjaar is onderdeel van de regels van de Belastingdienst. Het is in beginsel bedoeld om de administratieve lasten voor nieuw opgerichte maatschappelijke organisaties te beperken, en dat houden we graag zo. Meer transparantie over de financiën van maatschappelijke organisaties luistert nauw. Eerder dit jaar is de Wet transparantie maatschappelijke organisaties verworpen in de Eerste Kamer. Daar heb ik in de eerste termijn ook het nodige over gezegd. Momenteel wordt door de minister van JenV bezien welke aanvullende instrumenten ingebouwd zouden kunnen worden om ervoor te zorgen dat er meer transparantie rondom buitenlandse financiering van maatschappelijke organisaties komt. Uw Kamer wordt daar in het eerste kwartaal van volgend jaar over geïnformeerd. Indachtig de diverse inbrengen hier vanuit diverse fracties heb ik wel toegezegd dat ik bereid ben om bij de behandeling van de Uitvoeringswet verordening transparantie en gerichte politieke reclame met uw Kamer nader over dit punt in al zijn aspecten het debat verder aan te gaan.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 25 wordt ontraden. Meneer Clemminck.

De heer **Clemminck** (JA21):
Dat betekent dus eigenlijk dat de minister zegt: als het gaat om buitenlandse beïnvloeding kom ik met extra regels en dan maakt het mij niet zoveel uit dat daar misschien ook wat extra regeldruk komt en dat dat extra capaciteit vraagt — hetzelfde geldt natuurlijk voor het lobbyregister — maar op dit punt niet. Dan is dat inconsequent; dat is mijn enige stelling op dit moment. Blijkbaar vindt de minister het oké en niet problematisch genoeg dat partijen die in campagnetijd grote budgetten rondom verkiezingen spenderen, geen transparantie geven aan de Nederlandse kiezer. De kiezer heeft blijkbaar geen recht om te weten waar dat geld dan vandaan komt.

Minister **Heerma**:
Ik gun de heer Clemminck zijn interpretatie van mijn woorden. Tegelijkertijd heb ik hier op nette manier proberen uit te leggen dat er met bepaalde overwegingen een wet is afgewezen, en dat niet ik maar de minister van Justitie nu aan het bekijken is wat er daarvoor voor alternatieven zouden kunnen zijn. Ik heb volgens mij in mijn eerste termijn rekenschap gegeven van vragen, vragen van mevrouw Beckerman, de heer Sneller en uzelf, over dit vraagstuk. Ik heb aangegeven dat ik bereid ben om bij die wetsbehandeling nader in te gaan op alle aspecten, maar op dit moment ontraad ik deze motie.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Minister **Heerma**:
Dan de motie op stuk nr. 26, de tweede motie van de heer Clemminck, die hij indient samen met de heer Van den Brink. Dat is een consequent punt waar de heer Clemminck volgens mij sinds ik hem ken als Kamerlid en ook al voor ik er als minister was, zich hard voor maakt. Dat is het amendement onder 7, dat gaat over de ondersteuning van lokale, decentrale, politieke partijen, vooruitlopend op de Wpp. Ik wil deze motie oordeel Kamer geven. Ik wil deze motie oordeel Kamer geven.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 26 krijgt oordeel Kamer.

Minister **Heerma**:
In afwachting van de wet kunnen middelen voor decentrale politieke partijen in 2027 beschikbaar gesteld worden middels een eenmalige decentralisatie-uitkering via het provinciefonds, het gemeentefonds en een tijdelijke subsidieregeling voor waterschappen. Ik heb uw Kamer gehoord en onderschrijf het belang van het versterken van onze decentrale politieke partijen en geef daarom deze motie oordeel Kamer.

Dan de motie op stuk nr. 27 van de heer Schenk, die hier volgens mij alleen geweest is om die motie in te dienen. In lijn met de schriftelijke beantwoording waarin ik op deze vraag ben ingegaan, wil ik deze motie ontraden.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 27 wordt ontraden.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Minister **Heerma**:
Politieke ambtsdragers hebben het recht op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Ik heb in de schriftelijke beantwoording al aangegeven hoe in lijn met de regels van de Wet open overheid in het verleden maximale transparantie is gegeven en geanonimiseerde overzichten worden gepubliceerd. Deze motie moet ik ontraden.

De heer **Sneller** (D66):
Ik ben het daarmee eens. Tegelijkertijd zei de heer Schenk: wat ons betreft bij ons allemaal openbaar. Zijn er dan wel mogelijkheden voor partijen die dat zelf graag willen?

Minister **Heerma**:
Als partijen dingen willen openbaren, moeten ze dat zelf doen. Ik ga nu niet regels aanpassen zodat wij op verzoek van partijen gegevens openbaren, want dan gaat het nog steeds over individuele personen wier persoonlijke levenssfeer geëerbiedigd moeten worden. Wat partijen zelf doen, is aan partijen zelf.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Minister **Heerma**:
Dan heb ik de motie op stuk nr. 29 van de leden Van Baarle en Bamenga, onder vermelding van de volhardende inzet van de heer Van Baarle bij dit onderwerp. Deze motie wil ik oordeel Kamer geven.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 29 krijgt oordeel Kamer.

Minister **Heerma**:
Ik erken het belang van inzicht in discriminatiecijfers. Dit inzicht helpt ons in het formuleren van een empirisch onderbouwde aanpak van discriminatie. Ook onderschrijf ik het belang van het terugdringen van ervaren discriminatie en het vergroten van meldingsbereidheid. Het is ingewikkeld om meetbare doelen te formuleren. Discriminatie is complex en het is niet altijd mogelijk om een daling van discriminatie-ervaringen toe te schrijven aan bestaand beleid, terwijl tegelijkertijd een stijging van discriminatie-ervaringen niet noodzakelijk wil zeggen dat het beleid heeft gefaald. Het is daarom niet evident dat het stellen van meetbare doelen op elk terrein zal lukken. We kunnen bij de totstandkoming van de rijksbrede aanpak van discriminatie bezien hoe en met welke maatregelen we dit kunnen koppelen aan meetbare doelen. Daarom geef ik deze motie oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 29 krijgt oordeel Kamer.

Minister **Heerma**:
Dan de motie op stuk nr. 31 van het lid Flach. Die gaat over het commissielidmaatschap en verzoekt de regering te verkennen in hoeverre een wettelijke regeling van het commissielidmaatschap wenselijk is. Ik heb hier in de schriftelijke beantwoording ook al iets over gezegd. Eind dit jaar wordt een onderzoek opgeleverd naar de werking van het commissiestelsel en de positie van commissieleden in de praktijk. Op basis van de uitkomst hiervan zal worden verkend of het wettelijk kader voor commissies en

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

commissieleden aanpassing behoeft. Ik zal de Kamer daarover begin 2027 informeren. Daarom geef ik deze motie oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 31 krijgt oordeel Kamer.

Minister **Heerma**:
De heer Flach had zijn motie op stuk nr. 32 al van tevoren aangekondigd in eerste termijn. Dat was geen verrassing. Ik hoop ook dat het voor de heer Flach geen verrassing is dat ik deze motie ga ontraden. Met het aanhouden van het wetsvoorstel inzake restzetelverdeling heb ik aangegeven dat ik nu nog geen beslissing wil nemen over de verdere voortgang van het wetsvoorstel. De reden is dat er ontwikkelingen zijn rondom de versterking van het decentrale bestuur, waarop het wetsvoorstel invloed zou kunnen hebben. Los daarvan is uit onderzoek gebleken dat het wetsvoorstel weliswaar bijdraagt aan het terugdringen van politieke versplintering, maar dat het effect zeer beperkt is. In samenhang bezien met andere ontwikkelingen waar ik naar kijk, zoals de omvang van de gemeenteraad, het commissiestelsel en de werkdruk van wethouders kan het zo zijn dat het wetsvoorstel een groter effect zal hebben. Op dat moment zal bezien worden hoe omgegaan wordt met het wetsvoorstel. Ik wil het nu nog niet intrekken. Daarom geef ik deze motie de appreciatie ontraden.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 32 wordt ontraden.

Minister **Heerma**:
Dan de motie van mevrouw Beckerman op stuk nr. 37, een motie die ook in lijn lag met haar pleidooi in eerste termijn om de toekomst van de APPA-uitkering voor politici mee te nemen in het sociaal overleg met vakbonden. Ik wil deze motie ontraden. Bij de APPA is geen rol weggelegd voor sociale partners. Wijzigingen in de APPA komen tot stand in het parlement. Dat laat onverlet dat als de WW gewijzigd zou worden, er ook gekeken wordt of dit gevolgen moet hebben voor de APPA, maar dan wel met het oog op het speciale karakter van het politieke ambt. De APPA heeft verder een heel ander karakter dan de WW. De WW is het sluitstuk van het ontslagstelsel voor werknemers, terwijl de APPA het enige vangnet is voor politieke ambtsdragers. Er is voor politieke ambtsdragers onder deze omstandigheden geen vangnet. Als er geen vangnet is, kunnen alleen welgestelde mensen politiek bedrijven, terwijl het uitgangspunt is dat iedereen in de Nederlandse samenleving het politieke ambt moet kunnen vervullen. Dus ik ontraad deze motie.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 37 wordt ontraden. De heer Schenk.

De heer **Schenk** (FVD):
De minister had het goed gezien dat ik hier vandaag alleen was om deze motie in te dienen. Dat komt omdat ik ook nog op tal van andere dossiers woordvoerder ben. Maar ik heb alles gevolgd, dus ook de appreciatie van mijn motie. Op zich snap ik wat de minister zegt, dat het met de persoonlijke levenssfeer te maken heeft en dat misschien niet iedereen het even erg waardeert wanneer er precies staat hoeveel geld zij ontvangen. Het blijft natuurlijk wel belastinggeld. Zou dan wellicht een constructie mogelijk zijn waarin zichtbaar is voor welke partij de persoon in kwestie die het

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

wachtgeld ontvangt actief is geweest, zodat er toch iets van transparantie is? Mocht er een verwijt zijn dat een bepaalde partij misbruik zou maken van wachtgeld of zo, dan is in ieder geval duidelijk dat dat wel of niet het geval is.

Minister **Heerma**:
Het antwoord is nog steeds nee, ook omdat het direct herleidbaar is. Het is niet wat de motie vraagt, maar mijn antwoord blijft nog steeds nee.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Mijn punt gaat over de APPA-wachtgeldmotie. Ik snap heel goed dat de minister zegt dat er een vangnet moet zijn, net als dat er voor werknemers is. Tegelijkertijd ontstaat er wel een heel wrange situatie. Het kabinet had een plan om de WW te versoberen naar één jaar. Het duurt heel lang voordat je de WW voor ruimere tijd opbouwt. Voor politici is dat niet zo. Is dat niet een heel scheef beeld, wat het vertrouwen in de politiek geen goed doet, als je zo'n heel ruime regeling voor volksvertegenwoordigers laat bestaan, terwijl je zo streng bent voor werknemers? Dat zou mijn partij natuurlijk helemaal niet willen.

Minister **Heerma**:
Met de appreciatie van de motie ben ik daar al op ingegaan. Bij het APPA-stelsel is geen rol weggelegd voor de sociale partners. Ik vind dus niet dat het op tafel hoort bij het sociaal overleg. Daarnaast geldt dat ik echt van mening ben dat de APPA-regeling iets anders is dan de WW. Daarom heb ik aangegeven dat de WW het sluitstuk is van het hele ontslagstelsel voor werknemers. Bij de APPA-regeling geldt dat dit een vangnet is voor bestuurders die van de ene op de andere dag moeten opstappen, mogelijk als er geen vertrouwen meer in hen is. Daar is geen ander vangnet voor. Ik vind dus ook dat dat niet een-op-een hetzelfde is als de WW. Daarom wil ik deze motie ontraden, los van het feit dat het niet thuishoort bij de sociale partners.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ik heb hier ook niet op geïnterrumpeerd in de eerste termijn, ook vanwege het tempo.

De **voorzitter**:
Heel kort, mevrouw Beckerman.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Twee dingen. Eén. In het dictum staan de sociale partners niet. Daar gaat het vooral over het traject. Wij vinden wel dat het logisch is om dit mee te nemen, maar het staat niet in het dictum. En het tweede is dat er natuurlijk een soort WW moet zijn voor iedereen, dus voor werknemers, voor volksvertegenwoordigers en voor oud-bestuurders. Daar is mijn partij niet tegen. Maar het is ook logisch om dat met elkaar in lijn te brengen. Als je tegen de een zegt dat het na een jaar afgelopen moet zijn, terwijl je tegen de ander zegt dat je er drie jaar over mag doen, dan gaat dat ook raken aan het vertrouwen in wat je voor jezelf en wat je voor de samenleving regelt. In die zin vinden wij het logisch om dit te bespreken. Daarmee geef je de sociale partners daar niet de zeggenschap over, maar het is wel logisch om daarover na te denken. Zoals de minister ook zelf aangaf: als de WW verandert, zul je ook moeten nadenken over de veranderingen die er zijn.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Minister **Heerma**:
Het blijft staan dat ik dat geen onderdeel vind van het traject van het sociaal akkoord. Ik heb ook duidelijk geprobeerd te maken, vanuit mijn rol als minister van Binnenlandse Zaken, dat ik het echt verschillend vind. Ik ontraad deze motie. Het staat de fractie van de SP vanzelfsprekend vrij om hier voorstellen voor te doen. Ik meen aan mevrouw Beckerman te zien dat zij dat voornemens is.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Minister **Heerma**:
Dan kom ik bij de motie van de heer Vermeer. Die gaat over de transparantie van maatschappelijke organisaties. Inmiddels is daar in dit debat door veel partijen over gesproken. Volgens mij was de heer Vermeer de eerste die hier afgelopen najaar aandacht voor vroeg. Ik wil zijn motie toch ontraden. Het stelsel van regels rond de financiering van maatschappelijke organisaties blijft de verantwoordelijkheid van de ministeries van Justitie en Veiligheid en Financiën. Bovendien begint de behandeling van de Wpp komende maand al. Dit complexe vraagstuk vraagt om een zorgvuldige analyse. Ik acht het niet mogelijk om dit binnen een maand zorgvuldig te doen. Voor de volledigheid: de regels in de Wet op de politieke partijen gaan over politieke partijen. Ik heb geprobeerd om mij in dit debat, gegeven de brede discussie, rekenschap te geven van het feit dat er discussie is over de invloed die maatschappelijke organisaties in den brede hebben. Mevrouw Beckerman en de heer Sneller hadden het in een discussie over het feit dat geld niet bepalend moet zijn. Ik heb toegezegd dat ik daar met de Kamer een brede reflectie op wil doen. Hoewel ik denk dat ik in de eerste termijn de wet over politieke partijen heb genoemd, is wellicht de behandeling van de wet over politieke reclame het beste moment om dat bredere debat daadwerkelijk met elkaar te voeren. Ik ontraad voor nu deze motie.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 38 wordt ontraden.

De heer **Vermeer** (BBB):
Ik hoop dat het wetsvoorstel over politieke reclame snel geagendeerd wordt. Daar moeten we in de pv denk ik even aandacht aan besteden. De minister praat steeds over een brede discussie, terwijl ik die helemaal niet breed wil hebben. Over deze motie zegt de minister dat vier weken te kort is, maar we gaan dat debat voeren. Ook de ondersteuning en de staf van de minister zullen zich moeten voorbereiden op al deze scenario's, want die gaan we daar behandelen. Ik vind het een beetje vreemd dat hier geen tijd voor is, terwijl dat debat toch voorbereid moet worden. Daar horen dit soort dingen juist bij. Dan liever dat breed delen met de hele Kamer.

Minister **Heerma**:
Ik ontraad deze motie. Deze motie verzoekt om vóór de behandeling van de Wpp met concrete voorstellen te komen. Ik heb volgens mij in de eerste termijn aangegeven dat dit een bredere reflectie vraagt. Ik weet dat de heer Vermeer dat niet vindt. Diverse partijen in deze Kamer hebben daar wel aandacht voor gevraagd. Daar heb ik een toezegging over gedaan. Dat er breder naar gekeken wordt, is niet mijn reactie op de inbreng van de heer Vermeer. Het is de reactie op de inbreng breed vanuit deze Kamer in dit debat.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Dan kom ik bij de motie op stuk nr. 39 van de leden Struijs en Van Brenk van 50PLUS. Die gaat over het decoratiestelsel, en dan specifiek bij waterschappen. Volgens mij gaat het vraagstuk waar de heer Struijs en mevrouw Van Brenk aandacht voor vragen terug tot de hervorming van het stelsel van ridderorden midden jaren negentig van de vorige eeuw. Er is destijds nog een brief over gestuurd door, denk ik, minister Dijkstal. Ik zal hier niet alles langslopen. Ik kan me voorstellen dat het logisch is om na 30 jaar de argumenten van toen nog eens tegen het licht te houden. Daarom ben ik bereid om met mijn collega van Infrastructuur en Waterstaat — want het betreft de waterschappen — te verkennen of een aanpassing van het automatisme mogelijk en wenselijk is. Ik zal de Kamer hierover schriftelijk informeren. Daarom geef ik de motie oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 39 krijgt oordeel Kamer.

Minister **Heerma**:
Dan kom ik bij de motie op stuk nr. 40, ook van de BBB-fractie, van de leden Struijs en Van Brenk.

De **voorzitter**:
Het is 50PLUS.

Minister **Heerma**:
Wat zei ik?

De **voorzitter**:
BBB.

Minister **Heerma**:
Excuus aan beide fracties. De motie is van de leden Struijs en Van Brenk van 50PLUS. Ook deze motie wil ik oordeel Kamer geven. Dit loopt mee in de gesprekken die we als regering, in het bijzonder vanuit VWS en SZW, al voeren met gemeentes over een ondergrens rondom armoedebeleid. Deze motie zal daarbij worden betrokken. Daarom geef ik haar oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 40 krijgt oordeel Kamer.

Minister **Heerma**:
Dan de motie op stuk nr. 41 van de leden Keijzer en Schilder over de vaste termijn van bijvoorbeeld zes jaar voor de Afdeling advisering van de Raad van State. Ik wil deze motie ontraden. Het is voor een deel van de leden van de Raad van State grondwettelijk niet mogelijk om voor een bepaalde tijd benoemd te worden. Ik acht het ook onwenselijk om de leden die niet lid van de grondwettelijke Raad zijn voor een bepaalde tijd te benoemen, ook met het oog op de onafhankelijkheid.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 41 wordt ontraden.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
We hebben recent gezien dat die onafhankelijkheid met voeten getreden werd door twee leden die ook een lidmaatschap van de partij van GroenLinks hebben.

Even los daarvan. Wil de minister een analyse aan de Kamer doen toekomen van wat er nodig is om dit te bereiken? Dan gaat het dus niet om het doen van een voorstel daartoe, maar om een analyse sturen aan de Tweede Kamer van wat er nodig is om dit te bereiken. Dan kan ik mijn eigen afweging maken.

Minister **Heerma**:
Nee. Ik ontraad deze motie. Ik zie daar ook geen aanleiding toe. Als mevrouw Keijzer daar een voorstel voor wil ontwikkelen, dan staat haar dat vrij. Ik ontraad deze motie en ik zie hier geen enkele aanleiding toe.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Minister **Heerma**:
De motie op stuk nr. 42 gaat ook over de Raad van State. Die motie verzoekt de regering te onderzoeken hoe minderheidsstandpunten binnen de Afdeling advisering van de Raad van State openbaar kunnen worden gemaakt. Ik heb hier in de schriftelijke beantwoording al iets over gezegd, maar ik heb een toevoeging. Ik wil deze motie het oordeel overbodig geven. In de schriftelijke beantwoording heb ik al aangegeven dat ik hier geen meerwaarde in zie. Het gebeurt in de praktijk ook vrijwel niet. Het kan echter wel. Onder artikel 27b van de Wet op de Raad van State kan het. Dat maakt deze motie overbodig.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 42 krijgt de appreciatie "overbodig". Gaat u verder.

Minister **Heerma**:
Dan de laatste motie van mevrouw Keijzer, de motie op stuk nr. 43. Deze motie ga ik ontraden. De Kamer stuurt niet op de mondelinge punten van de ministerraad. Het staat bewindslieden vrij om eigen keuzes te maken in hun vrije tijd. Ik ga daar als minister van Binnenlandse Zaken geen oordeel over vellen.

De **voorzitter**:
Nu is uw voorzitter in de war. Had de minister het over de motie op stuk nr. 43?

Minister **Heerma**:
Ja.

De **voorzitter**:
Die gaat over de Rode Lijndemonstratie.

Minister **Heerma**:
Zeker. Ik heb eerst de motie op stuk nr. 42 ontraden en daarna de motie op stuk nr. 43.

De **voorzitter**:
Excuus. De motie op stuk nr. 43: ontraden.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Echt, ik sta paf! "Bewindspersonen hebben in hun vrije tijd zelf de afweging te maken waarbij ze aanwezig zijn". Ten eerste klopt dat niet, want je bent altijd minister. Dat zou deze minister moeten weten. Ten tweede is deze minister ook verantwoordelijk voor de AIVD. Die heeft in het jaarverslag van 2025 laten weten dat ze nu meer informatie hebben en weten dat er bij pro-Palestina of anti-Israël mensen in de rondte lopen die gelieerd zijn aan Hamas. We weten inmiddels dat bij de aankomende demonstratie iemand van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina aanwezig is. Dat klinkt heel gezellig, PFLP, maar dat zijn gewoon terroristen. Het kan niet waar zijn, het kan niet waar zijn, dat deze minister weg stapt van het advies van zijn AIVD, zijn eigen AIVD, en niet aan mij wil toezeggen dat daar in het kabinet over gesproken wordt met als uitkomst dat je ...

De **voorzitter**:
En uw vraag, mevrouw Keijzer?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik ben de vraag aan het formuleren, voorzitter. Je kunt dan als kabinet niet anders zeggen dan: daar hoort iemand van het Nederlandse kabinet niet bij aanwezig te zijn. Voor de rest zeg ik dat Kamerleden en burgers uiteraard zelf moeten weten wat ze doen.

Minister **Heerma**:
Het antwoord blijft hetzelfde: de Kamer gaat niet over de mondelinge punten die in de ministerraad gebracht worden en het staat bewindslieden vrij om hierin een eigen keuze te maken. Daar ga ik als minister van BZK geen oordeel over vellen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Echt, slappe hap. Ik sta echt paf. Dit is ongekend.

De **voorzitter**:
Mevrouw Keijzer ...

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Deze minister moet zich schamen.

De **voorzitter**:
Mevrouw Keijzer, dat was onnodig.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ik wou er wat over zeggen, maar mevrouw Keijzer ondergraaft haar eigen punt al met haar reactie en haar gedrag van zojuist.

De **voorzitter**:
Is de minister klaar?

Minister **Heerma**:
Nee. Ik heb de moties geapprecieerd, maar er was nog een vraag gesteld door de heer ...

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Nee, mevrouw Keijzer, ik ga niet het debat heropenen. Nee, dat ga ik gewoon niet doen. De minister heeft het ... Ik hoor dat u een persoonlijk punt wil maken. Gaat uw gang, mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik heb een persoonlijk punt. Als de heer Van Baarle iets inhoudelijk vindt, moet hij dat naar voren brengen, maar hij moet mij niet diskwalificeren terwijl het hier gaat over aan Hamas gelieerde personen en organisaties.

De **voorzitter**:
Waarvan akte.

Minister **Heerma**:
De heer Van den Brink stelde mij nog een vraag met betrekking tot de eerder ingediende motie, volgens mij van het lid Sneller, rondom een actieplan voor het maatschappelijk middenveld. Het korte antwoord op de vraag van de heer Tijs van den Brink is dat ik dat deel. Ik zeg wel dat in het rapport van het College voor de Rechten van de Mens ook andere bevindingen staan. De motie is daarom breder dan dit. Op basis van de motie zal ik daar in den brede op reageren, dus niet alleen op dit punt.

De **voorzitter**:
Daarmee is de minister aan het einde gekomen van zijn tweede termijn en nodig ik de staatssecretaris uit voor zijn bijdrage. Ik ga ervan uit dat de staatssecretaris eerst de overgebleven amendementen apprecieert. Of begint u met de moties?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Voorzitter. Ik heb twee vragen, drie amendementen en een aantal moties. U wordt gelukkig van me.

Voorzitter. Ik begin met de vragen. Of nee, sorry, het is één vraag. De Woo-brief komt voor 1 december, voor het debat dat we dan samen hebben.

Voorzitter. Dan de drie amendementen. Eerst heb ik het amendement-Boelsma-Hoekstra op stuk nr. 12, over de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen. Dat krijgt oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
Het amendement op stuk nr. 12 van het lid Boelsma-Hoekstra krijgt de appreciatie "oordeel Kamer".

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Over het amendement-Keijzer/Schilder op stuk nr. 15 heb ik helaas slecht nieuws. Dat past ook niet binnen de motie van Beckerman die ik straks nog ga bespreken. Het geld op de begroting van BZK is namelijk hoofdzakelijk voor de externe inhuur van de Nationaal Coördinator Groningen. Als we daar zouden schrappen, dan zou dat daarvan ten koste gaan. Dat zouden we niet moeten willen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
Het amendement op stuk nr. 15 van de leden Keijzer en Schilder krijgt de appreciatie "ontraden".

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Er is vast wel meer geld op die begroting dan dat voor de Coördinator Groningen. Dat vind ik al te makkelijk, maar het is wat het is. Uiteraard blijf je daarvan af. Dat vind ik ook.

De **voorzitter**:
Het amendement op stuk nr. 15 heeft de appreciatie "ontraden".

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Voorzitter. Tot slot het amendement-Keijzer/Schilder op stuk nr. 16 over het afschaffen van afzonderlijke programma's voor diversiteit en inclusie. Het kabinet deelt de inhoudelijke overwegingen van mevrouw Keijzer en mevrouw Schilder niet. Diversiteit is belangrijk en maakt ons aantrekkelijk voor alle mensen die bij de overheid willen werken. Vandaar dat wij niet met het voorstel meegaan.

De **voorzitter**:
Het amendement op stuk nr. 16 van de leden Keijzer en Schilder krijgt de appreciatie "ontraden".

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Voorzitter. Dan gaan we naar de moties. De motie op stuk nr. 21: oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 21 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
De motie op stuk nr. 22: oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 22: oordeel Kamer.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
De motie op stuk nr. 23 sla ik over, want die was niet voor ons.

De motie op stuk nr. 24: oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 24 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ik moet even doorbladeren, want een aantal appreciaties hebben we van de minister gehad. Ik ga naar de motie op stuk nr. 28. Die krijgt oordeel Kamer, met dien verstande dat dit natuurlijk voor allemaal geldt: niet alleen voor deze post, maar voor alle posten geldt dat we het op een zodanige manier moeten doen dat de werkzaamheden gewoon door kunnen gaan. Binnen dat gegeven krijgt de motie oordeel Kamer.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:
U had het over de motie op stuk nr. 29, hè?

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Het ging over de motie op stuk nr. 28.

De **voorzitter**:
Excuus. De motie op stuk nr. 28 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Voorzitter. Dan gaan we naar de motie op stuk nr. 30. Deze motie valt niet onder ons, maar onder JenV. Ik wil zorgen dat u voor het begrotingsdebat van JenV, 16 november, een brief van het kabinet hebt op dit punt. Ik weet nog niet ... Ja, ik moet naar de heer Van Baarle kijken.

De **voorzitter**:
Daarmee is deze motie ontijdig.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dat zou de appreciatie dan ook zijn, voorzitter: ontijdig. We kunnen wel zorgen dat de heer Van Baarle binnen twee weken een brief heeft.

De **voorzitter**:
Maar we stemmen dinsdag over de ingediende moties, dus dan is wellicht ook de vraag ...

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Ah! Ik had het zo begrepen, voorzitter. Dan moet ik de motie gewoon ontijdig verklaren, want dan moet zij worden ingediend bij JenV.

De **voorzitter**:
Dat is aan de heer Van Baarle.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ja, ik vind het goed. Dit is niet een motie waar met stoom en kokend water over gestemd moet worden. Ik vind het dus echt niet erg om de appreciatie af te wachten. Als de regering netjes met een brief komt, ben ik bereid de motie aan te houden.

De **voorzitter**:
Op verzoek van de heer Van Baarle stel ik voor zijn motie (37020-VII, nr. 30) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Voorzitter. Dan ga ik naar de motie op stuk nr. 33. Verrassing: oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 33 krijgt oordeel Kamer.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Voorzitter. De motie op stuk nr. 34 is van mevrouw Bikker. Die ga ik oordeel Kamer geven. Ik zie het als een verantwoordelijkheid van het hele kabinet om de doelstelling slagvaardige overheid kenbaar te maken. Als ik de motie dan ook zo mag lezen … Nou is mevrouw Bikker er niet, dus dan ga ik ook niet zeggen hoe ik 'm wil gaan lezen. Dan geef ik 'm gewoon oordeel Kamer, want ze kan anders niet reageren en dan breng ik u als voorzitter in de problemen …

De **voorzitter**:
Dat klopt. De motie op stuk nr. 34 krijgt in deze vorm oordeel Kamer.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
… en dat moeten we niet doen, voorzitter.

De **voorzitter**:
Zeker niet.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Mag ik dan zo vrij zijn om de motie op stuk nr. 36 ook oordeel Kamer te geven?

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 36 — mevrouw Beckerman roept al "ja" — krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **Van der Burg**:
Dan heeft de Kamer nu 35 minuten niks te doen, want ik ben klaar.

De **voorzitter**:
Dan was u klaar! Dat is altijd heel goed. Dat is ook heel efficiënt en daar houdt deze staatssecretaris ook van. Ik dank alle leden van de Kamer. Ik dank beide bewindspersonen in vak K.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:
We gaan aanstaande dinsdag stemmen over de ingediende moties. De stemmingen over de rest zullen bij de eindstemming over deze begroting plaatsvinden. Ik schors de vergadering tot 16.00 uur.

De vergadering wordt van 15.27 uur tot 16.05 uur geschorst.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.